

Cultuureducatie in gemeenten

Een studie naar samenwerkingsverbanden in zes gemeenten

Inhoud

1	Inleiding.....	5
2	Recente studies en adviezen over samenwerking.....	7
2.1	Vooradvies Raad voor Cultuur 2005-2008, sector amateurkunst	7
2.2	Bevindingen van de visitatiecommissie Actieplan Cultuurbereik.....	7
2.3	Werkconferenties cultuureducatie in het primair onderwijs	8
2.4	Culturele activiteiten in het onderwijs	9
2.5	Cultuureducatieve netwerken Noord-Brabant	9
3	Onderzoeksopzet.....	11
3.1	Doel en vraagstelling.....	11
3.2	Onderzoeksaanpak.....	12
4	Analyse en resultaten gemeenten	13
4.1	Respons	13
4.2	Samenwerkingspartners	13
4.3	Formalisering en doel van de samenwerking	14
4.4	Doelgroep en resultaten van de samenwerking.....	15
4.5	Voornemens samenwerking.....	16
4.6	Vergelijking tussen gemeenten	18
5	Samenvatting en conclusies	24
5.1	Conclusies	24
5.2	Aanbevelingen.....	25
Bijlagen1 Dronten.....		27
1	Dronten	29
1.1	Culturele schets gemeente	29
1.2	Samenwerkingspartners	31
1.3	Formalisering en doel van de samenwerking	32
1.4	Doelgroep en resultaten van de samenwerking.....	32
1.5	Stimulerende en belemmerende factoren	33
1.6	Huidige en voorgenomen samenwerking.....	33
1.7	Interview met de openbare bibliotheek Dronten	35
1.8	Interview met het Centrum voor de Kunsten Dronten.....	36
1.9	Samenvatting en conclusies	37
Respondenten gemeente Dronten		38
2	Etten-Leur	39
2.1	Culturele schets gemeente	39
2.2	Samenwerkingspartners	40
2.3	Formalisering en doel van de samenwerking	41
2.4	Doelgroep en resultaten van de samenwerking.....	41
2.5	Stimulerende en belemmerende factoren	42
2.6	Huidige en voorgenomen samenwerking.....	43
2.7	Interview met de openbare bibliotheek Etten-Leur	45
2.8	Interview met Harmonie Constantia Etten-Leur	47
2.9	Samenvatting en conclusies	48
Respondenten gemeente Etten-Leur.....		49
3	Heerenveen	50
3.1	Culturele schets gemeente	50
3.2	Samenwerkingspartners	51
3.3	Formalisering en doel van de samenwerking	52
3.4	Doelgroep en resultaten van de samenwerking.....	53
3.5	Stimulerende en belemmerende factoren	53
3.6	Huidige en voorgenomen samenwerking.....	53
3.7	Interview met creativiteitscentrum De Cirkel.....	55

3.8	Samenvatting en conclusies	56
	Respondenten gemeente Heerenveen.....	58
4	Heerhugowaard.....	59
4.1	Culturele schets gemeente	59
4.2	Samenwerkingspartners	60
4.3	Formalisering en doel van de samenwerking	61
4.4	Doelgroep en resultaten van de samenwerking.....	61
4.5	Stimulerende en belemmerende factoren	62
4.6	Huidige en voorgenomen samenwerking.....	62
4.7	Interview met Sociaal Cultureel Centrum De Schakel	64
4.8	Interview met de openbare bibliotheek Heerhugowaard.....	66
4.9	Samenvatting en conclusies	67
	Respondenten gemeente Heerhugowaard.....	68
5	Weert	69
5.1	Culturele schets gemeente	69
5.2	Samenwerkingspartners	70
5.3	Formalisering en doel van de samenwerking	70
5.4	Doelgroep en resultaten van de samenwerking.....	71
5.5	Stimulerende en belemmerende factoren	71
5.6	Huidige en voorgenomen samenwerking.....	72
5.7	Interview met Harmonie St. -Joseph.....	74
5.8	Samenvatting en conclusies	75
	Respondenten gemeente Weert	76
6	Woerden	77
6.1	Culturele schets.....	77
6.2	Samenwerkingpartners.....	77
6.3	Formalisering en doel van de samenwerking	79
6.4	Doelgroep en resultaten van de samenwerking.....	79
6.5	Stimulerende en belemmerende factoren	80
6.6	Huidige en voorgenomen samenwerking.....	80
6.7	Interview met de gemeente.....	83
6.8	Interview met de bibliotheek en de kunstuitleen.....	83
6.9	Samenvatting en conclusies	84
	Respondenten gemeente Woerden.....	85
	Overzicht van geïnterviewden	86
	Literatuurlijst.....	87

1 Inleiding

Het grootste deel van het culturele leven in Nederland speelt zich af zonder enige betrokkenheid van de rijksoverheid. De landelijke overheid is ook niet de belangrijkste verstrekker van cultuursubsidies, dat zijn de Nederlandse gemeenten. Cultuurbeleid is op gemeentelijk niveau vaak ingebed in een bredere context van onderwijs, jeugdzorg en welzijnsbeleid. Cultuureducatie - als onderdeel van het cultuurbeleid - heeft bij de gemeenten een hoge politieke prioriteit verworven. Een punt van zorg is dat de samenwerking tussen de cultuur- en de onderwijssector soms nog maar moeizaam tot stand komt (Cultuur en School, 2002).

In gemeenten zijn er onderwijsinstellingen voor verschillende onderwijstypen, organisaties voor professionele kunst en cultuur en instellingen voor de vrije tijd¹ met voorzieningen en activiteiten op het gebied van cultuureducatie (kunst- en erfgoededucatie). Eerder onderzoek heeft aangetoond dat er bij professionele culturele instellingen een verband is tussen de grootte van de gemeente en het voorzieningenniveau (Wijn, 1996).² Niet onderzocht is of deze instellingen ook cultuureducatieve activiteiten ondernemen en cultuureducatieve producten maken, in hoeverre professionele culturele instellingen ten behoeve daarvan met elkaar of met andere instellingen in de gemeente samenwerken en op welke manieren dat gebeurt. Voor het Brabants Instituut voor School en Kunst (BisK) maakte Cultuurnetwerk Nederland een inventariserende beschrijving van platforms en netwerken op het gebied van cultuureducatie in gemeenten en regio's van de provincie Noord-Brabant (2002).³ In deze studie bleven activiteiten en producten die in netwerken gezamenlijk tot stand komen (vaak) buiten beeld evenals de positieve of negatieve effecten van het werken in samenwerkingsverbanden. Een andere studie deed Cultuurnetwerk Nederland in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten naar het beleid van gemeenten op het terrein van cultuureducatie in het onderwijs (2003).⁴ Het ging zowel om het beleid als om de uitvoeringspraktijk, de knelpunten die gemeenten ervaren bij ontwikkeling en uitvoering van plannen en uiteraard de wensen die zij aangaande beleid en praktijk hebben voor de toekomst. In deze studie is niet doorgevraagd naar concrete activiteiten en producten die door instellingen gezamenlijk gemaakt worden. Ook de positieve en negatieve kanten van het opereren in platforms, netwerken en samenwerkingsverbanden bleven buiten beeld.⁵

Onder cultuureducatie verstaan we alle vormen van educatie waarbij cultuur, kunst of erfgoed als doel of middel worden ingezet. In de gemeentelijke praktijk van de cultuureducatie werken voor onderwijs en vrije tijd veel verschillende actoren, zoals bibliotheken, Centra voor de Kunsten, steunfunctie-instellingen voor kunst- en erfgoededucatie, musea, theaters/ muziekpodia, amateurkunstverenigingen, erfgoedinstellingen, filmhuizen, bioscopen en archieven. Duidelijk is dat in een veld met zo veel verschillende actoren het van groot belang is dat zij hun ideeën en werkzaamheden op elkaar afstemmen. Gebeurt dit niet, dan is er een grote kans dat het aanbod van culturele instellingen elkaar overlapt. Ook kan het zijn dat het aanbod niet afgestemd is op de vraag van het onderwijs of de vrijetijdsector. Het beleid van de

¹ Onderwijstypen zijn onder meer basisonderwijs, basisvorming (vo), tweede fase voortgezet onderwijs, vmbo, bve, eerste- en tweedegraads lerarenopleidingen. Onder de categorie onderwijs worden in dit geval ook de tweedelijnsinstellingen voor cultuureducatie geschaard. Professionele culturele instellingen zijn onder meer schouwburg, concertzaal, museum, bibliotheek, kunsttuin, filmhuis. Vrijetijdsinstellingen zijn onder andere instellingen voor amateurkunst, centra voor de kunsten (eerstelijns werk) en sociaal-culturele accommodaties.

² Wijn, C. (1996) *De culturele infrastructuur van gemeenten: een verkenning*. In Boekmancahier 27. Amsterdam: Boekmanstichting

³ Bergman, V., Hagens, P., Kommers, M., Liefink, J. (2002) *Cultuureducatieve netwerken in Noord-Brabant: een inventarisatie van samenwerkingsvormen*. Utrecht, Cultuurnetwerk Nederland

⁴ Hagens, P., Liefink, J., Poll, J. (2003) *Culturele activiteiten in het onderwijs. Gemeentelijk beleid in Nederland 2002*. Utrecht, Cultuurnetwerk Nederland

⁵ De VNG-enquête gaat bewust niet op deze aspecten in. Het doel is inzicht te krijgen in het gemeentelijk beleid cultuur en onderwijs.

gemeentelijke overheid raakt versnipperd en dat van de verschillende overheidslagen vult elkaar niet meer aan - of erger - spreekt elkaar tegen. En dit zijn slechts enkele mogelijkheden.

Er is maar één conclusie te trekken: beleid op samenwerking en afstemming is noodzakelijk. Maar wordt er eigenlijk wel samengewerkt? En hoe wordt deze samenwerking vormgegeven? Verloopt de samenwerking naar verwachting? Beantwoordt dit aan het beleid, of andersom, beantwoordt het beleid aan de noodzakelijke samenwerking en afstemming? In deze studie wordt getracht daar antwoord op te geven aan de hand van een beschrijvend onderzoek in zes Nederlandse gemeenten.

2 Recente studies en adviezen over samenwerking

In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op recente adviezen en studies waarin samenwerking tussen cultuureducatieve partijen wordt besproken. Het betreft veelal aanbevelingen voor samenwerking op gemeentelijk niveau.

2.1 Vooradvies Raad voor Cultuur 2005-2008, sector amateurkunst

Het vooradvies van de Raad voor Cultuur besteedt in de sectoranalyse amateurkunst veel aandacht aan cultuureducatie in gemeenten.⁶ Volgens de raad wordt er nog te weinig samengewerkt. Centra voor de Kunsten moeten vraaggerichter gaan werken en hun aanbod afstemmen op de veranderende wensen van de maatschappij. Centra voor de Kunsten zouden zich moeten ontwikkelen tot centrale educatieve centra door samen te werken met lokale culturele instellingen, scholen, buurthuizen en andere maatschappelijke organisaties. Van gemeenten verwacht de raad dat zij dit financieel ondersteunen. In een reactie hierop stelt de branchevereniging De Kunstconnectie dat gemeenten en provincies juist een terugtrekkende beweging maken bij de financiering van cultuureducatie.⁷

Voorts constateert de raad in zijn vooradvies dat het binnen- en buitenschoolse aanbod van cultuureducatie voor kinderen van 4 tot 12 jaar te weinig samenhang vertoont. De Verlengde Schooldag en de Brede School zouden hiertoe mogelijkheden bieden. De Kunstconnectie stelt als reactie hierop vast dat het onderscheid dat de raad hier maakt tussen binnen- en buitenschools aanbod in de praktijk minder groot is. De raad geeft tevens een advies aan de provinciale steunfunctie-instelling. Van hen verwacht de raad dat zij, nog meer dan ze nu al doen, netwerken coördineren en onderhouden.

2.2 Bevindingen van de visitatiecommissie Actieplan Cultuurbereik

Het Actieplan Cultuurbereik 2001-2004 heeft tot doel meer en vooral ook nieuw publiek bij cultuur te betrekken. Het rijk, de provincies en dertig grote gemeenten hebben daartoe inhoudelijke en financiële afspraken gemaakt voor de periode 2001-2004. De stedelijke en provinciale programma's Cultuurbereik zetten in op nieuwe wegen en mogelijkheden om cultuur beter over het voetlicht te brengen. Het Actieplan Cultuurbereik heeft drie onderdelen: Cultuurbereik, Cultuur en School en Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV). Een van de doelen van het project Cultuur en School is het stimuleren van samenwerking tussen scholen en culturele instellingen. De door het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen (OCW) ingestelde visitatiecommissie voor het Actieplan Cultuurbereik bezocht alle provincies en direct deelnemende gemeenten om na te gaan of de doelen bereikt waren.⁸ De commissie stelt vast dat 'veel gemeenten en provincies de uitvoer van het programma zijn begonnen met brede bijeenkomsten waarbij alle culturele instellingen en soms ook welzijns- en onderwijsinstellingen werden uitgenodigd'. Daar waar samenwerking tot stand kwam, bleek die niet blijvend, aldus de commissie. De commissie beveelt dan ook aan om samenwerking meer te stimuleren en een structureel karakter te geven. Een voorwaarde voor het slagen van samenwerking is wel dat de betrokken partijen een duidelijke visie hebben op de eigen kerntaak.

Hoewel van culturele instellingen verwacht wordt dat zij vraaggericht werken, blijkt dit in de praktijk niet te realiseren, aldus de commissie. Om vraaggericht te kunnen werken, moeten de

⁶ Schaaf, H. (red.) (2003) *Vooradvies van de Raad voor Cultuur (2005-2008). Cultuur, meer dan ooit. Inleiding en sectoranalyse*. Den Haag, Raad voor Cultuur

⁷ Bruines, S. (2003) *Reactie op het vooradvies Raad voor Cultuur met betrekking tot cultuurnota 2005-2008*. Utrecht, De Kunstconnectie

⁸ Wester, M. (red.) (2003) *Van jonge mensen en de dingen die gaan komen. Rapportage over de jaren 2001 en 2002 door de visitatiecommissie cultuurbereik. Actieplan Cultuurbereik 2001-2004*. Zoetermeer, Ministerie OCW

culturele instellingen over vragen beschikken. De commissie constateert echter dat scholen nauwelijks een vraag ontwikkelen; dat heeft te maken met het feit dat scholen geen duidelijke visie op cultuureducatie hebben. De commissie adviseert daarom de scholen te stimuleren een vraag te ontwikkelen aan de culturele instellingen. Wie dat moet stimuleren en hoe, laat de commissie in het midden. Een ander knelpunt voor culturele instellingen is het gebrek aan kennis over educatie. Omdat veel culturele instellingen geen geld hebben voor een eigen medewerker op dit terrein, raadt de commissie aan dit gezamenlijk in huis te halen. Dit impliceert dat ook culturele instellingen onderling moeten samenwerken. Kleine gemeenten hebben geen uitgebreide culturele infrastructuur en zijn vaak aangewezen op het aanbod van culturele instellingen in andere gemeenten. Daarom moeten zij, aldus de commissie, ondersteund worden bij het ontwikkelen van beleid. De commissie vindt dit een taak van de provincies.

Het ministerie van OCW, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Interprovinciaal Overleg (IPO) hebben in december 2003 overeenstemming bereikt over het vervolg van het Actieplan Cultuurbereik. Voor de periode 2005-2008 krijgt het Actieplan Cultuurbereik één brede doelstelling, namelijk het versterken van het cultureel bewustzijn van burgers door het vergroten van zowel het publieksbereik als de actieve participatie aan kunst en cultuur. De middelen voor Cultuur en School en Cultuurbereik worden daarom samengevoegd. De gemeenten en provincies bepalen zelf hoe ze deze doelstelling willen halen. Hun keuzes moeten beargumenteerd worden vanuit de specifieke lokale of regionale situatie.

2.3 Werkconferenties cultuureducatie in het primair onderwijs

Tussen oktober 2003 en april 2004 zijn in alle provincies en de vier grote steden werkconferenties georganiseerd met als centraal thema cultuureducatie in het primair onderwijs. Doel van de regionale werkconferenties is om concrete werkafspraken te maken tussen scholen en culturele instellingen in het kader van Cultuur en School.⁹ Deze afspraken gaan onder meer over samenwerking, uitwisseling, programmering en lokaal beleid. De werkconferenties zijn een initiatief van het ministerie van OCW, de VNG en het IPO. Als aftrap voor deze regionale werkconferenties is in juni 2003 een landelijke bijeenkomst gehouden met hetzelfde thema. Tijdens deze bijeenkomst is het rapport van de taakgroep Cuprio (Cultuureducatie in Primair Onderwijs) uitgereikt aan minister Van der Hoeven.¹⁰ Het rapport besteedt aandacht aan de rollen van verschillende betrokken partijen zoals het rijk, provincies, gemeenten, culturele instellingen en onderwijsinstellingen.

In het rapport worden drie scenario's geschetst voor cultuureducatie in het onderwijs. In het eerste scenario, *Komen en gaan*, kiest de school uit een divers aanbod van culturele instellingen. De projecten zijn vaak van korte duur en sluiten niet op elkaar aan; een leerlijn ontbreekt. Bij het tweede scenario, *Vraag en aanbod*, formuleert de school eerst een vraag, die vervolgens wordt voorgelegd aan de culturele instellingen. Op basis van deze vraag ontwikkelen de culturele instellingen hun aanbod. In het derde scenario, *Leren en ervaren*, werken de scholen en de culturele instellingen veel meer samen. Samen ontwikkelen zij een cultuureducatief aanbod dat een structurele plaats heeft in het onderwijs.

De taakgroep beveelt scholen aan een scenario te kiezen om zo een visie op cultuureducatie te ontwikkelen en cultuureducatie een plaats te geven in het beleid van de school. Culturele instellingen wordt aangeraden meerjarige afspraken te maken met scholen, gemeenten en provincies. Het initiëren, faciliteren en stimuleren van netwerken wordt tot de taak van de gemeenten en provincies gerekend.

In het verlengde van het advies van de taakgroep is op initiatief van het ministerie van OCW, samen met de VNG en het IPO een aparte regeling ontworpen: *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs*. Met het geld dat na aanvraag beschikbaar wordt gesteld, ontwikkelen de basisscholen 'een visie op de functie van cultuureducatie in het

⁹ Voor meer informatie: www.cultuurenschool.net of www.cultuurbereik.nl

¹⁰ Wagemakers, J. (vz) Taakgroep Cultuureducatie in Primair Onderwijs (2003) *Hard/t voor cultuur: eindrapport*.

onderwijsprogramma'. Vervolgens geeft de school deze visie in samenwerking met de culturele omgeving vorm in 'een samenhangend geheel van cultuureducatieve activiteiten'.¹¹

Cultuurbeleid op de scholen kan pas werkelijk verankerd worden wanneer de scholen een vruchtbare samenwerking aangaan met hun culturele omgeving op lokaal en regionaal niveau (in een stedelijk of regionaal maatwerk).

De ondersteuning op het gebied van cultuureducatie in het basisonderwijs is al geruime tijd de verantwoordelijkheid van provincies en grote steden. Hierin hebben de stedelijke en provinciale overheden de afgelopen jaren ook veel geïnvesteerd. Dat cultuureducatie in het basisonderwijs leeft, blijkt wel uit verschillende recente initiatieven (Groningen, Gelderland, Noord-Brabant, Zuid-Holland), waarbij steunfunctie-instellingen een vraaggerichte manier van werken richting het basisonderwijs ontwikkelen.

2.4 Culturele activiteiten in het onderwijs

In 2002 heeft Cultuurnetwerk Nederland in opdracht van en samen met de VNG een onderzoek uitgevoerd naar gemeentelijk beleid voor culturele activiteiten in het onderwijs.¹² In dit onderzoek is onder andere ook aandacht besteed aan samenwerking.

Veel gemeenten werken samen met scholen, culturele instellingen en Centra voor de Kunsten, zo blijkt uit dit onderzoek. Samen met hen wordt beleid geformuleerd. Bovendien zijn zij de belangrijkste uitvoerders van gemeentelijk beleid. Voorts blijkt uit dit onderzoek dat 48 procent van de kleine gemeenten, 66 procent van de middelgrote gemeenten en 93 procent van de grote gemeenten een netwerk heeft.¹³ Het basisonderwijs, de muziekschool of het creativiteitscentrum en de lokale culturele instellingen zijn de meest genoemde deelnemers. Daarnaast is de gemeente zelf deelnemer en vaak ook initiator van het netwerk.

De gemeenten zeggen weinig samen te werken met de provinciale steunfunctie-instelling. Ook wordt nog weinig samengewerkt met andere gemeenten. Wel zijn de gemeenten van mening dat samenwerking de deskundigheid van de verschillende partijen vergroot.

Een van de belangrijkste knelpunten bij gemeenten bij samenwerking is het ontbreken van geld en menskracht. Dit geldt voor de gemeenten zelf maar evenzeer voor de culturele instellingen en de scholen. Verschillende gemeenten vinden ook dat scholen te weinig betrokkenheid tonen en dat het voor samenwerkende partijen niet altijd duidelijk is wie welke verantwoordelijkheid heeft.

De onderzoekers doen een aantal aanbevelingen voor samenwerking. De gemeenten moeten samenwerking initiëren en de verantwoordelijkheid van de verschillende partners vastleggen. Per onderwijs- of culturele instelling moet er één aanspreekpunt komen. Informatie-uitwisseling tussen gemeenten onderling is ook van groot belang. Gemeenten lopen vaak tegen dezelfde knelpunten aan. Door informatie uit te wisselen voorkomt men dat men het wiel telkens opnieuw uitvindt. Het organiseren van deze informatie-uitwisseling tussen gemeenten vinden de onderzoekers een taak van de provincies.

De uitkomsten van dit onderzoek geven de indruk dat gemeenten wel willen samenwerken en dit ook willen stimuleren, maar dat praktische bezwaren er nog voor zorgen dat structurele samenwerking niet van de grond komt.

2.5 Cultuureducatieve netwerken Noord-Brabant

Het Brabants Instituut voor School en Kunst (BisK) is de provinciale steunfunctie-instelling voor kunsteducatie. Omdat reflectie op het eigen functioneren om verschillende redenen van belang was vroeg, BisK aan Cultuurnetwerk Nederland de netwerken in Noord-Brabant voor cultuureducatie in kaart te brengen en een advies te geven over gewenste samenwerkingsmodellen.

¹¹ Voor meer informatie: www.minocw.nl/po/

¹² Hagens, P., Liefink, J., Poll, J. (2003) *Culturele activiteiten in het onderwijs. Gemeentelijk beleid in Nederland 2002*. Utrecht, Cultuurnetwerk Nederland

¹³ Kleine gemeenten: inwoneraantal < 30.000; middelgrote gemeenten 30.000 – 90.000 inwoners; grote gemeenten inwoneraantal > 90.000

Uit deze studie kwamen drie modellen voort, waar Centra voor de Kunsten een plaats in hebben.¹⁴

In het eerste model heeft het lokaal functionerende Centrum voor de Kunsten een aanbod waaruit het onderwijs een keuze kan maken. Daarnaast is er een onderwijswerkgroep in de gemeente die wordt aangestuurd door de provinciale steunfunctie-instelling. Deze onderwijswerkgroep overlegt met de provinciale steunfunctie-instelling over het kunstaanbod. Lokale instellingen hebben daarmee weinig of geen bemoeienis.

In het tweede model is er in de desbetreffende gemeente geen onderwijswerkgroep van de provinciale steunfunctie-instelling. Het Centrum voor de Kunsten ontwikkelt, al dan niet in samenwerking met andere lokale culturele instellingen, een aanbod voor het onderwijs.

In het laatste model beheert het Centrum voor de Kunsten de onderwijswerkgroepen. In deze werkgroepen wordt in samenwerking met andere lokale culturele instellingen een aanbod ontwikkeld voor de scholen.

Geconstateerd wordt dat er veel verschillende soorten netwerken zijn: kleinere en grotere, al dan niet geformaliseerd. Daarbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen netwerken voor cultuureducatie in het basisonderwijs en netwerken voor het voortgezet onderwijs. In sommige gevallen wordt de samenwerking binnen de netwerken beschouwd als te weinig structureel, tijdrovend en weinig effect sortierend ('ieder in een ivoren toren'). Daar waar een medewerker is aangesteld om de kar te trekken en te zorgen voor coördinatie en organisatie, hetzij bij een instelling hetzij bij de gemeente, lijkt de samenwerking beter te verlopen en meer vruchten af te werpen.

Ook de centra lopen tegen een aantal knelpunten aan. Gebrek aan tijd en geld is er één van. Daarnaast vinden zij dat de scholen te weinig betrokkenheid tonen. Deze knelpunten worden ook door culturele instellingen genoemd. Een derde knelpunt voor deze laatste groep is het gebrek aan deskundigheid op het gebied van educatie.

¹⁴ Bergman, V., Hagens, P., Kommers, M., Liefink, J. (2002) *Cultuureducatieve netwerken in Noord-Brabant: een inventarisatie van samenwerkingsvormen*. Utrecht, Cultuurnetwerk Nederland

3 Onderzoeksopzet

Zoals het vorige hoofdstuk laat zien, wordt in verschillende studies en adviezen aandacht besteed aan samenwerkingsvormen van verschillende cultuureducatieve partijen. Deze gaan echter nauwelijks of niet in op gezamenlijk ontwikkelde producten of op positieve of negatieve kanten van de samenwerking. Zij beperken zich veeleer tot de formele kanten van samenwerking van bijvoorbeeld het onderwijs en culturele instellingen. Samenwerkingsvormen van andere partijen in gemeenten, zoals het sociaal-cultureel werk en het jeugd- en welzijnswerk op het terrein van cultuureducatie waren tot nu toe geen onderwerp van studie. Uit diverse studies blijkt voorts dat samenwerking en afstemming noodzakelijk is als men de praktijk van cultuureducatie wil verbeteren, maar tegelijkertijd wordt geconstateerd dat deze samenwerking gebreken vertoont. Het gebrek aan tijd, geld, kwaliteit, capaciteit en betrokkenheid vanuit onderwijs en culturele instellingen is hier meestal debet aan. Maar is het echt alleen een kwestie van tijd en geld of spelen nog andere factoren een rol? Wat maakt dat samenwerking slaagt of juist niet? Zijn er goede voorbeelden van samenwerking te vinden? Om op deze vragen een antwoord te vinden besloot Cultuurnetwerk Nederland in zes middelgrote gemeenten onderzoek te doen naar samenwerkingsvormen van cultuureducatieve partijen.

3.1 Doel en vraagstelling

Het doel is om inzicht te krijgen in beleid en praktijk van samenwerkingsverbanden op het gebied van cultuureducatie van onderwijs, professionele culturele organisaties en vrijetijdsinstellingen. In het onderzoek worden deze verschillende samenwerkingsvormen vooral beschreven en geanalyseerd. Knelpunten en succesfactoren hopen we met dit onderzoek ook te achterhalen. De studie moet tevens goede praktijkvoorbeelden opleveren.

Kort gezegd luidt de onderzoeksvraag als volgt:

Cultuurnetwerk Nederland wil onderzoeken in welke mate en op welke wijze samenwerking tussen cultuureducatieve partijen vorm krijgt (binnen de grenzen van een gemeente), in welke mate samenwerking wordt nagestreefd, welke manieren van samenwerking worden nagestreefd en welke factoren die samenwerking beïnvloeden.

Deze doelstelling laat zich vertalen in een aantal vragen:

- ⊙ In welke mate werken de betrokken partijen samen op het terrein van cultuureducatie?
- ⊙ Op welke wijze wordt deze samenwerking vormgegeven?
- ⊙ In welke mate wordt samenwerking nagestreefd en welke manieren van samenwerking worden nagestreefd?
- ⊙ Welke activiteiten en producten komen uit deze samenwerking voort?
- ⊙ Welke factoren zijn van invloed op deze samenwerking?

Voor de beantwoording van deze vragen is het belangrijk om het begrip samenwerking af te bakenen. In dit onderzoek wordt onder samenwerking het volgende verstaan: bij samenwerking is er sprake van een gemeenschappelijk geformuleerd doel dat men wil halen door een gezamenlijke activiteit, dienst of product, waarbij partners ieder hun eigen expertise en/of faciliteiten ter beschikking stellen. Samenwerkingsvormen kunnen voortkomen uit het gemeentelijk beleid, het beleid van cultuureducatieve instellingen¹⁵ (aanbodgericht) en uit vragen van klantgroepen waarop cultuureducatieve instellingen zich richten (vraaggericht). Samenwerkingsvormen met een intergemeentelijk of regionaal karakter worden in deze studie nadrukkelijk niet uitgesloten.

¹⁵ Hieronder worden professionele culturele instellingen en vrijetijdsinstellingen verstaan met een educatief aanbod - als middel of doel - op het gebied van kunst en erfgoed.

3.2 Onderzoeksaanpak

Cultuurnetwerk Nederland heeft voor dit onderzoek een projectteam samengesteld dat in subteams van elk twee medewerkers twee gemeenten op samenwerkingsvormen voor cultuureducatie onderzocht. De subteams voerden aan de hand van een leidraad een gesprek met een vertegenwoordiger van de gemeente. Tijdens deze gesprekken is de gemeente medewerking gevraagd voor deze studie en werd een keuze gemaakt voor respondenten uit de werkvelden onderwijs, vrije tijd en professionele culturele instellingen.

Vervolgens is een vragenlijst opgesteld die de respondenten is toegezonden. Daarin zijn vragen opgenomen over de samenwerkingspartners en samenwerkingsvormen; de activiteiten, producten en diensten die uit deze samenwerking voortkomen; stimulerende en belemmerende factoren en de voornemens voor toekomstige samenwerking. Op basis van de antwoorden op de vragenlijst is een analyse gemaakt van knelpunten en factoren die samenwerkingsvormen beïnvloeden.

Daar waar de analyse aanleiding gaf tot verdieping met betrekking tot samenwerkingsvormen zijn bij de desbetreffende respondenten of respondentgroepen interviews afgenomen. De analyse is samen met de aanvulling van gegevens uit de diepte-interviews de basis voor de beschrijving van het doel en de inhoud van de samenwerkingsvormen. Bovendien is getracht in beeld te brengen wat de succesfactoren zijn voor samenwerking op lokale schaal en wat de knelpunten zijn.

Deze studie richtte zich op gemeenten met een omvang van ongeveer 40.000 inwoners. Voor deze middelgrote gemeenten is gekozen omdat daar sprake is van een cultuureducatieve infrastructuur en omdat deze overzichtelijk en toegankelijk is. Bovendien wordt er in het kader van het Actieplan Cultuurbereik al onderzoek gedaan naar – een meer formele – samenwerking in gemeenten met meer dan 90.000 inwoners.¹⁶

Bij de selectie van de gemeenten is rekening gehouden met de situering van de gemeenten in een stedelijk gebied, een landelijk gebied of een tussenvorm daarvan, de geografische ligging in Nederland, de bereikbaarheid van de gemeente, de wijze waarop de gemeente zich historisch ontwikkeld heeft, de functie van de gemeente voor de regio en de bedrijvigheid. Uiteindelijk hebben deze criteria geleid tot de keuze voor de volgende gemeenten: Dronten, Etten-Leur, Heerenveen, Heerhugowaard, Weert en Woerden. Al deze gemeenten hebben hun medewerking verleend aan het onderzoek.

Op basis van de gegevens per gemeente worden in hoofdstuk 4 de uitkomsten van de enquêtes en interviews voor de gehele onderzoeksgroep geanalyseerd. Er wordt antwoord gegeven op de centrale vraagstelling van dit onderzoek. Hierbij is er aandacht voor overeenkomsten en verschillen tussen de gemeenten. Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 een korte samenvatting gegeven van het onderzoeksresultaat. Bovendien worden enkele algemene aanbevelingen gedaan, alsmede aanbevelingen voor verder onderzoek.

In de bijlagen komen een beschrijving van kenmerken per gemeente en de resultaten van de enquête per gemeente aan de orde, vergezeld van gegevens uit de interviews. Na deze beschrijvingen van de gemeenten volgt een overzicht van de respondenten.

De studie wordt afgesloten met een lijst van geïnterviewden en met de aan de respondenten gezonden enquête *Samenwerkingsverbanden cultuureducatie gemeenten*.

¹⁶ Hitters, E., Ydens, T., Mol, M., Silfhout, W. van., Vet, O. van der (2003) *Monitor Actieplan Cultuurbereik 2002: ervaringen van twee jaar stedelijke en provinciale Programma's Cultuurbereik*. Rotterdam, Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen.

4 Analyse en resultaten gemeenten

In dit hoofdstuk zijn alle gegevens van de enquêtes – verzameld in de zes gemeenten – geanalyseerd. Tabel 1 laat zien wat de totale respons van het onderzoek is, verdeeld over de verschillende aangeschreven lokale instellingen.

4.1 Respons

Tabel 1	Totalen		
	Verstuurd	Respons	Percentage respons
Basisonderwijs	130	48	37
Voortgezet onderwijs	19	8	42
BVE/ROC	8	3	38
Bibliotheek	11	4	36
Erfgoedinstelling	5	4	80
Theater/podium	5	3	60
Museum	11	7	64
Sociaal-cultureel werk	34	12	35
Instelling kunsteducatie	14	5	36
Vrijtijdsinstelling	137	40	29
Steunfunctie kunsteducatie	3	2	67
Anders	39	21	54
Totaal	416	157	38

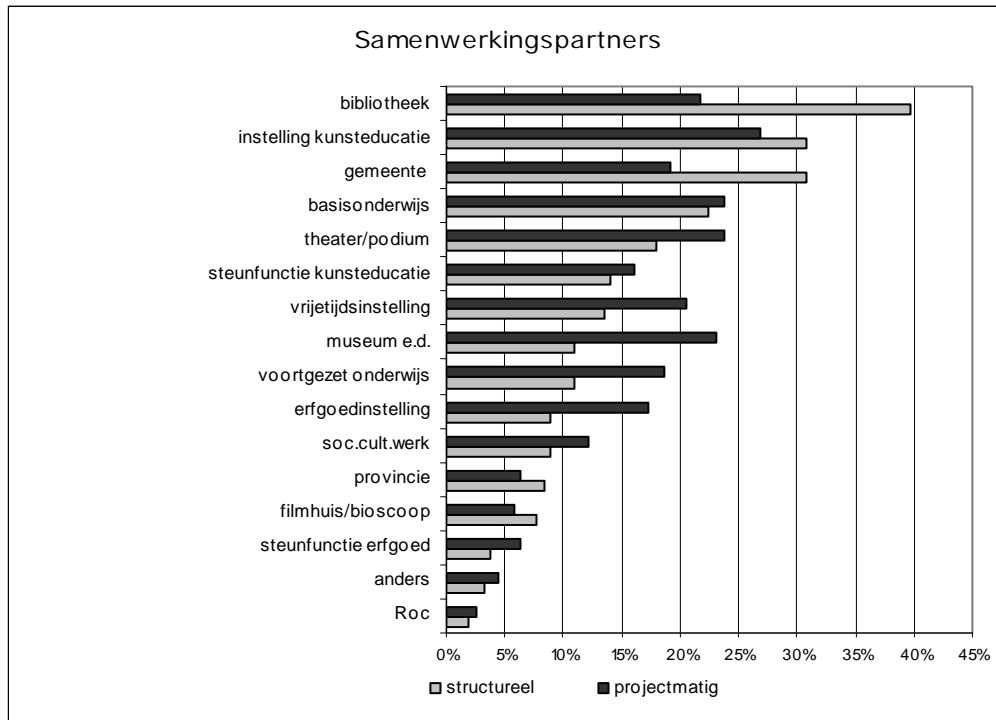
De totale respons van het onderzoek is 38 procent. Per gemeente is de respons als volgt: Heerenveen 33 procent, Woerden 34 procent, Heerhugowaard 37 procent, Dronten 38 procent, Etten-Leur 41 procent en Weert 41 procent. Het verschil in respons tussen de lokale instellingen is groot. Zo hebben de vrijetijdsinstellingen een respons van 29 procent en de kunsteducatieve instellingen van 36 procent, terwijl de steunfunctie-instellingen kunsteducatie een respons van 67 procent hebben en de erfgoedinstellingen zelfs een respons van 80 procent.

4.2 Samenwerkingspartners

In de enquête is gevraagd met welke partijen het afgelopen jaar is samengewerkt op het terrein van cultuureducatie. Deze samenwerking kan structureel of projectmatig zijn.

Grafiek 1 laat zien dat de lokale instellingen het meest structureel met de bibliotheek samenwerken. Bijna 40 procent van de respondenten doet dit. De instelling voor kunsteducatie en de gemeente staan op een tweede plaats. Ongeveer een derde van de respondenten werkt structureel met hen samen. Met de steunfunctie-instellingen voor erfgoed(educatie) en met ROC's wordt nauwelijks structureel samengewerkt. Projectmatig wordt er het meest samengewerkt met de instelling voor kunsteducatie (27%). Scholen voor basisonderwijs, theaters/podia en musea staan op een tweede plaats. Bijna een kwart van de respondenten werkt projectmatig met hen samen.

Grafiek 1

N=157

De respondenten is ook gevraagd wie initiator van of deelnemer aan deze samenwerking is. In de meeste gevallen is de gemeente de initiator van samenwerking (37%). De bibliotheek en de instelling voor kunsteducatie volgen op de voet. Ongeveer een derde van de respondenten ziet hen als initiator van samenwerking. De steunfunctie-instelling erfgoed en het ROC worden nauwelijks als initiatiefnemers van samenwerking genoemd.

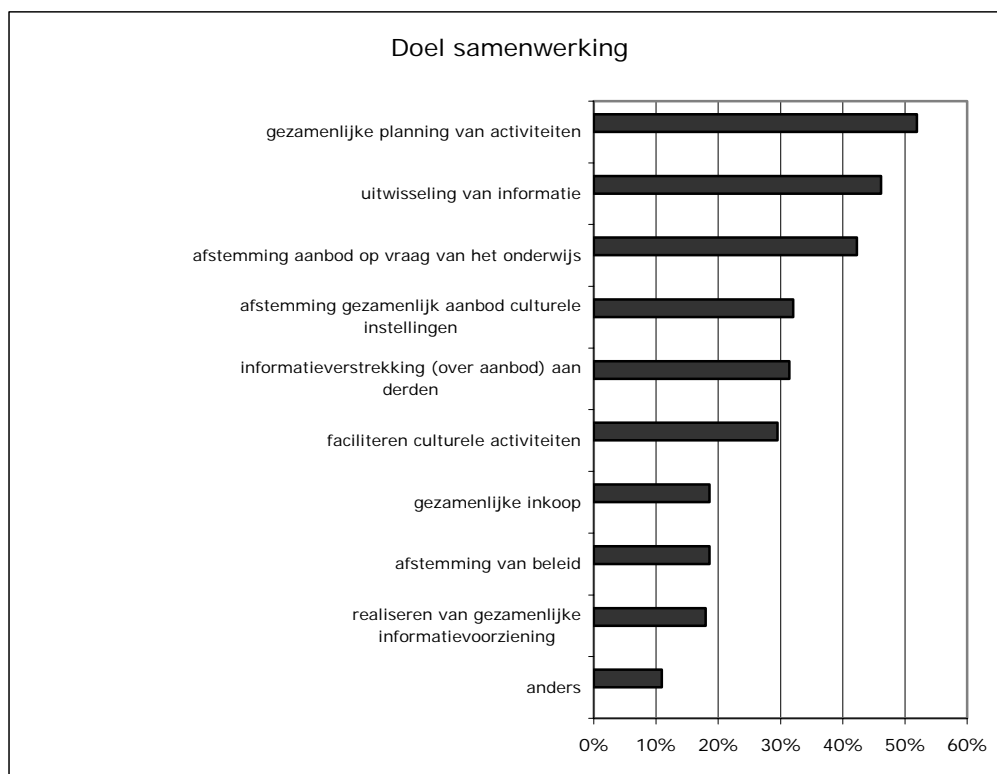
Als deelnemer worden scholen voor basisonderwijs het meest genoemd. Bijna 40 procent van de respondenten noemt hen. Andere deelnemers die vaak genoemd worden, zijn de bibliotheek, de instelling voor kunsteducatie en het theater/podium.

4.3 Formalisering en doel van de samenwerking

Is deze – structurele of projectmatige – samenwerking geformaliseerd, was een volgende vraag in de enquête. Nee, zegt een groot deel van de respondenten. Bijna 40 procent van de lokale instellingen heeft de samenwerking niet geformaliseerd. Zij die dit wel hebben gedaan, hebben vooral structureel overleg (27%). Andere respondenten hebben de samenwerking geformaliseerd in een netwerk, samenwerkingsovereenkomst of een stichting.

Ook is gevraagd wat het doel is van de samenwerking. De antwoorden hierop zijn te zien in grafiek 2. Gezamenlijke planning van activiteiten is het belangrijkste doel van samenwerking. De helft van de respondenten noemt dit. Ook het uitwisselen van informatie wordt genoemd als doel, evenals het afstemmen van het aanbod op de vraag van het onderwijs. Ongeveer een kwart van de respondenten noemt verder als doel van samenwerking: afstemmen van gezamenlijk aanbod, informatieverstrekking en het faciliteren van culturele activiteiten.

Grafiek 2

N=157

4.4 Doelgroep en resultaten van de samenwerking

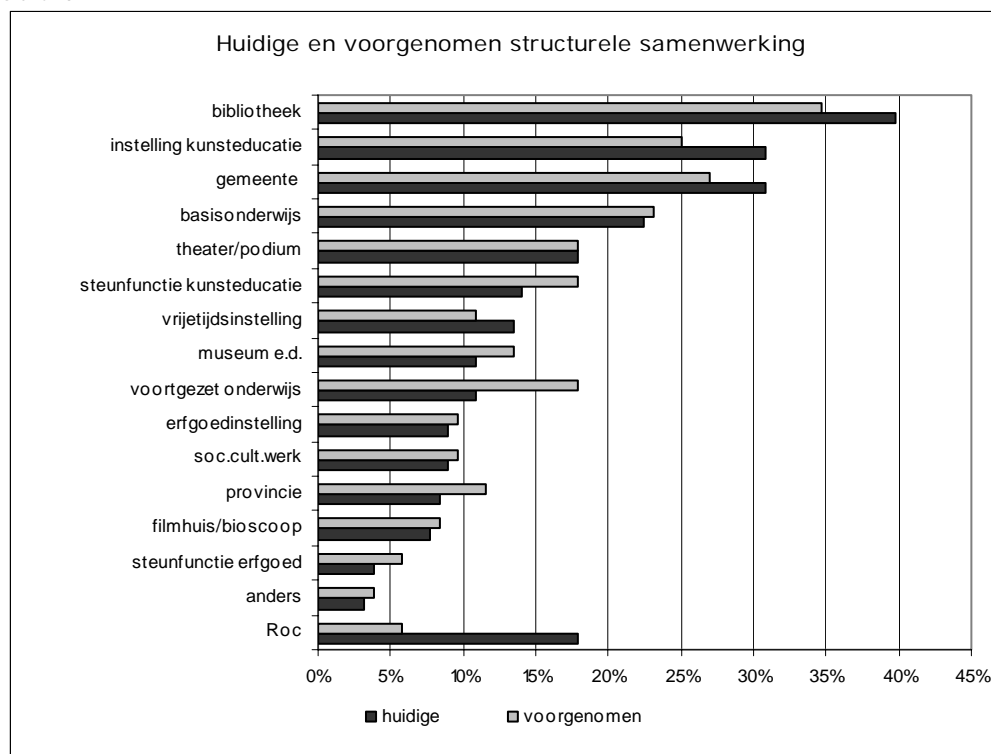
Kinderen zijn de belangrijkste doelgroep bij samenwerking van lokale instellingen op het terrein van cultuureducatie. Bijna 70 procent van de respondenten richt zijn activiteiten dan ook op hen. Bijna de helft van de respondenten heeft, deels overlappend met de doelgroep kinderen, ook jongeren als doelgroep. Allochtonen, gehandicapten en wijkbewoners worden niet als een aparte doelgroep gezien voor cultuureducatie.

De respondenten is ook gevraagd wat het resultaat is van de samenwerking. Bijna 70 procent antwoordt dat een voorstelling het resultaat is. Voorbeelden van voorstellingen zijn een theater-, dans-, muziek-, literatuur-, of filmvoorstelling. Ook exposities en cursussen, workshops of gastlessen worden vaak genoemd als resultaat van samenwerking.

4.5 Voornemens samenwerking

Zijn de respondenten van plan in de toekomst te gaan samenwerken, en zo ja, met wie?

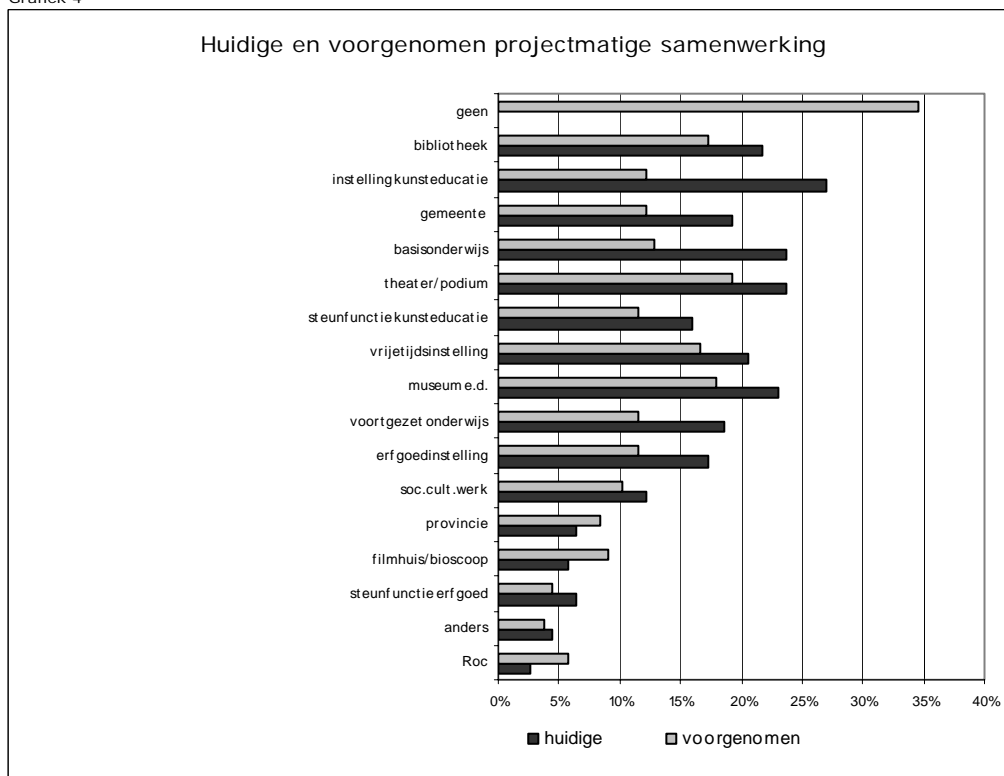
Grafiek 3

N=157

In grafiek 3 is te zien met wie de respondenten op dit moment structureel samenwerken en met wie men in de toekomst wil gaan samenwerken. Met de bibliotheek wordt op dit moment het meest structureel samengewerkt (40%) en dit wil men ook in de toekomst. Ook met de instelling voor kunsteducatie en de gemeente werkt men veel samen. Ook dit wil men continueren. Voorts blijken alle instellingen hun samenwerkingsaandeel min of meer te behouden. Een opvallend verschil is de groeiende voorgenomen structurele samenwerking met het voortgezet onderwijs en de afnemende samenwerking met het ROC. De huidige samenwerking met het ROC ligt rond 17 procent, terwijl in de toekomst maar 5 procent van de respondenten structureel met het ROC wil gaan samenwerken.

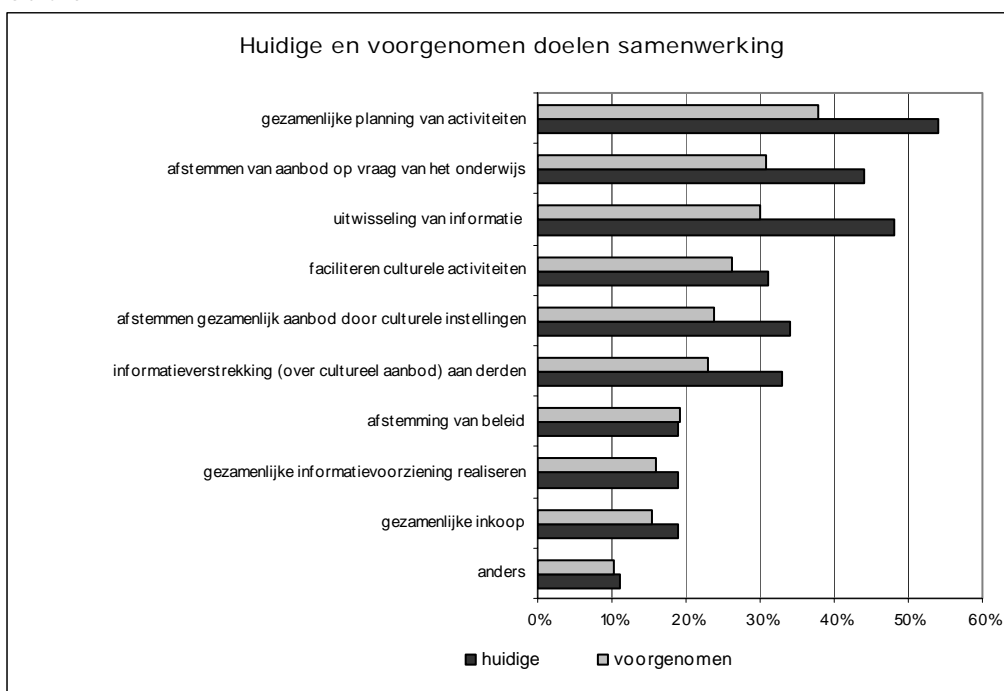
Grafiek 4

N=157

Grafiek 4 laat het verschil zien tussen de huidige projectmatige samenwerking bij lokale instellingen en de voorgenomen projectmatige samenwerking. Ruim een derde van de respondenten heeft geen voornemens tot projectmatige samenwerking. Mocht men wel projectmatig willen samenwerken, dan is het vooral met de bibliotheek, het theater/podium of het museum.

Grafiek 5

N=157

In grafiek 5 is het verschil te zien tussen de huidige en de voorgenomen doelen van samenwerking. De grafiek laat weinig verschillen in prioritering zien. Het belangrijkste doel van de huidige samenwerking is het gezamenlijk plannen van activiteiten. Dit geldt ook voor het voorgenomen doel van samenwerking. Afstemming van het aanbod op de vraag van het onderwijs en uitwisseling van informatie staan bij zowel huidige als voorgenomen doelen op de tweede en derde plaats.

4.6 Vergelijking tussen gemeenten

Samenwerkingspartners structureel			
Plaats	1 ^e keuze	2 ^e keuze	3 ^e keuze
Dronten	Gemeente	Bibliotheek	Instelling kunsteducatie
Etten-Leur	Gemeente	Bibliotheek Instelling kunsteducatie	Basisonderwijs
Heerenveen	Bibliotheek	Instelling kunsteducatie	Museum
Heerhugowaard	Bibliotheek	Gemeente	Theater/podium
Weert	Instelling kunsteducatie	Bibliotheek	Theater/podium
Woerden	Bibliotheek Basisonderwijs	Steunfunctie-instelling kunsteducatie	Gemeente Theater/podium

Voor alle gemeenten is de bibliotheek een belangrijke, structurele samenwerkingspartner voor cultuureducatie. Andere culturele organisaties in de gemeente waarmee structureel samen- gewerkt wordt, zijn instellingen voor kunsteducatie en het theater. Afgezien van Weert en Heerenveen spelen de gemeenten zelf ook vaak een grote rol bij structurele samenwerking. Wat opvalt is dat het basisonderwijs slechts in twee gemeenten genoemd wordt als structurele samenwerkingspartner. Het voortgezet onderwijs wordt helemaal niet genoemd. Cultuureducatie vindt vaak plaats in het binnenschoolse onderwijs. Gevraagd naar de doelgroep noemt iedere gemeente kinderen als eerste doelgroep. Wellicht zien de instellingen in de verschillende gemeenten de scholen niet als samenwerkingspartner maar meer als afnemer van hun product. Organisaties voor amateurkunst of sociaal-cultureel werk worden niet genoemd als structurele samenwerkingspartner voor cultuureducatie.

Samenwerkingspartners projectmatig			
Plaats	1 ^e keuze	2 ^e keuze	3 ^e keuze
Dronten	Vrijtijdsinstelling Instelling kunsteducatie	Basisonderwijs Steunfunctie-instelling kunsteducatie Theater/podium	Bibliotheek Erfgoedinstelling
Etten-Leur	Vrijtijdsinstelling	Bibliotheek Museum e.d.	Gemeente Basisonderwijs
Heerenveen	Basisonderwijs Theater/podium	Instelling kunsteducatie	Bibliotheek Gemeente Sociaal-cultureel werk Voortgezet onderwijs Erfgoedinstelling
Heerhugowaard	Museum	Basisonderwijs	Steunfunctie-instelling kunsteducatie Instelling kunsteducatie Voortgezet onderwijs
Weert	Instelling kunsteducatie	Theater/podium	Gemeente Basisonderwijs
Woerden	Bibliotheek	Museum e.d.	Gemeente Instelling kunsteducatie

Scholen – zowel voor basis- als voortgezet onderwijs – worden vaker genoemd als projectmatige dan als structurele samenwerkingspartners. Ook de vrijetijdsinstellingen komen voor in de top-drie van projectmatige samenwerkingspartners. De diversiteit aan

samenwerkingspartners is groter bij projectmatige dan bij structurele samenwerking. De drie partijen die voor structurele samenwerking belangrijk worden gevonden: de gemeente, de bibliotheek en de instelling voor kunsteducatie, worden ook nog vaak genoemd als projectmatige samenwerkingspartners. Het is mogelijk dat deze drie instellingen zich voor projectmatige samenwerking richten tot steeds wisselende partners.

Tabel 4			
Huidig doel samenwerking			
Plaats	1 ^e keuze	2 ^e keuze	3 ^e keuze
Dronten	Gezamenlijke planning Uitwisseling informatie	Faciliteren culturele activiteiten	Afstemming aanbod op vraag
Etten-Leur	Afstemming aanbod op vraag Uitwisseling informatie	Gezamenlijke planning	Informatieverstrekking aan derden
Heerenveen	Uitwisseling informatie	Gezamenlijke planning Afstemming aanbod op vraag	Informatieverstrekking aan derden
Heerhugowaard	Gezamenlijke planning	Uitwisseling informatie	Afstemming aanbod op vraag
Weert	Gezamenlijke planning	Uitwisseling informatie	Afstemming gezamenlijk aanbod
Woerden	Gezamenlijke planning	Afstemming aanbod op vraag	Faciliteren culturele activiteiten

De instellingen in de verschillende gemeenten vinden bij samenwerking op dit moment drie doelen belangrijk. Dit zijn de gezamenlijke planning van activiteiten, uitwisseling van informatie en afstemming van het aanbod op de vraag van het onderwijs. De doelen van de huidige samenwerking van de lokale instellingen zijn dus voornamelijk praktisch van aard. Afstemming van beleid wordt niet als doel genoemd.

Tabel 5			
Voorgenomen doel samenwerking			
Plaats	1 ^e keuze	2 ^e keuze	3 ^e keuze
Dronten	Gezamenlijke planning	Uitwisseling informatie	Faciliteren culturele activiteiten
Etten-Leur	Afstemming aanbod op vraag Gezamenlijke planning	Uitwisseling informatie Faciliteren culturele act.	Afstemming gezamenlijk aanbod door culturele instellingen
Heerenveen	Uitwisseling informatie Gezamenlijke planning Afstemming aanbod op vraag	Informatieverstrekking aan derden	Faciliteren culturele activiteiten
Heerhugowaard	Gezamenlijke planning	Informatieverstrekking aan derden	Uitwisseling informatie Faciliteren culturele activiteiten
Weert	Gezamenlijke planning	Uitwisseling informatie	Afstemming aanbod op vraag
Woerden	Gezamenlijke planning	Afstemming aanbod op vraag	Faciliteren culturele activiteiten Uitwisselen van informatie

De voorgenomen doelen van samenwerking wijken nauwelijks af van de huidige doelen van samenwerking. Gezamenlijke planning, uitwisseling van informatie en afstemming van het aanbod op de vraag van het onderwijs blijven ook in de toekomst als doelen van samenwerking van belang. Er worden bij de voorgenomen samenwerkingsvormen wel meer doelen genoemd, zoals informatieverstrekking aan derden en het faciliteren van culturele activiteiten.

Tabel 6			
Initiatiefnemer samenwerking			
Plaats	1 ^e keuze	2 ^e keuze	3 ^e keuze
Dronten	Gemeente	Instelling kunsteducatie Steunfunctie-instelling kunsteducatie	Basisonderwijs Bibliotheek
Etten-Leur	Gemeente	Bibliotheek	Instelling kunsteducatie
Heerenveen	Bibliotheek	Instelling kunsteducatie	Basisonderwijs
Heerhugowaard	Bibliotheek Steunfunctie-instelling kunsteducatie	Gemeente	Basisonderwijs Theater/podium Instelling kunsteducatie
Weert	Gemeente	Instelling kunsteducatie	Bibliotheek
Woerden	Gemeente Steunfunctie-instelling kunsteducatie	Bibliotheek	Basisonderwijs Sociaal-cultureel werk

De instellingen die genoemd worden als structurele samenwerkingspartners, worden ook genoemd als initiators van samenwerking, namelijk de bibliotheek, de gemeente en de instelling voor kunsteducatie. Wederom ontbreken de vrijetijdsinstellingen en het onderwijs. Alleen in de gemeente Woerden wordt het sociaal-cultureel werk genoemd als initiator van samenwerking.

Deelnemer samenwerking			
Plaats	1 ^e keuze	2 ^e keuze	3 ^e keuze
Dronten	Basisonderwijs	Vrijtijdsinstelling	Instelling kunsteducatie Bibliotheek Theater/podium
Etten-Leur	Basisonderwijs	Gemeente Bibliotheek	Instelling kunsteducatie
Heerenveen	Basisonderwijs	Gemeente Theater/podium	Bibliotheek Voortgezet onderwijs Sociaal-cultureel werk Vrijtijdsinstelling Museum
Heerhugowaard	Basisonderwijs	Bibliotheek Theater/podium Instelling kunsteducatie	Steunfunctie-instelling kunsteducatie Gemeente Theater/podium Instelling kunsteducatie
Weert	Basisonderwijs Instelling kunsteducatie	Theater/podium	Bibliotheek Voortgezet onderwijs
Woerden	Bibliotheek	Basisonderwijs	Gemeente Voortgezet onderwijs Instelling kunsteducatie

Hoewel het basisonderwijs nauwelijks en het voortgezet onderwijs niet worden genoemd als structurele samenwerkingspartners of initiatiefnemers van samenwerking, worden zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs wel als deelnemer aan samenwerkingsvormen genoemd. Over de gemeente wordt vaak gezegd dat zij initiatief neemt tot samenwerking, maar als deelnemer wordt de gemeente in veel mindere mate genoemd. Ook de diversiteit van instellingen is groter. Zo worden hier ook het sociaal-cultureel werk genoemd, het museum, theater/podium en de steunfunctie-instelling voor kunsteducatie.

Formalisering samenwerkingsverband			
Plaats	meest gegeven antwoord	2 ^e keuze	3 ^e keuze
Dronten	Structureel overleg	Netwerk Nee	Anders Samenwerkingsovereenkomst
Etten-Leur	Nee	Netwerk Structureel overleg	Samenwerkingsovereenkomst
Heerenveen	Netwerk Structureel overleg	Culturele commissie Nee	Budgetcontract Samenwerkingsovereenkomst
Heerhugowaard	Nee	Culturele commissie	Structureel overleg Samenwerkingsovereenkomst Stichting
Weert	Nee	Stichting	Structureel overleg Samenwerkingsovereenkomst
Woerden	Structureel overleg	Stichting	Samenwerkingsovereenkomst

De instellingen is gevraagd of de samenwerking geformaliseerd is. Instellingen in de gemeenten Etten-Leur, Heerhugowaard en Weert zeggen dat de meeste samenwerkingsverbanden niet geformaliseerd zijn. Als deze toch geformaliseerd zijn, dan is het in de vorm zoals onder 2^e of 3^e keuze is opgesomd. Instellingen in de drie andere gemeenten vertellen dat door structureel overleg en netwerkvorming het samenwerkingsverband is geformaliseerd.

Samenwerking is vooral geformaliseerd in structureel overleg, een netwerk, een stichting of een culturele commissie. Ook sluiten partijen samenwerkingsovereenkomsten. Netwerken en

overleggen lijken – meer dan contracten en (statutaire) overeenkomsten – een veel voorkomende manier van formalisering.

Tabel 9

Resultaten samenwerking			
Plaats	1 ^e keuze	2 ^e keuze	3 ^e keuze
Dronten	Voorstelling	Specifieke activiteiten	Kunstzinnige activiteiten
Etten-Leur	Voorstelling	Cursussen e.d. Expositie	Specifieke activiteiten
Heerenveen	Voorstelling	Cursussen e.d.	Specifieke activiteiten Expositie
Heerhugowaard	Expositie Voorstelling	Cursussen e.d.	Specifieke activiteiten
Weert	Voorstelling	Cursussen e.d.	Expositie
Woerden	Voorstelling	Expositie	Specifieke activiteiten

De instellingen in de verschillende gemeenten werken vooral samen aan voorstellingen, zoals een theater-, dans-, muziek-, literatuur- of filmproductie. Andere resultaten van samenwerking zijn exposities of een cursus, workshops of gastlessen. Specifieke activiteiten zoals een festival, kunst dag of manifestatie noemen de instellingen ook als resultaat. Opvallend is dat de resultaten allemaal concrete, praktische activiteiten zijn. Blijkbaar richt samenwerking zich niet op gezamenlijk beleid, gezamenlijke PR, randvoorwaarden, enzovoort.

Tabel 10

Huidige en voorgenomen structurele samenwerking						
Plaats	1 ^e keuze		2 ^e keuze		3 ^e keuze	
	<i>Huidige</i>	<i>Voorgenomen</i>	<i>Huidige</i>	<i>Voorgenomen</i>	<i>Huidige</i>	<i>Voorgenomen</i>
Dronten	Gemeente	Gemeente Bibliotheek	Bibliotheek	Instelling kunsteducatie	Instelling kunsteducatie	Basisonderwijs Steunfunctie- instelling kunsteducatie
Etten-Leur	Gemeente	Bibliotheek	Bibliotheek Instelling kunsteducatie	Instelling kunsteducatie	Basisonderwijs	Theater/podium Voortgezet onderwijs
Heerenveen	Bibliotheek	Bibliotheek	Instelling kunsteducatie	Instelling kunsteducatie	Museum e.d.	Gemeente Basisonderwijs
Heerhugowaard	Bibliotheek	Bibliotheek	Gemeente	Gemeente Steunfunctie- instelling kunsteducatie	Theater/podium	Theater/podium Filmhuis Basisonderwijs
Weert	Instelling kunsteducatie	Instelling kunsteducatie	Bibliotheek	Erfgoed- instelling Basisonderwijs Museum e.d.	Theater/podium	Gemeente Theater/podium Voortgezet onderwijs
Woerden	Bibliotheek Basisonderwijs	Steunfunctie- instelling kunsteducatie	Steunfunctie- instelling kunsteducatie	Bibliotheek Basisonderwijs	Gemeente Theater/podium	Gemeente

De partners waarmee men in de toekomst structureel denkt te gaan samenwerken, wijken niet veel af van de huidige partners.

Wederom noemen de respondenten de gemeente, de bibliotheek en de instelling voor kunsteducatie het meest. Soms worden huidige eerste keuzes voor de toekomst op de tweede of derde plaats gezet. Voor respondenten in Weert en Heerenveen komt de gemeente als partij voor structurele samenwerking in de toekomst op de derde plaats, terwijl de gemeente nu door instellingen in die gemeenten niet eens tot de top-drie gerekend wordt. Bij Etten-Leur valt op dat de structurele samenwerking met de gemeente uit de top-drie verdwenen is.

De respondenten zijn voornemens met nog andere instellingen samen te werken, namelijk de steunfunctie-instelling kunsteducatie en het theater/podium. In Weert is men voornemens om structureel te gaan samenwerken met een erfgoedinstelling. Voor een structurele samenwerking met erfgoedinstellingen is in de andere gemeenten weinig interesse.

Ook de amateurkunstsector en het sociaal-cultureel werk worden niet gezien als toekomstige – structurele - samenwerkingspartners.

Tabel 11

Huidige en voorgenomen projectmatige samenwerking						
Plaats	1^e keuze		2^e keuze		3^e keuze	
	<i>Huidige</i>	<i>Voorgenomen</i>	<i>Huidige</i>	<i>Voorgenomen</i>	<i>Huidige</i>	<i>Voorgenomen</i>
Dronten	Vrijetijdsinst. Instelling voor kunsteducatie	Vrijetijdsinst. Instelling kunsteducatie Theater/podium	Steunfunctie- instelling kunsteducatie Basisonderwijs Theater/podium	Steunfunctie- instelling kunsteducatie	Bibliotheek Erfgoedinst.	Voortgezet ond. Museum Gemeente
Etten-Leur	Vrijetijds- instelling	Bibliotheek	Bibliotheek Museum e.d.	Vrijetijds- instelling	Gemeente Basisonderwijs	Museum Soc.cult. werk Theater/podium Erfgoedinst. Instelling kunsteducatie Steunfunctie- instelling kunsteducatie
Heerenveen	Basisonderwijs Theater/podium	Instelling kunsteducatie	Instelling kunsteducatie	Theater/podium Bibliotheek	Voortgezet ond. Bibliotheek Gemeente Soc.cult. werk Erfgoedinst.	Voortgezet ond. Museum Vrijetijds- instelling
Heerhugowaard	Museum	Bibliotheek	Basisonderwijs	Steunfunctie- instelling kunsteducatie Gemeente	Steunfunctie- instelling kunsteducatie Instelling kunsteducatie Voortgezet ond.	Museum
Weert	Instelling kunsteducatie	Bibliotheek	Theater/podium	Instelling kunsteducatie	Gemeente Basisonderwijs	Theater/podium
Woerden	Bibliotheek	Museum Theater/podium	Museum e.d.	Bibliotheek	Gemeente Instelling kunsteducatie	Gemeente Instelling kunsteducatie

De diversiteit van de instellingen in de gemeenten en per gemeente is groot bij projectmatige samenwerking. Hoewel de nadruk blijft liggen op de bibliotheek, de gemeente en de instelling voor kunsteducatie, worden – zij het mondjesmaat – de vrijetijdsinstelling, het museum, het onderwijs en het sociaal-cultureel werk ook genoemd. Opvallend is het verschil in prioritering.

Welke stimulerende en belemmerende factoren zijn er voor samenwerking? Op deze open vraag noemde 62 procent (97 respondenten) één of meerdere stimulerende factoren. Belemmerende factoren voor samenwerking werd door 58 procent (91 respondenten) naar voren gebracht.

Tabel 12

		Factoren van invloed op samenwerking	
Stimulerende factoren (N=97)		Belemmerende factoren (N=91)	
Goede communicatie, overleg	42	Gebrek aan geld, subsidie	40
Goed en of breed aanbod	23	Slechte communicatie en of motivatie	29
Beschikbare financiën en of subsidie	20	Te weinig structuur en of te weinig planning	18
Inbreng deskundigheid samenwerkende partijen	17	Te hoge tijdsinvestering, geen tijd	14
Goede sfeer, betrokkenheid, inzet, enthousiasme	16	Slecht aanbod en of teveel aanbodsturing	6
Overeenstemming doel, draagvlak en of beleid	14	Geen cultuurbeleid gemeente	6
Goede organisatie, coördinatie en of afstemming	14	Ontbreken faciliteiten en of personeel	5
Mogelijkheid tot kennisvermeerdering	9	Vervoersproblemen	4
Enthousiasme publiek	7	Trage besluitvorming	3
Beschikbaarheid faciliteiten	7	Gebrek aan accommodatie	3
Voldoende tijd beschikbaar	4	Ontbreken visie samenwerkenden	2
Concrete resultaten	1	Geen concrete resultaten	1
		Negatief publiek	1
Totaal	174	Totaal	132

De instellingen noemen verschillende factoren die de samenwerking kunnen stimuleren of belemmeren. De belangrijkste stimulerende factor is volgens de respondenten een goede communicatie en goed overleg. Daarna komt op enige afstand de kwaliteit van het aanbod en de beschikking over voldoende geld of subsidie om activiteiten uit te voeren. Ook deskundigheid van samenwerkende partijen en kennisvermeerdering door samenwerking worden vaak als positieve factoren voor samenwerking genoemd.

Het lijkt erop dat samenwerking tussen partijen vooral gestimuleerd wordt als er sprake is van een win-win-situatie. De instellingen vinden dat een goede communicatie en goed overleg de samenwerking bevorderen. Die wordt ook gestimuleerd als er voldoende geld beschikbaar is, als er sprake is van wederzijdse kennisvermeerdering en als het publiek enthousiast is over het product van de samenwerking, zoals een educatieve tentoonstelling of theaterproductie. Voorts wordt samenwerking gestimuleerd als samenwerkenden elkaar als gelijkwaardige partners zien. Dat blijkt uit een wederzijdse inbreng van deskundigheid door samenwerkende partijen, een goede sfeer en een betrokken inzet, maar ook uit een overeenstemming over doelstellingen en beleid. Daarnaast spelen doelmatigheidsaspecten een rol zoals een goede organisatie en coördinatie en beschikbaarheid van faciliteiten en tijd.

Het is opvallend dat door een meerderheid van de respondenten (62%) meer stimulerende factoren (174) voor samenwerking worden genoemd dan belemmerende (132).

Voor veel respondenten is gebrek aan geld belemmerend voor samenwerking. Ook een slechte communicatie of tijdgebrek kunnen belemmerend zijn. Voorts werkt een onduidelijke samenwerkingsstructuur en een ondermaatse planning samenwerking niet in de hand. Ook wordt samenwerking belemmerd door het ontbreken van doelmatigheidsaspecten zoals planning, tijd en faciliteiten. Het gebrek aan kennis en visie of een traag besluitvormingstraject worden nauwelijks als storend voor de samenwerking genoemd.

5 Samenvatting en conclusies

5.1 Conclusies

In de gemeenten die meededen aan dit onderzoek werken instellingen stuk voor stuk samen als het om cultuureducatie gaat. De mate waarin en de manier waarop dit gebeurt, verschilt echter per instelling en per gemeente. In de zes onderzochte gemeenten spelen drie partijen een belangrijke rol als samenwerkingspartner voor cultuureducatie. Dit zijn de bibliotheek, de instelling voor kunsteducatie - bijvoorbeeld de muziekschool, het creativiteitscentrum of een Centrum voor de Kunsten - en de gemeente zelf. Voor structurele samenwerking gelden deze drie partijen als pijlers voor samenwerking. Het basisonderwijs en voortgezet onderwijs worden nauwelijks genoemd als partners voor structurele samenwerking. Samenwerking voor cultuureducatie is echter wel voornamelijk gericht op het basisonderwijs. Kinderen zijn dan ook de voornaamste doelgroep van samenwerking.

Instellingen voor amateurkunst of het sociaal-cultureel werk, spelen geen rol van betekenis bij structurele samenwerking voor cultuureducatie. Dit is een bevestiging van de resultaten van het onderzoek *Culturele activiteiten in het onderwijs. Gemeentelijk beleid in Nederland 2002* (Utrecht, 2002). Ook uit dit onderzoek bleek dat samenwerking op het terrein van cultuureducatie in hoofdzaak plaatsvindt bij de muziekschool, het creativiteitscentrum en de lokale culturele instellingen. Overigens kwam in dit onderzoek het basisonderwijs wel naar voren als belangrijke samenwerkingspartner.

De gemeenten zelf spelen een belangrijke rol als initiatiefnemers van samenwerking. In bijna alle gemeenten – op Heerenveen na – wordt de gemeente zelf genoemd als initiator van samenwerking. De taakgroep Cuprio rekent in haar rapport *Cultuureducatie in het primair onderwijs* (Den Haag, 2003) het initiëren, faciliteren en stimuleren van netwerken tot de taak van gemeenten en provincies.

De resultaten uit dit onderzoek onder instellingen in zes middelgrote gemeenten zijn een voorzichtige aanwijzing dat gemeenten zich deze taak inderdaad toerekenen. Als deelnemer aan samenwerking wordt de gemeente in mindere mate genoemd. Scholen voor basisonderwijs worden genoemd als belangrijkste deelnemers aan samenwerking.

In veel gemeenten is samenwerking niet geformaliseerd. Wanneer dit wel zo is, is dit voornamelijk via structureel overleg, een netwerk of een samenwerkingsovereenkomst. Instellingen streven verschillende doelen na als zij samenwerken op het terrein van cultuureducatie. De gezamenlijke planning van activiteiten is het belangrijkste doel. Uitwisseling van informatie en afstemming van vraag op aanbod worden ook belangrijk gevonden. Vooral concrete producten zijn het resultaat van samenwerking. Vaak betreft het een theater-, dans- of muziekvoorstelling, een bezoek aan een film of een tentoonstelling of een bijeenkomst op het gebied van literatuur, zoals een schrijversavond.

Uit verschillende in hoofdstuk 2 genoemde onderzoeken blijkt dat gemeenten en culturele instellingen wel willen samenwerken, maar dat praktische bezwaren samenwerking veelal belemmeren, zoals gebrek aan geld en menskracht (Hagenaars, Liefink, Poll, 2003). Uit het onderzoek van Bergman et al. (Utrecht, 2002) blijkt dat samenwerking in netwerken in sommige gevallen wordt beschouwd als te weinig structureel, tijdrovend en weinig effect sortierend. Ook gebrek aan tijd en geld, en gebrek aan betrokkenheid bij de scholen speelt samenwerking parten.

In dit onderzoek onder organisaties in zes middelgrote gemeenten werd respondenten gevraagd naar belemmerende en stimulerende factoren voor samenwerking. Stimulerende factoren betreffen vooral de houding van de partners. Respect, waardering, wederzijds begrip, inzet en enthousiasme, goede communicatie, overeenstemming over doelen, kennisvermeerdering en inbreng van deskundigheid van de samenwerkenden zijn allemaal begrippen die veelvuldig

genoemd worden. De kwaliteit en de breedte van het aanbod leiden ook tot een goede samenwerking. Daarnaast worden randvoorwaardelijke factoren genoemd zoals geld, organisatie, beschikbare faciliteiten en tijd. Het belangrijkste bij samenwerking blijkt een open houding en duidelijke communicatie en overleg over de eigen – en gezamenlijke – standpunten. De belemmerende factoren die genoemd worden, gaan vaak over de randvoorwaarden. Gebrek aan geld en tijd worden vaak genoemd als belemmerend voor samenwerking. Maar zeker ook een slechte communicatie en een slechte planning doen samenwerking geen goed. Het onderzoek geeft door de interviews met de door respondenten als belangrijk genoemde partijen enigszins zicht op de mate waarin en de manieren waarop wordt samengewerkt. Cultuurnetwerk Nederland is van plan daar verder onderzoek naar te doen.

Wat zijn de plannen voor de toekomst? De partners waarmee respondenten in de toekomst willen samenwerken, wijken niet veel af van de partners waarmee men op dit moment samenwerkt. De gemeente, de bibliotheek en de instelling voor kunsteducatie zijn de organisaties die het meest genoemd worden. Voor samenwerking op het gebied van cultuureducatie met erfgoedinstellingen, de amateurkunst en het sociaal-cultureel werk lijkt ook in de toekomst weinig interesse.

5.2 Aanbevelingen

- ⊙ In veel gemeenten blijkt de bibliotheek een spil te zijn bij samenwerking voor cultuureducatie. De fysieke aanwezigheid is gunstig: in ieder dorp en elke stad – vaak zelfs ook nog in de diverse wijken - is wel een bibliotheek te vinden. Ook hebben bibliotheken doorgaans al contacten met scholen, bijvoorbeeld in het kader van leesbevordering. Bibliotheken moeten echter niet zomaar een extra taak krijgen op het gebied van cultuureducatie; gemeenten moeten bibliotheken daarvoor gericht subsidiëren en faciliteren bijvoorbeeld in de vorm van een cultuurinformatiepunt of in de vorm van een cultuurcoördinator.
- ⊙ In dit onderzoek lijkt het basisonderwijs naar voren te komen als 'lijdend voorwerp'. Als initiatiefnemer of samenwerkingspartner wordt het onderwijs nauwelijks genoemd, maar wel als deelnemer aan samenwerkingsverbanden. De taakgroep Cuprio stelt in haar rapport *Cultuureducatie in het primair onderwijs* (Den Haag, 2003) dat een werkelijke verankering van cultuurbeleid op de scholen pas kan slagen wanneer de scholen een vruchtbare samenwerking ontwikkelen met hun culturele omgeving. Ook de studies *Cultuureducatieve netwerken Noord-Brabant* (Utrecht, 2002) en *Culturele activiteiten in het onderwijs. Gemeentelijk beleid in Nederland 2002* (Utrecht, 2003) wijzen op samenwerkingsvormen waarbij scholen nadrukkelijk partij dienen te zijn. Scholen moeten nadrukkelijker initiatief nemen of als gelijkwaardige partij betrokken zijn bij samenwerking. Het is volgens de taakgroep de opgave van de gemeenten om scholen te stimuleren beleid te ontwikkelen voor cultuureducatie. De drie scenario's uit het Cuprio-rapport kunnen daarbij een handvat zijn.
- ⊙ De resultaten van samenwerking zijn veelal specifieke activiteiten en producten zoals een voorstelling, cursus of expositie. Hoewel resultaten natuurlijk belangrijk zijn, kan samenwerking ook aangewend worden voor het afstemmen van randvoorwaarden. Zo kan het beschrijven van een gezamenlijke visie verhelderend en stimulerend werken op samenwerking. Ook kennis van elkaars beleid en deskundigheid is van belang. Zo is helder wie men wanneer kan aanspreken en wie verantwoordelijk is.
- ⊙ Naast praktische belemmeringen, zoals gebrek aan tijd, geld en vervoer, blijkt een gebrek aan goede communicatie en overleg voor samenwerking een zeer belemmerende factor te zijn. Andersom kan goede communicatie en overleg, respect en enthousiasme, en het delen van kennis en deskundigheden stimulerend werken. Belangrijk voor samenwerking is daarom dat de rollen, verantwoordelijkheden en mogelijkheden van de verschillende samenwerkende partijen van meet af aan helder zijn.

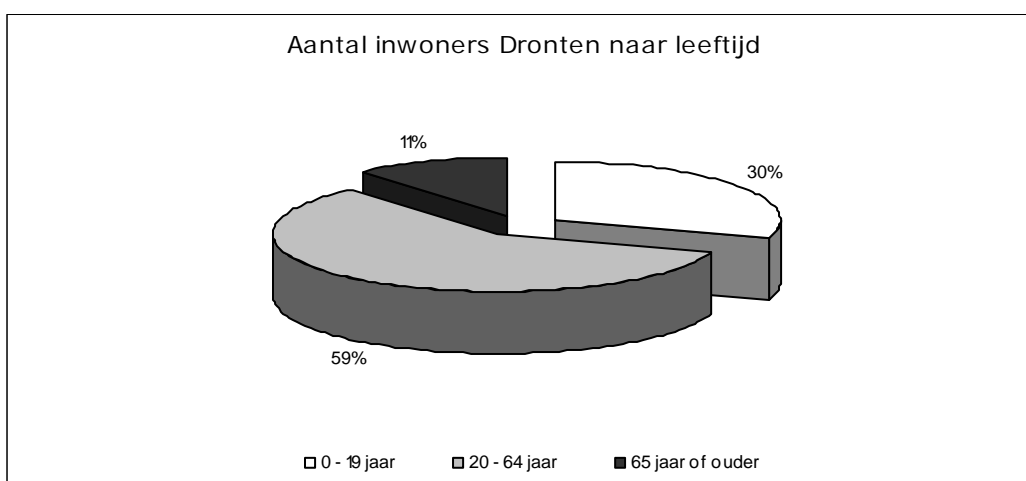
Bijlagen

1 Dronten

De gemeente Dronten bestaat uit drie kernen: Dronten, Swifterbant en Biddinghuizen. Dronten is een relatief jonge gemeente. Dronten is sinds 1962 bewoond, Biddinghuizen en Swifterbant sinds 1963. Tot 1972 stond Dronten onder toezicht van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en had het geen burgemeester maar een landdrost. In 1972 werd Dronten een zelfstandige gemeente met een burgemeester.

In grafiek 6 is de leeftijdsopbouw van de bevolking van Dronten te zien. De meeste inwoners (59%) zijn tussen 20-64 jaar oud. In totaal heeft de gemeente Dronten ongeveer 36.000 inwoners (peildatum 1 januari 2003).

Grafiek 6

N = 24

1.1 Culturele schets gemeente

De partijen die betrokken zijn bij samenwerking voor cultuureducatie zijn verdeeld in vier categorieën: onderwijs, culturele instellingen, vrijetijdsinstellingen en sociaal-cultureel werk. In onderstaande tabel is te zien hoeveel enquêtes verstuurd zijn en wat de respons is.

Tabel 13	Dronten		
	Verstuurd	Respons	Percentage respons
Basisonderwijs	20	10	50
Voortgezet onderwijs	2	0	0
BVE/ROC	1	1	100
Bibliotheek	3	0	0
Erfgoedinstelling	0	0	-
Podium/theater	1	0	0
Museum	2	1	50
Sociaal-cultureel werk	2	0	0
Instelling kunsteducatie	0	0	-
Vrijetijdsinstelling	27	9	33
Steunfunctie kunsteducatie	0	0	-
Anders	6	3	50
Totaal	64	24	38

De helft van alle scholen voor basisonderwijs in Dronten heeft de enquête ingevuld. Een derde van de vrijetijdsinstellingen voor cultuureducatie deed dit. In Dronten is één ROC, dat de

enquête retourneerde. Ook een van de twee musea stuurde de enquête terug. De totale respons in Dronten is 38 procent.

Dronten heeft een levendig verenigingsleven. Er zijn relatief veel culturele verenigingen, zoals koren en dansgroepen. Een aantal van deze verenigingen is gekoppeld aan kerken of geloofsgemeenschappen. Dronten heeft zoveel verenigingen omdat de gemeente tot enkele jaren geleden veel van deze verenigingen subsidieerde. De gemeente ondersteunde veel kleine initiatieven met een eigen identiteit, omdat zij het belangrijk vond dat de inwoners van Dronten zich thuis zouden voelen in de nieuwe gemeente. Op dit moment vindt de gemeente Dronten dit minder belangrijk. De subsidies worden nu dan ook gestopt of verminderd.

De gemeente heeft in het verleden nooit een specifiek cultuurbeleid gehad, al werken ambtenaren daar nu wel aan. Het gemeentelijk kunst- en cultuurbeleid is totnogtoe te karakteriseren als een 'ondergeschoven kindje'. Voor de gemeente Dronten is het beleidsterrein sport een speerpunt.

In de gemeente Dronten neemt De Meerpaal een belangrijke plaats in. Dit multiculturele centrum is een geschenk van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders aan de gemeente. In de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw was De Meerpaal winstgevend. Vanuit dit gebouw zonden televisieomroepen grote shows uit, zoals *Spel zonder grenzen* en *Stuif 'ns in*. Na deze hoogtijdagen ging het langzaam bergafwaarts met De Meerpaal. Het gebouw voldeed niet meer en er ontstonden financiële problemen. Daarom besloot de gemeente De Meerpaal grotendeels te slopen en te herbouwen.

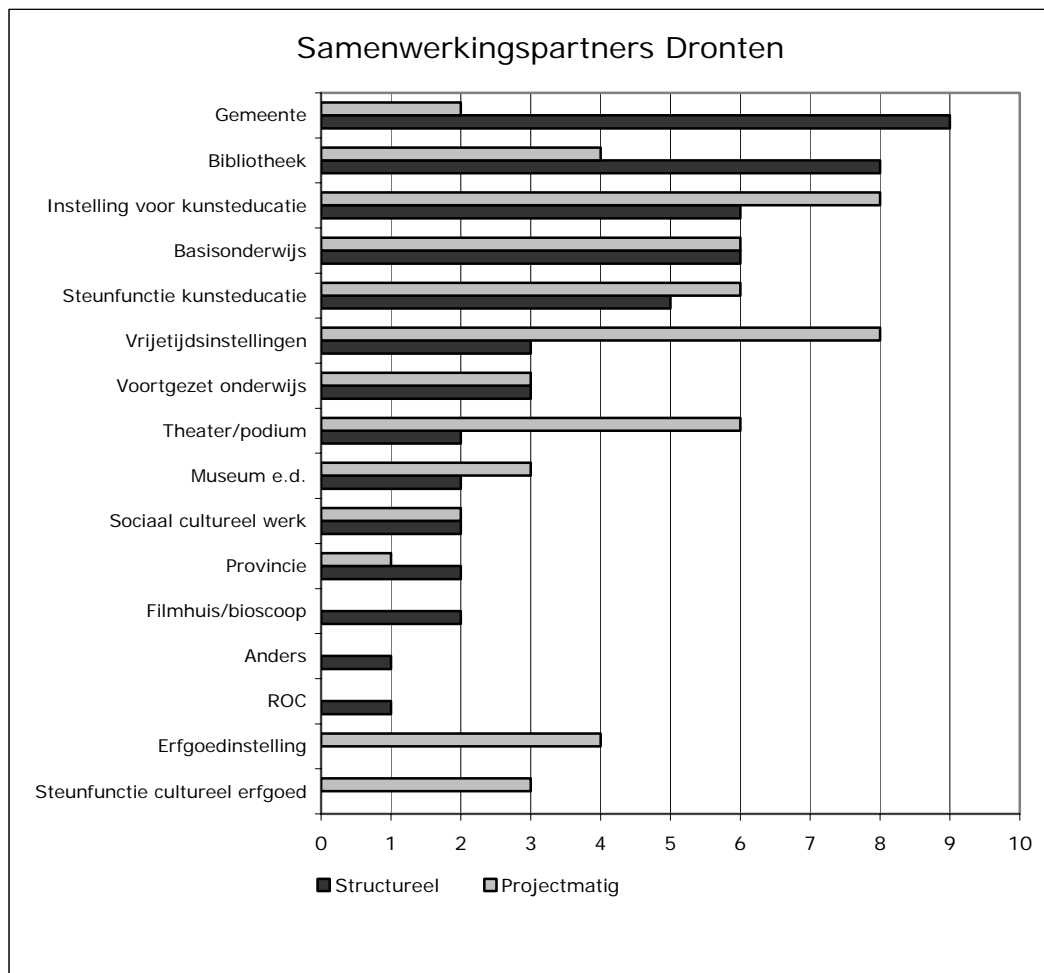
De nieuwe Meerpaal opent volgens planning in het voorjaar van 2005 zijn deuren. Dan biedt dit gebouw ruimte aan verschillende culturele functies. Het CKV Dronten (Centrum voor Kunstzinnige Vorming), de openbare bibliotheek en het sociaal-cultureel werk verhuizen naar dit gebouw. De bioscoop, het theater, het restaurant en de vergaderzalen, die voor de verbouwing al in de oude Meerpaal gevestigd waren, komen terug.

De Meerpaal moet opnieuw het hart worden van de gemeenschap. Door de nieuwbouw wil de gemeente niet alleen kosten besparen (één gebouw onderhouden in plaats van verschillende gebouwen), maar ook een verbeterde dienstverlening bieden aan de gemeenschap. Met het oog op vestiging in één gebouw werken de instellingen die in De Meerpaal een plaats krijgen steeds meer samen.

1.2 Samenwerkingspartners

Aan de respondenten is gevraagd met welke partijen het afgelopen jaar is samengewerkt. In de vraagstelling is onderscheid gemaakt tussen structurele en projectmatige samenwerking. De respondenten konden meer dan één antwoord geven. In grafiek 7 staat hoe vaak de instellingen genoemd zijn.

Grafiek 7

N=24

De respondenten noemen de gemeente het vaakst als partner voor structurele samenwerking. Zij noemen voorts de bibliotheek, het basisonderwijs en de steunfunctie-instelling kunsteducatie als partners waarmee regelmatig structureel samengewerkt wordt. De respondent die 'anders' heeft aangekruist, licht zijn antwoord toe met: 'CKV Dronten'.

Op projectmatige basis werken de respondenten het meest samen met de vrijetijdsinstellingen en de instelling voor kunsteducatie (CVK). Andere veelgenoemde deelnemers van projectmatige samenwerking zijn het basisonderwijs, de steunfunctie-instelling kunsteducatie en het theater/podium.

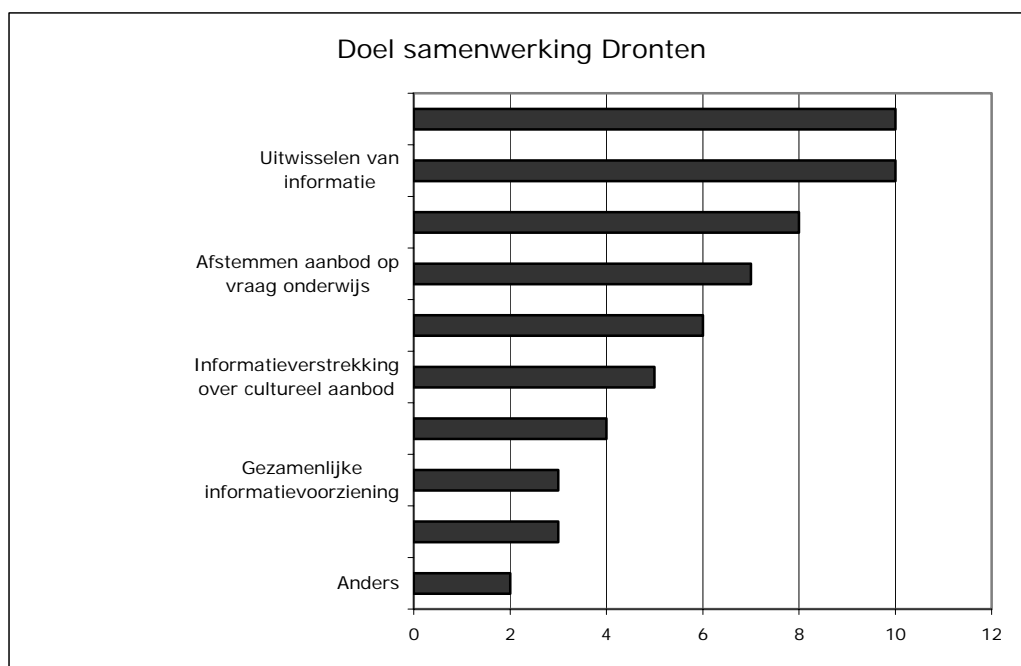
Gevraagd naar de initiatiefnemers van deze samenwerking antwoorden de meeste respondenten dat dat de gemeente is. De respondenten noemen de instelling voor kunsteducatie en de steunfunctie-instelling kunsteducatie ook vaak. Bijna de helft van de respondenten noemt het basisonderwijs als deelnemer. De vrijetijdsinstellingen en het theater/podium werden in iets mindere mate genoemd als deelnemer.

1.3 Formalisering en doel van de samenwerking

Aan de respondenten is gevraagd of de samenwerking geformaliseerd is. Vijf respondenten zeggen dat het samenwerkingsverband niet geformaliseerd is. Eén respondent heeft geen antwoord gegeven. Structureel overleg is de vorm van formalisering die het meest genoemd wordt. Ook zijn samenwerkingsvormen geformaliseerd in een netwerk. Antwoorden in de categorie 'anders' lopen uiteen van 'mondelinge afspraken' tot 'korting op het aanbod'.

Gevraagd naar het doel van de samenwerking, antwoorden de meeste respondenten gezamenlijke planning van activiteiten en uitwisselen van informatie. 'Vooruit werken op een fusie' is een antwoord dat bij 'anders' is ingevuld.

Grafiek 8

N=24

1.4 Doelgroep en resultaten van de samenwerking

Meer dan de helft van de respondenten werkt samen voor de doelgroep kinderen. Negen respondenten werken samen voor de doelgroep volwassenen. Enkele antwoorden in de categorie 'anders': 'de parochie'; 'een breed publiek'; 'mensen met een laag opleidingsniveau en met een uitkering'.

Samenwerking resulteert volgens meer dan driekwart van de respondenten in voorstellingen. Bijna de helft van de respondenten heeft specifieke activiteiten en kunstzinnige activiteiten aangekruist. Ook bij deze vraag konden de respondenten meer dan één antwoord aankruisen. Antwoorden in de categorie 'anders': 'samen een dienst bijwonen'; 'korting voor cursisten' en 'toekenning van de prijs voor de meest originele promotiepresentatie tijdens de sportdag'.

Welke eventuele onbedoelde resultaten hebben de verschillende samenwerkingsverbanden gehad? Een selectie van antwoorden op deze vraag: 'ook buiten het aanbod is contact en wederzijdse kennis van de instelling'; 'ouders van leerlingen worden lid' en 'waardering, toeloop nieuwe leden'.

1.5 Stimulerende en belemmerende factoren

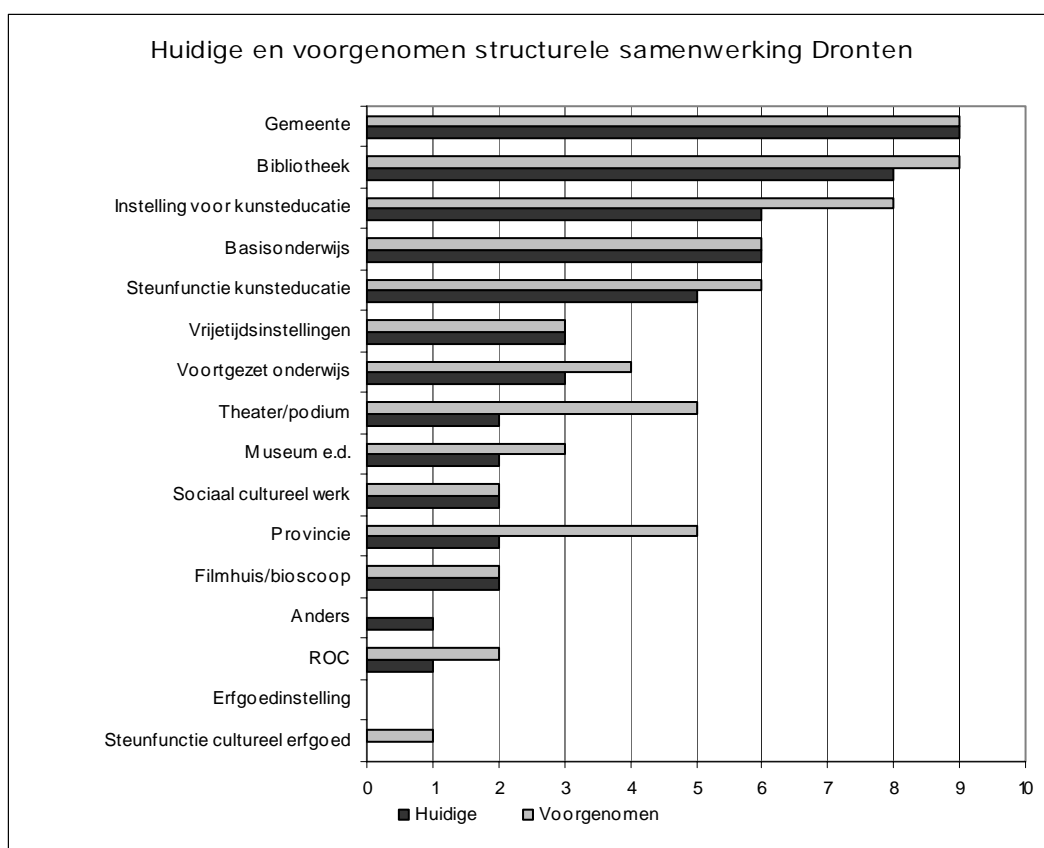
Welke factoren hebben volgens u een stimulerende werking op de verschillende samenwerkingsverbanden? Op deze open vraag antwoorden twee respondenten met begrippen als respect, waardering en wederzijds begrip. Twee anderen respondenten noemen subsidie en financiële middelen. Enkele andere antwoorden zijn: 'inzet van vrijwilligers'; 'positieve reacties van het publiek'; 'afwisseling'; 'ontmoeting met anderen'; 'opdoen van ideeën' en 'rechtstreekse persoonlijke netwerken over en weer'.

Op de vraag welke factoren een belemmerende werking op de verschillende samenwerkingsverbanden hebben, geven de respondenten ook diverse antwoorden. Factoren die door meerdere respondenten genoemd worden: tijd en geld (zes respondenten) en geografische afstand (twee respondenten). Een selectie van andere antwoorden: 'gebrek aan accommodatie'; 'geen cultuurbeleid van de gemeente'; 'dwang van bovenaf'; 'instellingsbelangen in plaats van algemeen belang' en 'vrijwilligers'.

1.6 Huidige en voorgenomen samenwerking

Aan de respondenten is gevraagd met wie zij in de toekomst willen gaan samenwerken. In grafiek 9 zijn de voornemens voor structurele samenwerking weergegeven naast de huidige structurele samenwerking.

Grafiek 9

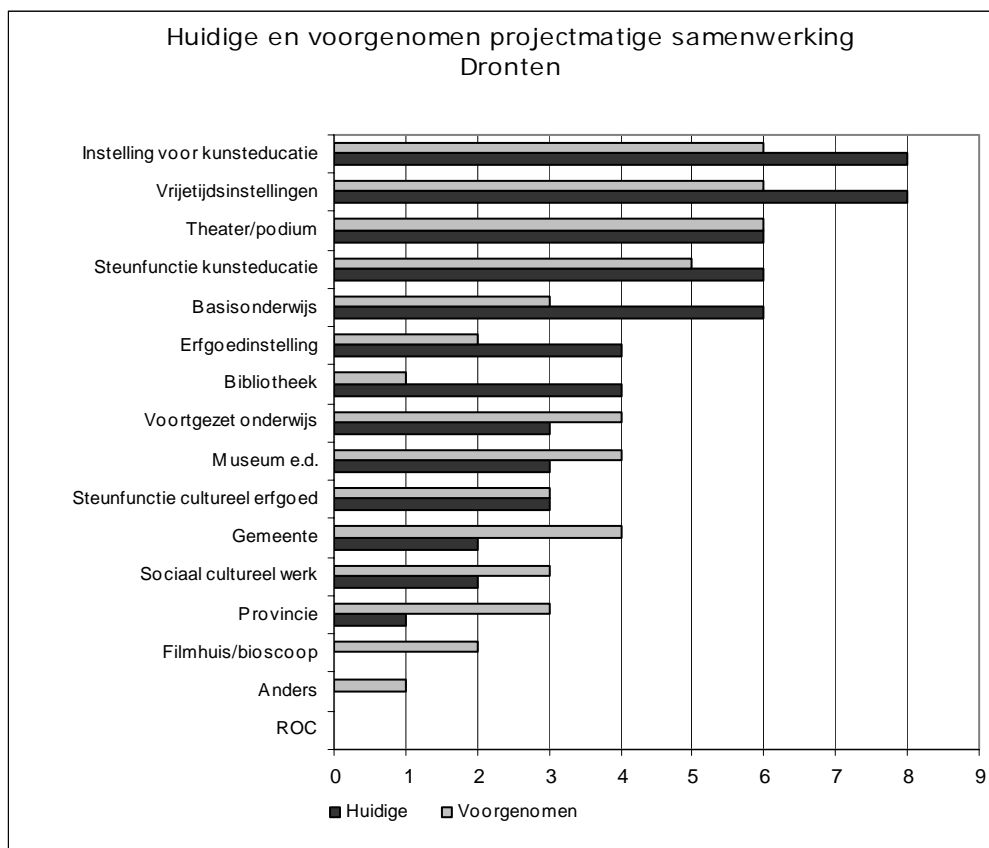
N=24

De meeste respondenten noemen de gemeente en de bibliotheek als partner voor voorgenomen structurele samenwerking. Dit zijn ook de partners die bij de huidige structurele samenwerking het meest genoemd worden. Ook de instelling voor kunsteducatie wordt in beide gevallen veel genoemd. Het theater en de provincie komen er bij de voornemens beter vanaf dan bij de

huidige samenwerking. Opvallend is dat de instellingen die de respondenten noemen vaak dezelfde zijn als de instellingen waarmee de respondenten het afgelopen jaar hebben samengewerkt.

In grafiek 10 worden de huidige en de voorgenomen projectmatige samenwerking met elkaar vergeleken.

Grafiek 10

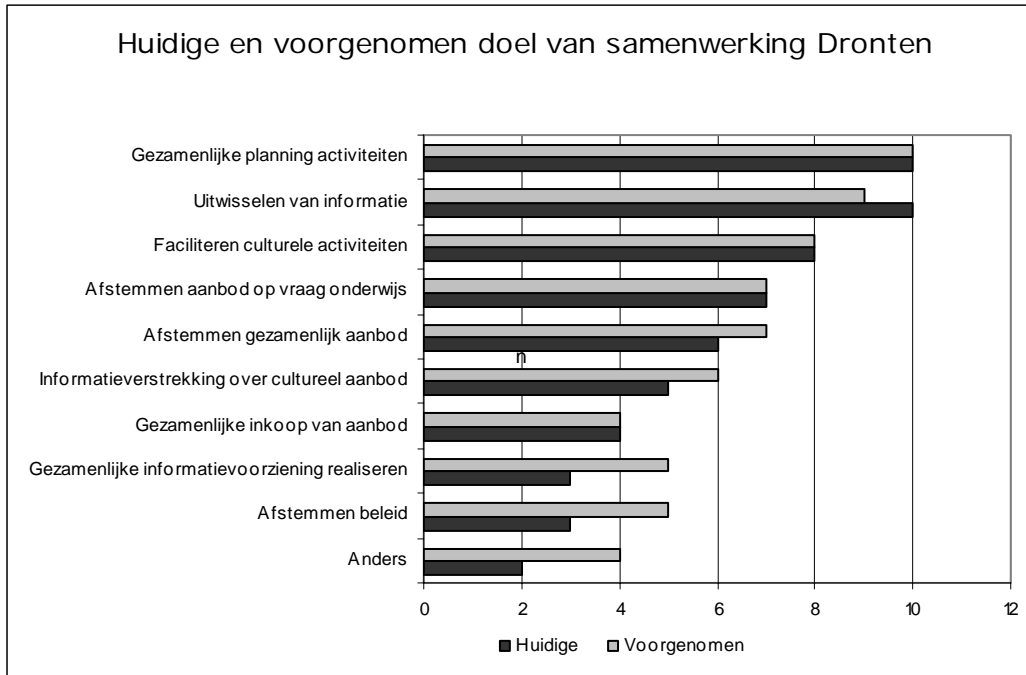

N=24

Instellingen waarmee de meeste respondenten op projectmatige basis willen samenwerken zijn de instelling voor kunsteducatie (CKV Dronten), theater/podium en vrijetijdsinstellingen. De huidige en voorgenomen samenwerking wijken niet veel van elkaar af. Alleen voor het basisonderwijs is een duidelijk verschil te zien: dit wordt minder genoemd in de voorgenomen projectmatige samenwerking.

Wat wordt het doel van de voorgenomen samenwerking? Bijna de helft van de respondenten wil gaan samenwerken met het oog op gezamenlijke planning van activiteiten. Uitwisselen van informatie en faciliteren van culturele activiteiten zijn ook vaak genoemde antwoorden. De respondenten die 'anders' hebben ingevuld willen: 'gezamenlijk atelier en expositieruimte'; 'leden werven'; 'gezamenlijk concert'; 'ondersteuning van de gemeente voor onze eigen jeugdopleiding' en 'verhoging van de feestvreugde'. Ook hier komt de huidige situatie grotendeels overeen met de voorgenomen samenwerking: gezamenlijke planning van activiteiten en uitwisselen van informatie worden door de meeste respondenten genoemd.

Grafiek 11

N=24

Indien u geen voornemens heeft om in de toekomst met andere instellingen te gaan samenwerken op het gebied van cultuureducatie, wat is hiervan de reden? Enkele antwoorden op deze open vraag: 'ik heb met veel moeite eigen netwerken georganiseerd. Wil dat niet inleveren in samenwerking, het ontbreekt aan gerichte faciliteiten en bereidheid om daar collectief verantwoordelijkheid voor te nemen'; 'de afstand van interessante musea en dergelijke, reiskosten vooral belemmeren meer deelname'; 'ruim voldoende aanbod' en 'geen belangstelling, veel te duur, heb er geen tijd voor'.

1.7 Interview met de openbare bibliotheek Dronten

De openbare bibliotheek in Dronten wordt veel genoemd als samenwerkingspartner, zowel bij structurele als projectmatige samenwerking. Daarnaast wordt de bibliotheek een van de belangrijkste instellingen in de nieuwe Meerpaal.

De openbare bibliotheek heeft in de gemeente Dronten in elke kern een vestiging. De bibliotheek in Dronten is de hoofdvestiging. De vestigingen in Swifterbant en Biddinghuizen zijn uitleenposten. Activiteiten vinden plaats in de hoofdvestiging in Dronten. De bibliotheek werkt structureel samen met CKV Dronten en scholen voor voortgezet onderwijs. Op projectmatige basis werkt de bibliotheek samen met het ROC Flevoland, met de Kunstraad (die onder andere exposities organiseert) en met amateurkunstorganisaties.

De samenwerking resulteert altijd in een product, bijvoorbeeld een tentoonstelling of een schrijversavond. Naast de samenwerking met instellingen in Dronten, werkt de openbare bibliotheek nauw samen met andere openbare bibliotheken in Flevoland. De bibliotheken in deze provincie hebben bovenlokale kennisteam opgericht. Iedere bibliotheek maakt uren vrij voor zo'n kennisteam. Het voordeel van deze werkwijze is dat verschillende expertise van medewerkers van de kleine vestigingen gebundeld worden. Een voorbeeld van een kennisteam is het CKV-team dat een gezamenlijke databank voor het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming opzet en onderhoudt. De bibliotheek ervaart als knelpunt voor samenwerking dat instellingen onterecht verwachten dat zij gratis haar diensten aanbiedt. De instellingen menen dat samenwerking - en daarmee ook de gratis levering van diensten - tot de kerntaken van de

bibliotheek behoort. Een ander knelpunt is dat de samenwerking met het onderwijs vaak afhankelijk is van enkele enthousiastelingen.

Vanaf 2004 gaat de bibliotheek anders werken. Allereerst leidt de huisvesting in de nieuwe Meerpaal door de fysieke nabijheid van andere instellingen tot andere samenwerkingsvormen. Ten tweede krijgt de bibliotheek minder budget en een beperktere taakstelling van de gemeente. De bibliotheek zet noodgedwongen minder projecten op en werkt aan minder projecten mee. In de nabije toekomst beperkt de bibliotheek zich tot drie kernfuncties: de uitleen van boeken en andere media, informatieverstrekking en leesbevordering. Dit betekent een verarming van het aanbod. De steunfunctie die de bibliotheek had voor het onderwijs, verdwijnt. Hierdoor komt bijvoorbeeld de dienstverlening aan leerlingen van het voortgezet onderwijs in het kader van CKV op losse schroeven te staan. Dat is jammer, want een van de doelstellingen van de nieuwe Meerpaal is een verbeterde dienstverlening. Een ander gevolg is dat de uitleenposten in Swifterband en Biddinghuizen per 1 januari 2005 op zullen gaan in de dorpshuizen die tot multifunctionele accommodaties worden omgebouwd. De bibliotheek werkt mee aan de planvorming voor deze ontwikkeling.

De gemeente Dronten zorgde in november 2003 voor veel discussie door haar voorstellen voor de organisatie en financiën voor de nieuwe Meerpaal. Directeuren van de verschillende organisaties die deel uit gaan maken van de nieuwe Meerpaal hadden tot dat moment geregeld overleg en de instellingen werkten regelmatig samen. Door de voorgestelde gemeentelijke bezuinigingen en de ideeën van de gemeente over de organisatiestructuur leek het erop dat de instellingen door dit gemeentelijk beleid uiteen gedreven werden.

De gemeente koos in mei 2004 uiteindelijk echter voor een model waarin het CKV Dronten, het theater en de instelling voor sociaal-cultureel werk fuseren tot één organisatie. Beheer en uitvoering worden in twee aparte diensten ondergebracht. De bibliotheek blijft in de toekomst zelfstandig en kan vanuit die positie werken aan de totstandkoming van een fusie met de overige Flevolandse bibliotheken. Van die fusie is voor de bibliotheek meer synergie te verwachten.

De bibliotheek betreurt het dat de gemeente niet meer aandacht heeft besteed heeft aan de procesmatige kant van de totstandkoming van de nieuwe Meerpaal. Hierdoor zijn financiële problemen ontstaan: er wordt een tekort op de exploitatie voorzien. Als gevolg hiervan is de gemeente erg gefocust op geldbesparing en op het samenbrengen van beheersmatige zaken. Voor het stimuleren van inhoudelijke samenwerking is geen geld meer. De bibliotheek is er overigens wel van overtuigd dat inhoudelijke samenwerking tot stand zal komen. Mensen vinden over het algemeen hun eigen weg wel weer, buiten de formele structuren om.

1.8 Interview met het Centrum voor de Kunsten Dronten

Ook het CKV Dronten is een veelgenoemde samenwerkingspartner en neemt naast de bibliotheek een belangrijke plaats in de nieuwe Meerpaal in. Het CKV is een gemeentelijke instelling en heeft als taak cursussen kunstzinnige vorming aan te bieden. Daarnaast heeft het CKV een taak als steunfunctie voor het basis- en voortgezet onderwijs in Dronten. Het CKV werkt veel samen met culturele en onderwijsinstellingen in Dronten. Samenwerking en bundeling van diensten zijn vanzelfsprekend in Dronten; dat is traditie. Ter illustratie: in Dronten werd één sportvereniging opgericht die verschillende takken van sport (voetbal, handbal en dergelijke) aanbood. Het CKV werkt veel samen met het basisonderwijs. Samenwerking met het voortgezet onderwijs komt minder voor; alleen als dat kostendekkend is en voor projecten cultuureducatie in het kader van Cultuur en School. Een ander voorbeeld van samenwerking is de schrijversavonden die het CKV samen met de plaatselijke boekhandel organiseert.

Veel van de activiteiten die het CKV (mede) organiseerde vonden plaats in De Meerpaal, totdat in 2000 het gebouw werd gesloten. Voorbeelden hiervan zijn een dansvoorstelling van alle danscursisten van het CKV en de *Dag van de Kunstenaar*.

De taken van het CKV zijn en blijven het tot stand brengen van een culturele infrastructuur en het bieden van een culturele loopbaan aan de inwoners van de gemeente. Het CKV werkt samen met andere instellingen om deze taken 'in te kapselen'. Het resultaat van deze samenwerking is organisatorische synergie: de dienstverlening kan worden uitgebreid zonder dat het de gemeente meer geld kost.

De gemeente heeft in mei 2004 uiteindelijk gekozen voor een model waarin het CKV, het theater en de instelling voor sociaal-cultureel werk fuseren tot één organisatie. Beheer en uitvoering worden in twee aparte diensten ondergebracht.

Voor het CKV Dronten staat inhoudelijke samenwerking voorop. Kostenaspecten en winstgevendheid mogen van het CKV Dronten daarbij nooit voorop staan. De Meerpaal moet volgens het CKV weer teruggegeven worden aan de samenleving. Het CKV hoopt dat De Meerpaal het hart van de gemeenschap wordt en 'dat het licht er altijd aan is'.

1.9 Samenvatting en conclusies

In de gemeente Dronten wordt van oudsher veel samengewerkt. Redenen voor samenwerking zijn (zoals blijkt uit de enquêteresultaten): afstemming van de planning, faciliteren, uitwisselen van informatie en afstemming van een gezamenlijk aanbod. De samenwerkingsverbanden zijn geformaliseerd in structureel overleg en een netwerk.

De herbouw van De Meerpaal als culturele ontmoetingsplaats voor de inwoners van Dronten zal de bestaande samenwerkingsverbanden veranderen, vernieuwen en formaliseren.

Of de wens van de gemeente tot meer synergie en betere dienstverlening aan de inwoners van Dronten vervuld wordt door de nieuwe Meerpaal valt te bezien. Ervaringen van andere gemeenten (Ede, Apeldoorn, Soest) met het samenvoegen van verschillende culturele instellingen tot één organisatie in één gebouw zijn weinig hoopgevend. Het is niet duidelijk of de bewoners van de kernen Swifterbant en Biddinghuizen naar Dronten zullen komen. Ook moet afgewacht worden of de inwoners van Dronten naar de nieuwe Meerpaal zullen komen. Zij gaan nu naar de schouwburg en benutten andere culturele voorzieningen in Kampen, Zwolle en Harderwijk.

Als een gemeente erover denkt om culturele instellingen onder één dak samen te brengen, moet zij goed nadenken over haar argumenten hiervoor. Liggen inhoudelijke argumenten (bevorderen samenwerking, verbetering van de dienstverlening) aan deze wens ten grondslag, dan ligt verwaarlozing van organisatorische en beheersmatige aspecten op de loer. Als de gemeente instellingen wil samenvoegen op grond van organisatorische of financiële argumenten dan moeten inhoudelijke zaken, zoals programmering en taakverdeling van de instellingen niet verwaarloosd worden. Het is zaak de beheerskosten (besparing) en de kosten voor activiteiten reëel te becijferen, zodat bij de verwachtingsvolle ingebruikname van een nieuw gebouw geen teruggang in activiteiten en diensten dreigt.

Respondenten gemeente Dronten

Onderwijs

Basisschool De Dukdalf
Basisschool De Vlieger
Basisschool Het Zuiderlicht
Basisschool De Zevensprong
Basisschool St. Gregorius
Basisschool De Zonnewijzer
Basisschool De Rank
Basisschool 't Klimop
Basisschool De Duykeldam
Basisschool De Golfslag
ROC Flevoland

Culturele instellingen

Kunstencentrum XL-De Ateliers
Centrum voor Kunstzinnige Vorming
Stichting Kunstraad Dronten
Het Grafiekhuis

Vrije tijd

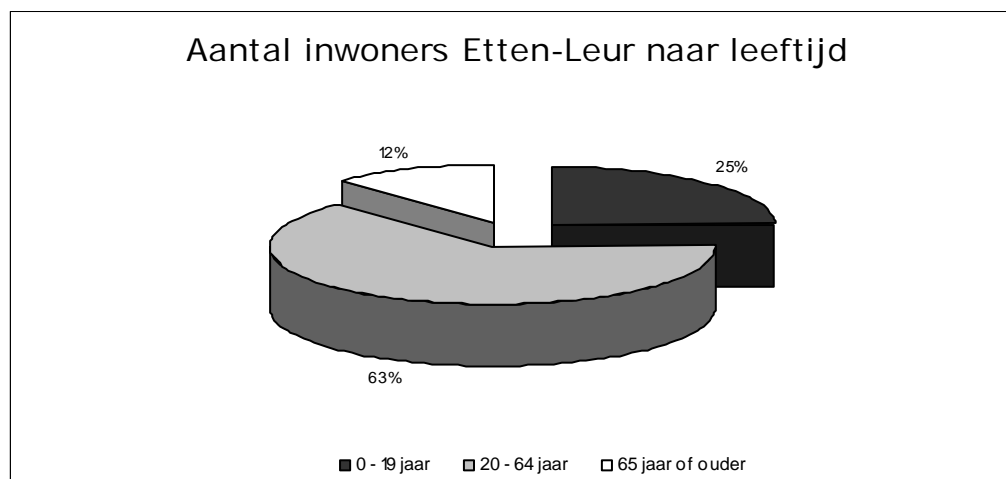
Stichting Concertino
Dolphin Barber Mater afdeling Dronten
Harmonie Eendracht
Dronter Piraten (koor)
Dronter Symfonie Orkest
Flevo's Mannenkoor
Rooms Katholiek Kinderkoor Ludgerusparochie
Voice of Pleasure (koor)
Brassband Amor Musae

2 Etten-Leur

Etten-Leur is een middelgrote gemeente in de provincie Noord-Brabant en telt 39.000 inwoners (peildatum 1 januari 2003).

Grafiek 11 laat de leeftijdsopbouw van de inwoners van Etten-Leur zien. Van de inwoners van Etten-Leur is 63 procent tussen 20 – 64 jaar. Een kwart van de inwoners is tussen 0 – 19 jaar.

Grafiek 12

N= 33

2.1 Culturele schets gemeente

Tabel 14 toont de respons van de instellingen uit Etten-Leur. De enquête is verzonden naar 81 instellingen. Deze zijn op voorstel van de directeur van het gemeentelijk Centrum voor de Kunsten aangeschreven. Daarvan zijn 33 enquêtes retour ontvangen, een respons van 41 procent.

Tabel 14	Etten-Leur		
	Verstuurd	Respons	Percentage respons
Basisonderwijs	12	6	50
Voortgezet onderwijs	5	1	20
BVE/ROC	2	1	50
Bibliotheek	1	1	100
Erfgoedinstelling	2	1	50
Podium/theater	1	1	100
Museum	4	3	75
Sociaal-cultureel werk	7	4	57
Instelling voor kunsteducatie	5	1	20
Vrijtijdsinstelling	26	8	31
Steunfunctie-instelling	1	1	100
Anders	15	5	33
Totaal	81	33	41

Cultureel centrum de Nobelaer bestaat onder andere uit een schouwburg, de kunsttieleen en de openbare bibliotheek. Etten-Leur heeft ook nog diverse buurt- en ontmoetingscentra. Er is een scala aan muziek- en andere vrijetijdsverenigingen. Etten-Leur heeft verschillende musea: Streekmuseum Jan uten Houde, het Drukkerijmuseum-Grafisch Historisch Centrum, het Land-

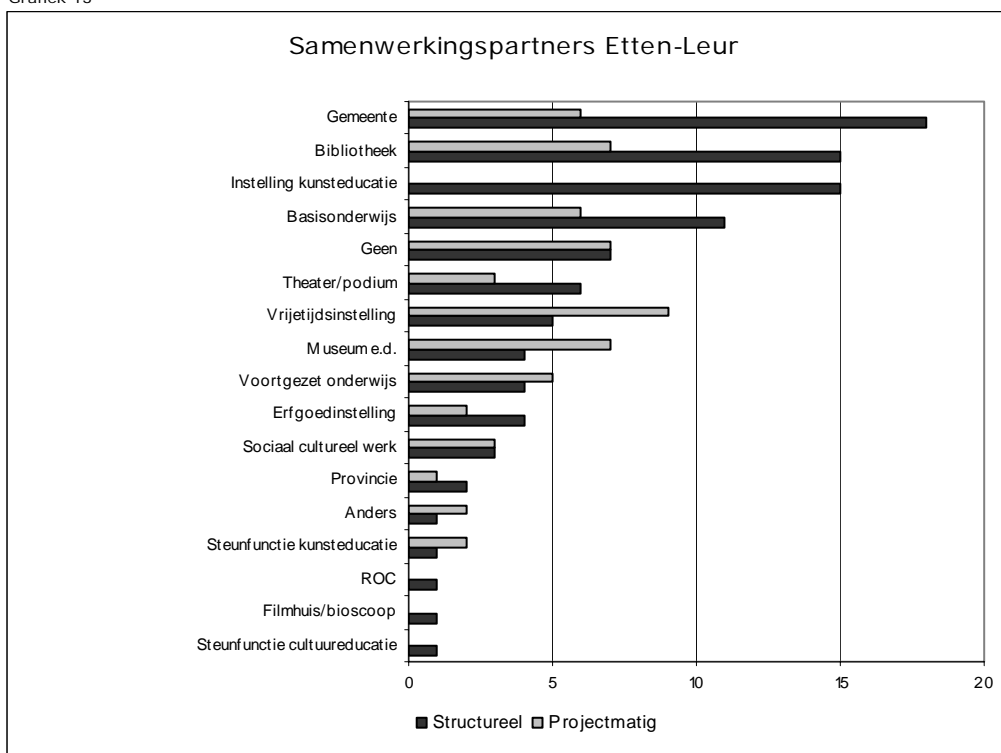
en Tuinbouwmuseum en het Huysmuseum. De wethouder voor cultuur is verantwoordelijk voor het gemeentelijke cultuureducatiebeleid. Namens de afdeling onderwijs, sport en cultuur is vooral de beleidsadviseur voor cultuur en onderwijs verantwoordelijk voor de uitvoering. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het cultuureducatiebeleid is gedelegeerd aan de directeur van het gemeentelijk Centrum voor de Kunsten Sint Frans.

Etten-Leur kent de stichting Kunstzinnige Vorming Basisscholen (KV Basisscholen) met daarin directeuren van basisscholen, ouders, een vertegenwoordiger van de onderwijsbegeleidingsdienst, docenten kunstzinnige vorming en de ambtenaar cultuur van de gemeente. Zij stellen in overleg jaarlijks een programma voor de scholen samen. In de nabije toekomst krijgt Centrum voor de Kunsten Sint Frans de regie over deze stichting in handen. Naast dit formele netwerk bestaat er een informeel netwerk van culturele instellingen zoals de schouwburg, de bibliotheek en de stichting KV Basisscholen. Het streven is om in de toekomst het Centrum voor de Kunsten, de schouwburg en de bibliotheek onder te brengen in één nieuw gebouw.

2.2 Samenwerkingspartners

Met wie werken de instellingen in Etten-Leur samen? Het antwoord op deze vraag is te lezen in grafiek 13.

Grafiek 13

N=33

Grafiek 13 laat zien dat de respondenten uit Etten-Leur structureel het meest samenwerken met de gemeente. Op een gedeelde tweede plaats staan de bibliotheek en de instelling voor kunsteducatie (Centrum voor de Kunsten Sint Frans). Projectmatig werken de respondenten uit Etten-Leur het meest samen met de vrijetijdsinstellingen, gevolgd door het museum en de bibliotheek. Het valt op dat een deel van de respondenten (21%) noch structureel, noch projectmatig samenwerkt op het terrein van cultuureducatie. In de categorie 'anders' noemen de respondenten gezondheidszorg en individuele kunstenaars.

Wie is initiator en wie is deelnemer van samenwerking in Etten-Leur?

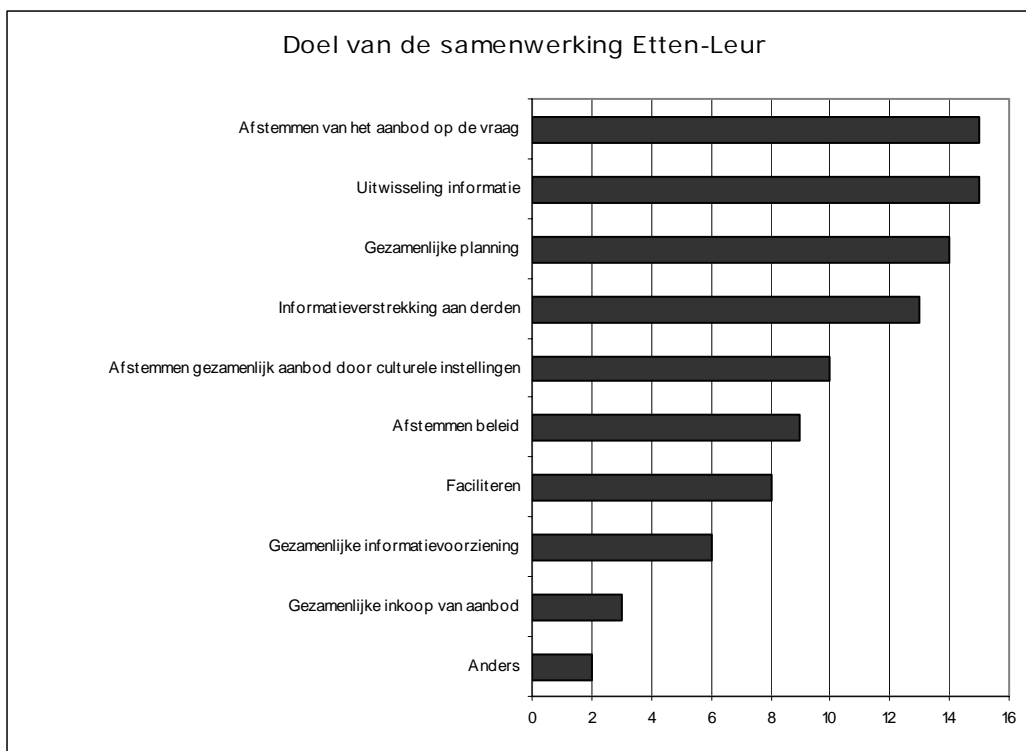
De gemeente is het vaakst initiatiefnemer van samenwerking. Ook de bibliotheek en de instelling voor kunsteducatie worden vaak genoemd als initiator van samenwerking. Als deelnemer wordt het basisonderwijs het meest genoemd maar ook de gemeente en de bibliotheek. In mindere mate noemen respondenten het voortgezet onderwijs als deelnemer van samenwerking. Bij 'anders' worden individuele kunstenaars genoemd.

2.3 Formalisering en doel van de samenwerking

Zijn samenwerkingsverbanden in Etten-Leur geformaliseerd? De overgrote meerderheid van de respondenten beantwoordt deze vraag ontkennend. Wanneer samenwerkingsverbanden wel geformaliseerd zijn, dan is dit in de vorm van een netwerk of structureel overleg en in mindere mate in een samenwerkingsovereenkomst. Bij de categorie 'anders' wordt geantwoord: 'samenwerking in het kader van de Brede School' en 'subsidie met taken daaraan gekoppeld'.

Wat is het doel van de samenwerking? Grafiek 14 laat zien welke antwoorden op die vraag worden gegeven.

Grafiek 14

N=33

Het doel van samenwerking is in de meeste gevallen het afstemmen van het aanbod op de vraag van de scholen en het uitwisselen van informatie. Op de derde plaats staat een gezamenlijke planning van activiteiten. Ook informatieverstrekking aan derden wordt vaak als doel genoemd. Eén respondent noemt als doel het organiseren van de korendag voor alle Etten-Leurse koren.

2.4 Doelgroep en resultaten van de samenwerking

Aan de respondenten is gevraagd wie de doelgroepen zijn van samenwerking. Kinderen komen het meest voor, jongeren en volwassenen worden als doelgroep iets minder genoemd. Een

andere doelgroep die uit de antwoorden naar voren komt is de 'achterban' van specifieke culturele verenigingen.

Een voorstelling, cursus of expositie is het meest voorkomende resultaat van samenwerking. Ook specifieke activiteiten, zoals een manifestatie of kunstmarkt worden genoemd als resultaat. Andere resultaten zijn: 'gebruik van elkaars materialen, ruimten en kennis'; 'gewoon elkaars repertoire beluisteren'; 'muziekopleiding voor leden inclusief examinering'; 'uitgebreid aanbod voor kinderen en mogelijk jongeren en volwassenen in de wijk van de Brede School' en 'cultuur binnen de school brengen'.

Ook naar de onbedoelde resultaten van samenwerking is gevraagd. Meerdere antwoorden hebben betrekking op een toename van samenwerking. Er ontstaan nieuwe initiatieven en netwerken en men leert nieuwe partijen kennen. Maar soms ontstaat er belangenverstrengeling en onhelderheid op het gebied van aanbod en organisatie. Andere onbedoelde resultaten die naar voren gebracht worden zijn: 'eventueel samen met een ander koor een concert geven'.

2.5 Stimulerende en belemmerende factoren

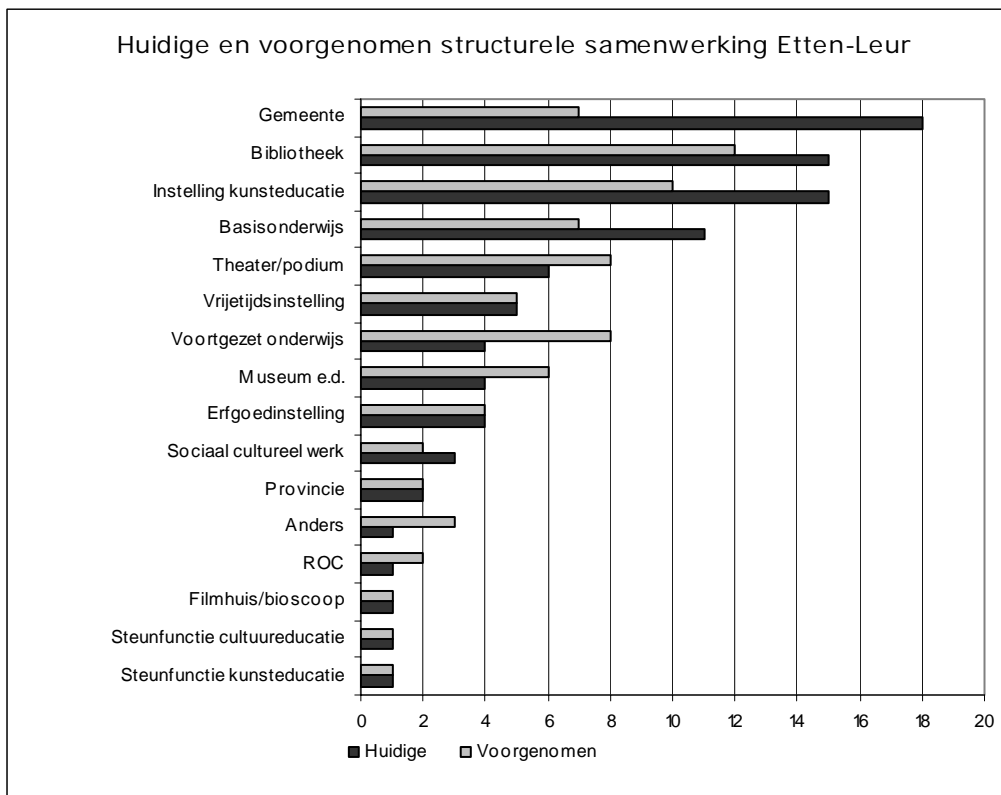
Welke factoren zijn stimulerend voor samenwerking? Twintig respondenten hebben deze vraag beantwoord. De antwoorden zijn zeer divers. Verschillende respondenten vinden inzet en enthousiasme van de verschillende partijen erg belangrijk als stimulans. Ook vindt men het belangrijk om naar elkaar te luisteren en elkaar te respecteren. Veel antwoorden gaan over communicatie tussen de partijen. Het resultaat van samenwerking wordt als stimulerend ervaren, evenals het afstemmen van de activiteiten. Andere respondenten noemen de ontwikkelingen rondom de Brede School en stimulans voor samenwerking.

Welke factoren zijn belemmerend voor samenwerking? Twintig respondenten hebben deze vraag beantwoord. Onvoldoende financiële middelen en slechte communicatie worden genoemd als belemmering. Ook tijdgebrek speelt de respondenten parten bij samenwerking. Ontoegankelijkheid van scholen wordt eveneens als een belemmering ervaren. Verder noemen de respondenten het gegeven dat er te veel 'eilandjes' zijn, waar iedereen zijn eigen belangen behartigt en niet naar het grotere perspectief kijkt. Ten slotte worden het ontbreken van een gezamenlijke visie en een gebrek aan flexibiliteit als knelpunten ervaren.

2.6 Huidige en voorgenomen samenwerking

In grafiek 15 is het verschil te lezen tussen de huidige en de voorgenomen structurele samenwerking in Etten-Leur.

Grafiek 15

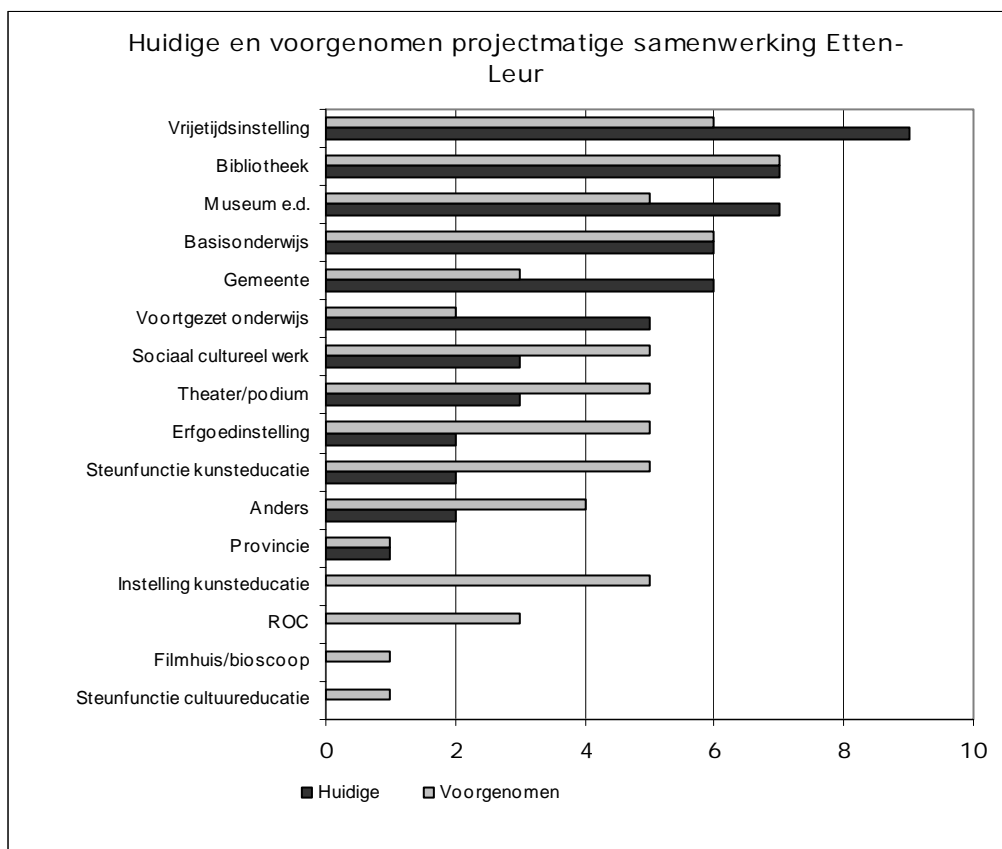

N=33

Op dit moment wordt er door de respondenten het meest structureel samengewerkt met de gemeente. Op de tweede plaats staan de bibliotheek en de instelling voor kunsteducatie. Als partner om in de toekomst structureel mee samen te werken wordt de bibliotheek het meest genoemd. Daarna volgt de instelling voor kunsteducatie. De respondenten in Etten-Leur hebben ook het voornemen om structureel samen te gaan werken met het theater/podium en het voortgezet onderwijs. In de categorie 'anders' noemen respondenten: 'sport- en vrijetijdsverenigingen'; 'natuurbescherming' en 'individuele kunstenaars'.

Met wie willen de respondenten projectmatig gaan samenwerken en met wie doen ze dit al?
Grafiek 16 laat dit zien.

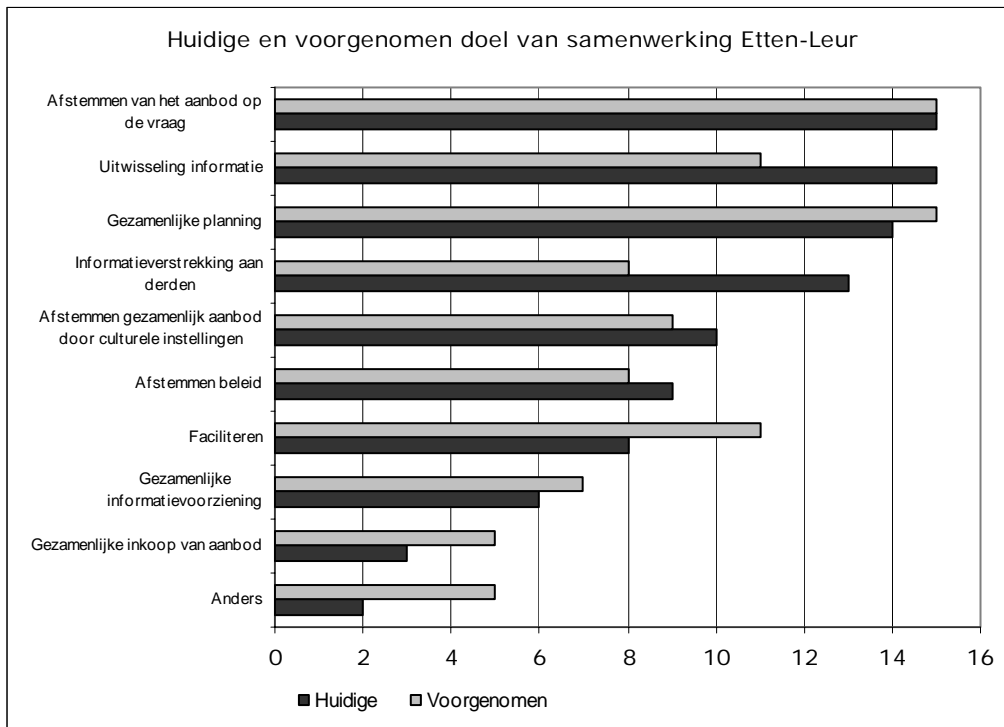
Grafiek 16

N=33

Met de vrijetijdsinstelling wordt op dit moment in Etten-Leur het meest projectmatig samengewerkt. Hierna volgen de bibliotheek en het museum met een gelijke score. Op een gedeelde vierde en vijfde plaats staan het basisonderwijs en de gemeente. De bibliotheek wordt genoemd als eerste partner om in de toekomst projectmatig mee samen te werken. Hierna volgen de vrijetijdsinstelling en het basisonderwijs. Een groot aantal andere instellingen volgen daarna zoals musea, sociaal-cultureel werk, theater/podium, erfgoedinstelling, steunfunctie-instelling kunsteducatie en de instelling voor kunsteducatie.

Grafiek 17

N=33

Wat zijn de huidige doelen van samenwerking en wat zijn de voorgenomen doelen? Of en in hoeverre deze van elkaar verschillen is te lezen in grafiek 17.

Het blijkt dat de huidige en voorgenomen doelen van samenwerking redelijk met elkaar overeen komen. Zowel het huidige als het voorgenomen belangrijkste doel van samenwerking is het afstemmen van het aanbod op de vraag van het onderwijs. Uitwisseling van informatie en gezamenlijke planning van activiteiten zijn eveneens belangrijke doelen, zowel nu als in de toekomst. Andere doelen die de respondenten noemen zijn: 'samenwerking ten behoeve van naschoolse of vakantieopvang'; 'ledenwerving' en 'het ontwikkelen van een doorlopende leerlijn'.

Welke redenen hebben de respondenten die geen voornemens tot samenwerking hebben om niet samen te werken? De antwoorden hierop zijn zeer verschillend. Enkele voorbeelden: 'slechte communicatie en ervaringen met de muziekschool'; 'wij zijn een groep dames- en herensenioren die puur voor gezelligheid repeteren en zingen, soms op verzoek'; 'nu geen specifieke ideeën, momenteel start gemaakt met voorbereiding eigen show'; 'geen raakvlakken met doelgroep' en 'naar buiten treden van de amateur fotoclub'.

De aanvullende opmerkingen van de respondenten zijn zeer divers. Een greep: 'graag willen wij onze diensten aanbieden aan scholen en groepen'; 'het rijk is niet aan bod gekomen, lijkt mij een partij die belangrijk moet worden'; 'het is vaak moeilijk de plannen die het rijk maakt uit te voeren op microniveau; het ontbreken van middelen en tijd is vaak een struikelpunt' en 'de ontwikkeling van een Brede School is een verrijking voor het onderwijs'.

2.7 Interview met de openbare bibliotheek Etten-Leur

Uit de resultaten van de enquêtes blijkt dat de openbare bibliotheek een actieve organisatie is die met veel partijen zowel structureel als incidenteel samenwerkt en ook vaak als initiator optreedt. Met de gemeente en de instelling voor kunsteducatie is de bibliotheek een spil in de samenwerking op het gebied van cultuureducatie. In de toekomst wil de bibliotheek met vee

partijen samenwerken. In Etten-Leur is gesproken met de teamleider Volwassenen van de bibliotheek. De Jeugdbibliothecaris en de Jongerenbibliothecaris hebben het verslag van dit gesprek op onderdelen aangevuld.

De bibliotheek is gevestigd in de Nobelaer. Hierin zijn ook de instelling voor kunsteducatie (Centrum voor de Kunsten Sint Frans), de Kunsttuileen en de schouwburg gevestigd. Met de Kunsttuileen en de CKV-coördinator van een vmbo-school is een examenopdracht CKV ontwikkeld voor de leerlingen van de derde klas van het vmbo.

Daarnaast wordt samen met een scholengemeenschap voor vmbo/havo/vwo meegedaan aan de Jonge Jury. Scholieren lezen in de klas en voeren samen gesprekken over de gelezen boeken. Dertig leerlingen uit de brugklassen lezen vier boeken die in het voorgaande jaar zijn verschenen.

Van de vmbo-school hebben 150 leerlingen een kopie van de Jonge Jury-groslijst ontvangen; zij lezen de boeken individueel. Op de jongerenafdeling van de bibliotheek is speciaal voor deze leerlingen een 'feestelijke kast' ingericht waar een steeds wisselende selectie van titels van de groslijst staan. In oktober is de bibliotheek gestart met wekelijkse boekbesprekingen in lestijd, onder leiding van een docent Nederlands en een medewerker van de jongerenafdeling van de bibliotheek.

Naast dit project zijn op twee andere middelbare scholen projecten leesbevordering en media-educatie. Die worden vooral verzorgd door de jongerenbibliothecaris (de jongerenbibliothecaris was voorheen schoolmediathecaris, waardoor het contact met de scholen soepel verloopt). De bibliotheek ontvangt alle brugklasleerlingen van de vmbo-school voor een gecombineerd bezoek media-educatie en bibliotheekinstructie. De financiering hiervan verloopt thans nog gedeeltelijk via gemeentesubsidie. Het streven is om jaarlijks een gestructureerd aanbod aan te bieden waarbij de scholen bijdragen in de kosten.

De bibliotheek werkt ook samen met het basisonderwijs in de gemeente Etten-Leur. De groepen 3, 6 en 8 van alle basisscholen in Etten-Leur komen in de bibliotheek op bezoek voor kennismaking, bibliotheekinstructie en media-educatie. In de nieuwe Brede School is een mediathecaris gedetacheerd die leesbevordering als hoofdtaak heeft. Ieder jaar is er een informatieavond over de kinderboekenweek, met bekroonde boeken en thema-informatie. Tien scholen nemen een leesbevorderingsproject af.

De stichting Kunstzinnige Vorming Basisscholen stelt jaarlijks een programma samen voor de scholen in het primair onderwijs.

De jeugdbibliothecaris organiseerde in de kinderboekenweek altijd een theatervoorstelling voor de werkgroep. Dit schooljaar is er helaas niets georganiseerd.

Met het Centrum voor Beeldende Kunst en de afdeling Muziek van het gemeentelijke Centrum voor de Kunsten zijn afspraken gemaakt over het aanschaffen van vakliteratuur en het leveren van deze literatuur.

De keuze van de samenwerkingspartners wordt op dit moment vooral bepaald doordat de organisaties in één gebouw zitten. Er zijn plannen voor nieuwbouw. Die zijn voor de toekomst van de samenwerkende partijen van groot belang. Wellicht krijgen ook de speel-o-theek en het Centrum voor Beeldende Kunst een plek in het nieuwe gebouw. Daarover was echter op het moment dat het interview werd afgenomen nog niet veel bekend. Daarnaast speelt voor de samenwerking de financiering een rol. Buiten de speciale financiering voor media-educatie is er geen aparte financiering voor samenwerkingsprojecten.

Door de plannen voor nieuwbouw zijn de toekomstplannen nog niet zo concreet ingevuld. Besloten is dat er een Uitpunt in de bibliotheek wordt geïnstalleerd. Dit is een provinciaal initiatief, waarbij informatie op het gebied van kunst, cultuur en uitgaan verkrijgbaar is via een speciale website en op een bepaalde plek in de bibliotheek.

Er wordt gedacht aan een cultuurpas (bestaat bijvoorbeeld al in de gemeente Oss) met een abonnement voor de bibliotheek en kortingen bij culturele instellingen (een plaatselijke CJP-pas). De bibliotheek wil ook graag samenwerken met het theater.

Problemen en knelpunten die door de samenwerkingspartners gesignaleerd worden zijn angst voor verlies van identiteit. De teamleider Volwassenen merkt op dat de instellingen nog vaak opkomen voor eigen belangen. Bovendien is niet altijd inzichtelijk wat de samenwerking en het samenwerkingsverband opleveren.

Het samenwerken met vrijwilligers of amateurs levert specifieke problemen op voor professionaliteit en deskundigheid.

2.8 Interview met Harmonie Constantia Etten-Leur

Van de vrijetijdsinstellingen is Harmonie Constantia de enige in Etten-Leur die meedeelde samen te werken met zowel het primair onderwijs als de instelling voor kunsteducatie. De harmonie geeft aan dat er sprake is van geformaliseerd overleg op meerdere gebieden met als doel onder andere zowel afstemming van beleid als aanbod, informatievoorziening en faciliteren van culturele activiteiten. De resultaten van de samenwerking zijn voorstellingen, specifieke activiteiten, gezamenlijke promotie en verlaging van entree. De harmonie wordt ook door andere vrijetijdsinstellingen als samenwerkingspartner genoemd. Er is gesproken met de secretaris van de harmonie.

Harmonie Constantia bestaat uit 100 leden, waarvan er ongeveer 60 in het orkest spelen. Omdat er geen opleidingsmogelijkheden waren bij de harmonie heeft men twintig jaar geleden contact gezocht met de muziekschool. Het resultaat was dat de muziekschool een opleiding aanbood, inclusief rijkserkende examinering voor de leden van de harmonie. Deze konden de opleiding aan de muziekschool volgen tegen een gereduceerd tarief. Het beleid van de muziekschool, inmiddels onderdeel van het gemeentelijk Centrum voor de Kunsten, is echter sinds de zomer van 2003 veranderd waardoor er binnen het opleidingsaanbod geen ruimte meer is voor harmonie en fanfare. Dit betekent dan ook dat de 'automatische' aanmelding voor de harmonie vervallen is. De korting voor muziekschoolleerlingen van de harmonie is dit jaar nog gehandhaafd dankzij een subsidie van de gemeente. Op dit moment is het echter niet duidelijk of die gecontinueerd wordt.

De dirigent van de harmonie is tevens leraar trompet bij het Centrum voor de Kunsten. Dat maak de samenwerking gemakkelijk. Harmonie en muziekschool geven gezamenlijk concerten, vooral nieuwjaarsconcerten, en de harmonie is betrokken bij het oriëntatiejaar muziek van het Centrum voor de Kunsten. Verder wordt meegedacht over de keuze van muziekstukken, de selectie van muzikanten voor gezamenlijke optredens en het aantrekken van docenten voor workshops.

Ieder jaar benadert de muziekschool alle leerlingen van groep 4 in het basisonderwijs. De leerlingen krijgen vier maal een avond in de week informatie over muziek(-instrumenten). De harmonie verzorgt in dit kader één avond in de vorm van een openbare repetitie.

Constantia werkt al vele jaren samen met de Brabantse Bond van Muziekgezelschappen, die twee keer per jaar een concours organiseert in de Nobelaer. De harmonie is verantwoordelijk voor de organisatie ter plekke. Daardoor is er veel contact met leden en bestuursleden van andere harmonieën.

De harmonie werkt ook projectmatig samen met andere vrijetijdsinstellingen. Er is een optreden geweest met Popkoor El Pio uit Etten-Leur. Samen met andere ensembles wordt een nieuwjaarsconcert uitgevoerd. Dat concert heeft ieder jaar een thema. Voor het thema circus is bijvoorbeeld samengewerkt met de afdeling dans van het Centrum voor de Kunsten.

De harmonie werkt voorts samen met Stichting Adriaan van Bergen in verband met de jaarlijkse havenfeesten of met de stichting CUMEL (Culturele Manifestatie Etten-Leur).

Een probleem waar de harmonie vaak tegenaan loopt bij samenwerking is de vanzelfsprekendheid waarmee andere - professionele - organisaties ervan uitgaan dat de harmonie aan hun plannen mee zal werken. Dit geeft wrijvingen op het gebied van communicatie. De samenwerking met professionals is niet altijd gemakkelijk. Zij stellen andere eisen en werken op tijden dat de vrijwilligers niet beschikbaar zijn en andersom.

Harmonie Constantia staat in principe altijd open voor samenwerking en geeft graag concerten met anderen. In de toekomst zou men meer willen samenwerken met het primair onderwijs, ook om de ledenwerving te stimuleren.

2.9 Samenvatting en conclusies

In Etten-Leur zijn drie belangrijke samenwerkingspartners: de gemeente, de instelling voor kunsteducatie en de bibliotheek. Zij worden het meest genoemd als structurele samenwerkingspartner en als initiator van samenwerking. Projectmatig werken de respondenten vooral samen met vrijetijdsinstellingen.

Als deelnemer wordt vaak het primair onderwijs genoemd. De respondenten vertellen dat de samenwerkingsverbanden in de meeste gevallen niet geformaliseerd zijn. Is dit wel het geval, dan wordt het netwerk als samenwerkingsvorm het meest genoemd.

Zowel de harmonie als de bibliotheek zeggen dat samenwerking gemakkelijker is als medewerkers goede relaties hebben met andere organisaties. De dirigent van de harmonie is bijvoorbeeld ook verbonden aan de muziekschool en de jongerenbibliothecaris van de bibliotheek was voorheen werkzaam in het voortgezet onderwijs.

Zowel de professional van de bibliotheek als de amateur van de harmonie vertellen dat samenwerking tussen professionals en amateurs een knelpunt kan zijn. Beiden delen mee dat deze partijen verschillende eisen stellen aan samenwerking.

De bibliotheek noemt expliciet als aanbeveling voor samenwerking dat een instelling vraaggericht moet werken, niet aanbodgericht. Dit geldt speciaal voor de samenwerking met het onderwijs, waar de mogelijkheden vaak beperkt zijn vanwege het lesprogramma. Harmonie Constantia beveelt in het kader van samenwerking aan om eenvoudig te beginnen. De harmonie deelt mee dat de instelling zich open moet opstellen en bij ieder project dat zich voordoet moet nagaan of samenwerking mogelijk is. Ten slotte beveelt de harmonie aan om gebruik te maken van de netwerken van de eigen leden om nieuwe samenwerkingsverbanden aan te gaan.

De gemeente is op dit moment bezig met een studie naar de toekomst van cultureel centrum de Nobelaer. Deze studie is van invloed op de ontwikkeling van de toekomstplannen van de gebruikers van het gebouw voor hun eigen programmering en voor samenwerking.

Respondenten gemeente Etten-Leur

Onderwijs

Basisschool Wiltzangh
Basisschool De Springplank
Basisschool De 4 Heemskinderen
Basisschool Onder de Torens
Basisschool De Klankhof
Bestuurscommissie Openbaar Onderwijs
Markland College
Baronie College, regio Breda

Culturele instellingen

Bibliotheek Etten-Leur
Kunstuitleen de Nobelaer
Gemeentelijk Centrum voor de Kunsten
Drukkerijmuseum
Streekmuseum Jan uten Houte
Natuurmuseum
Cultureel centrum de Nobelaer
CUMEL (Culturele Manifestatie Etten-Leur)
Stichting Molen De Lelie

Vrije tijd

Leurse Aktiviteiten Stichting
Stichting Adriaan van Bergen
Fotoclub Fodipress
Gemengd Koor de Cantorije
Popkoor El Pio
Harmonie Constantia
Collegicum Musicum Instrumentale (strijkensemble)
Toneelvereniging Mag het licht uit
Vocaal ensemble Marcando

Sociaal-cultureel werk

K2 - Brabants Kenniscentrum Jeugd
Spel- en Opvoedwinkel De Notenkrakertjes
Peuterspeelzaal Jip en Janneke
Peuterspeelzaal De Speeldoos
Peuterspeelzaal De Zonnehoek
Stichting Welzijn Etten-Leur
Wijkvereniging Kontakt
Wijkgebouw 't Praothuis
Stichting De Marklanden sector kinderopvang

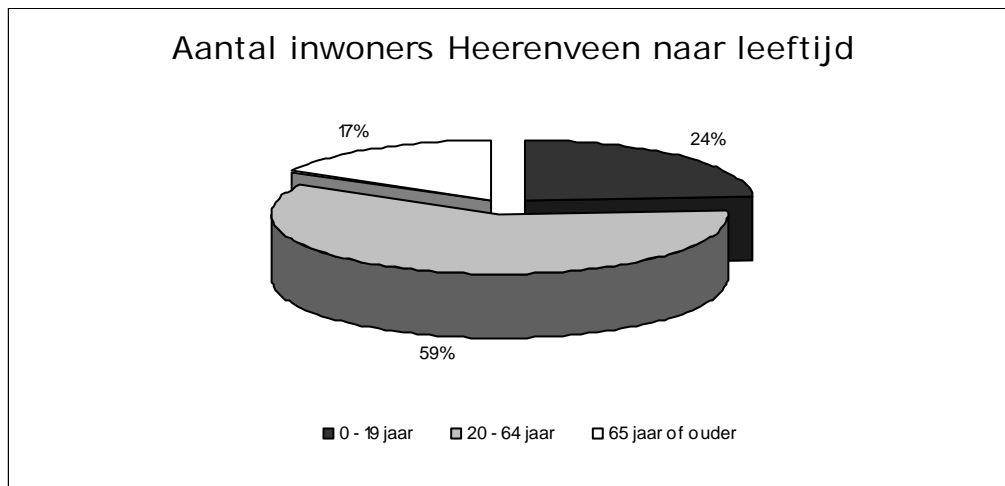
Antwoorden van twee respondenten zijn niet verwerkt omdat bleek dat cultuureducatie noch doel, noch middel van functioneren was.

3 Heerenveen

De gemeente Heerenveen ligt in het zuiden van de provincie Friesland en heeft 42.000 inwoners (peildatum 1 januari 2003).

In grafiek 18 is te zien wat de leeftijdsopbouw is van de inwoners van Heerenveen. De grootste groep (59%) is 20 – 64 jaar.

Grafiek 18

N=17

3.1 Culturele schets gemeente

De belangrijkste partijen bij samenwerking op het gebied van cultuureducatie zijn de culturele instellingen en de scholen. Hieronder is te zien hoeveel scholen er zijn in de gemeente Heerenveen, hoeveel enquêtes verstuurd zijn en hoeveel er ingevuld zijn teruggestuurd. De respons van het basisonderwijs is zeer laag.

Tabel 15	Heerenveen		
	Verstuurd	Respons	Percentage respons
Basisonderwijs	30	6	20
Voortgezet onderwijs	3	2	67
BVE/ROC	2	1	50
Bibliotheek	1	0	0
Erfgoedinstelling	0	0	-
Podium/theater	1	1	100
Museum	2	1	50
Sociaal-cultureel werk	2	2	100
Instelling voor kunsteducatie	4	1	25
Vrijtijdsinstelling	6	3	50
Steunfunctie kunsteducatie	0	0	-
Anders	0	0	-
Totaal	51	17	32

Van de acht aangeschreven culturele instellingen hebben drie de enquête ingevuld teruggestuurd. In Heerenveen zijn veel amateurkunstverenigingen. Zowel zang-, dans- als toneelverenigingen zijn goed vertegenwoordigd. Omdat het te ver voerde om hen allemaal een enquête te sturen en omdat uit het oriënterende gesprek met de gemeente bleek dat zij weinig ondernemen op het gebied van cultuureducatie, is besloten om de overkoepelende organisaties aan te schrijven, zoals de federatie van muziekverenigingen, de federatie van zangverenigingen

en de federatie van toneelverenigingen. Daarnaast zijn er nog drie enquêtes verstuurd naar muziekcorpsen en brassbands. Dit op aanraden van de gemeente. Uiteindelijk hebben van deze vrijetijdsinstellingen drie de enquêtes ingevuld.

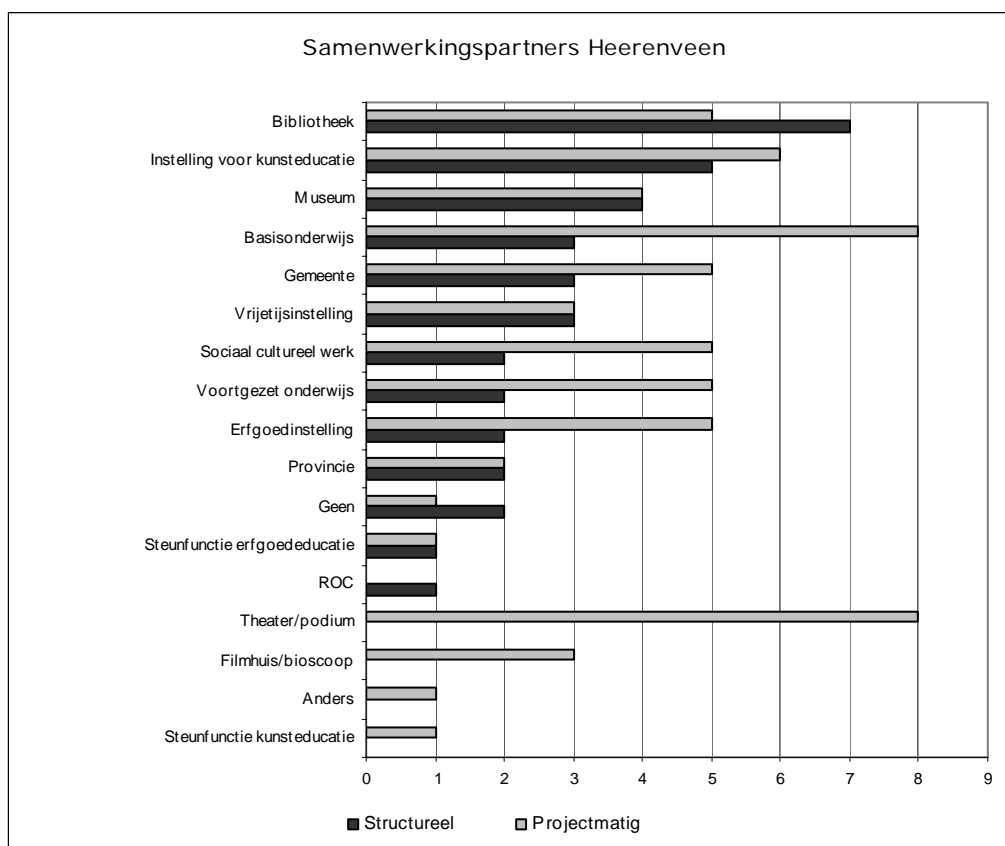
Het sociaal-cultureel werk in Heerenveen is zeer omvangrijk. Er zijn vele buurthuizen en welzijnsinstellingen, die volgens de gemeente weinig of niets met cultuureducatie van doen hebben. Daarom is in overleg met de gemeente Heerenveen besloten ook voor het sociaal-cultureel werk alleen de overkoepelende organisatie aan te schrijven. Tevens is een jongerencentrum aangeschreven, dat op het terrein van het sociaal-cultureel werk functioneert. Beide hebben de enquête ingevuld en teruggestuurd.

Uit het oriënterende gesprek met de gemeente bleek bovendien dat de lokale culturele instellingen veel doen aan cultuureducatie. Zij ontwikkelen aanbod voor de scholen. Echter, de scholen zijn volgens de gemeente minder actief op het vlak van cultuureducatie. Ook het beleid in de gemeente wordt meer vanuit de culturele invalshoek dan vanuit het onderwijs benaderd. De gemeente Heerenveen stimuleert in samenwerking met de provincie cultuureducatie financieel vanuit het cultuurbeleid.

3.2 Samenwerkingspartners

Aan de respondenten is gevraagd met welke partijen zij in het afgelopen jaar hebben samengewerkt. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen structurele en projectmatige samenwerking. De meest genoemde partner voor structurele samenwerking is de bibliotheek. Deze wordt door zeven respondenten genoemd. Ook de instelling voor kunsteducatie wordt vaak genoemd (vijf keer). De meest genoemde partners bij projectmatige samenwerking zijn het basisonderwijs en het theater/podium. Het is opvallend dat deze laatste bij structurele samenwerking niet als partner genoemd worden.

Grafiek 19

N = 17

Welke partijen worden het meest genoemd als initiator van samenwerkingsverbanden en welke als deelnemer? De bibliotheek en de instelling voor kunsteducatie worden het meest genoemd als initiator, het basisonderwijs wordt het meest genoemd als deelnemer aan het samenwerkingsverband. Daarna zijn de gemeente en het theater/ podium het meest genoemd als deelnemer.

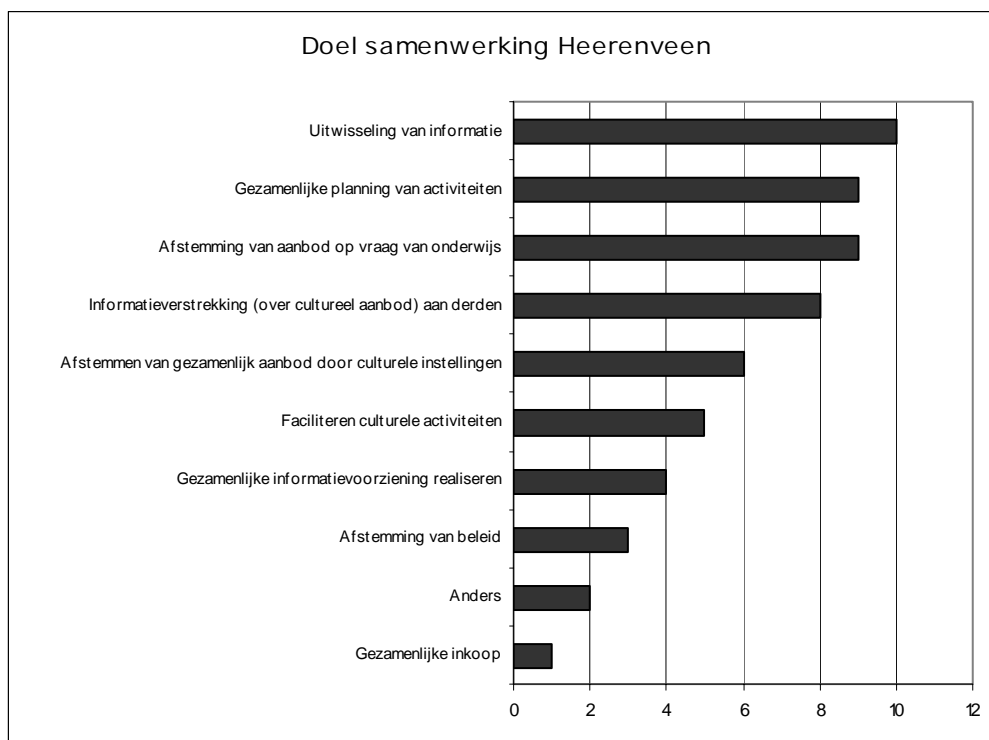
3.3 Formalisering en doel van de samenwerking

Aan de respondenten is gevraagd of de verschillende samenwerkingsverbanden geformaliseerd zijn. Ze konden hierbij meerdere antwoorden aankruisen. Vijf van de zeventien respondenten zeggen dat de samenwerking niet geformaliseerd is.

Wanneer samenwerking wel geformaliseerd is, is dit vaak in de vorm van een netwerk of structureel overleg (vijf keer) of een culturele commissie (drie keer). De categorie 'anders' werd slechts één keer aangekruist. Deze respondent antwoordde dat samenwerking op aanvraag plaatsvindt.

Ook is gevraagd wat het doel is van de samenwerking. De antwoorden op deze vraag staan in grafiek 20.

Grafiek 20

N = 17

Het uitwisselen van informatie wordt het meest genoemd, gevolgd door een gezamenlijke planning van activiteiten en afstemming van het culturele aanbod op de vraag van de scholen. De categorie 'anders' is twee keer aangekruist. Eén basisschool had deze categorie aangekruist. De school noemt als doel van de samenwerking: 'realisatie van een kunstwerk'. De andere partij die deze categorie had aangekruist was een brassband. Die zag als doel van samenwerking de kinderen via de scholen enthousiast maken voor muziekles en blaasinstrumenten.

3.4 Doelgroep en resultaten van de samenwerking

Op wie is in Heerenveen de samenwerking gericht? Activiteiten en producten die voortvloeien uit de samenwerkingsverbanden zijn meestal gericht op kinderen. Ook jongeren, volwassenen en wijkbewoners vormen regelmatig de doelgroep van de activiteiten. De categorie 'anders' is door geen enkele respondent aangekruist.

Wat zijn de concrete resultaten die voortvloeien uit samenwerkingsverbanden? Een voorstelling of een cursus, workshop of gastles worden door de meerderheid van de respondenten genoemd als resultaten van samenwerkingsverbanden. Ook specifieke activiteiten - zoals een festival, kunstdag of manifestatie - en een expositie worden door veel respondenten aangekruist. Opvallend is de marginale plaats die erfgoedactiviteiten innemen ten opzichte van kunstactiviteiten.

Aan de respondenten is gevraagd wat de eventuele onbedoelde effecten van samenwerking zijn. Een basisschool antwoordt dat kinderen enthousiast zijn over cultuureducatieve projecten, maar dat ouders ook meer betrokken raken. Het AOC Friesland zegt dat er meer informatie uitgewisseld is, maar dat dit nog wel verbetering behoeft. Een amateurkunstvereniging heeft de categorie 'anders' aangekruist. Het resultaat van hun samenwerking is ook het werven van nieuwe leden, vooral onder de jeugd.

3.5 Stimulerende en belemmerende factoren

Om antwoord te krijgen op de vraag waarom samenwerkingsvormen slagen of falen, is gevraagd wat stimulerende en belemmerende factoren voor samenwerking zijn. Dertien van de zeventien respondenten noemden stimulerende factoren. Veel van de antwoorden hadden eenzelfde strekking.

Samenwerking wordt gestimuleerd als iedereen bereid is daar tijd en energie in te steken, antwoorden de respondenten. Het is ook van belang dat het overleg zelf goed verloopt. Wat een goed verloop van het overleg bevordert, wordt echter niet genoemd. Een andere stimulerende factor voor samenwerking is dat alle faciliteiten redelijk dichtbij zijn.

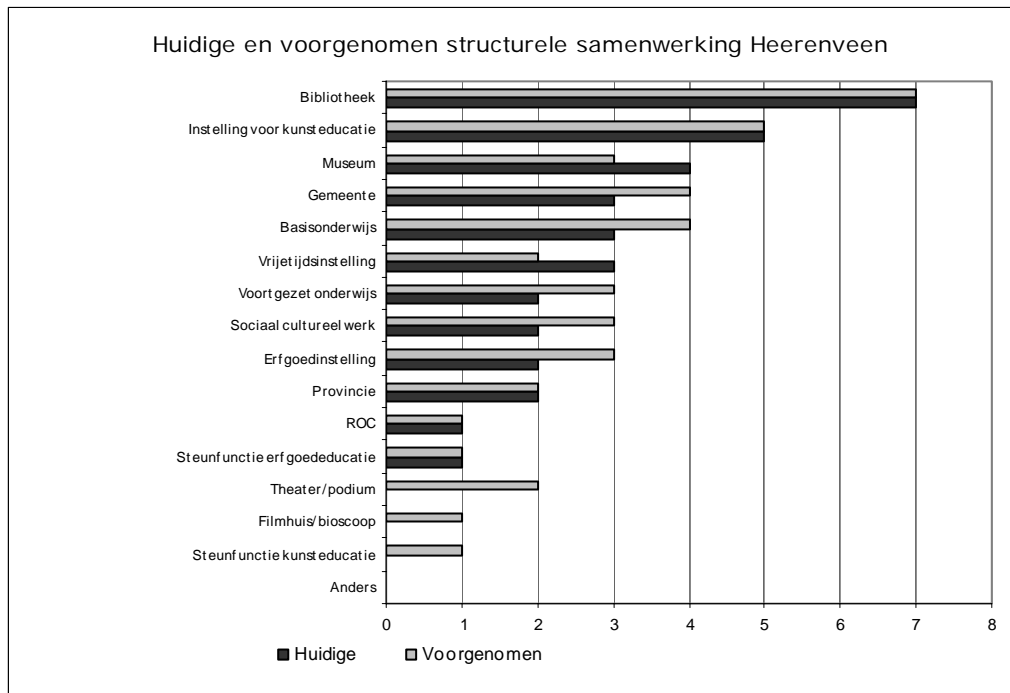
Andere antwoorden gaan meer over het voordeel van samenwerking en dus indirect over de reden waarom men samenwerkt. Zo vindt de één het prettig om ervaringen uit te wisselen en op die manier ideeën op te doen. Een ander vindt het belangrijk om contacten op te bouwen. Eén instelling ziet samenwerking als een goede mogelijkheid om naamsbekendheid te verwerven. Ook wordt gezegd dat er door samen te werken meer mogelijk is.

De vraag naar belemmerende factoren voor samenwerking is ook door dertien respondenten beantwoord. De meest genoemde belemmerende factoren zijn een gebrek aan formatie en een tekort aan budget. Twee respondenten noemen als belemmerende factor langs elkaar heen lopende plannings van verschillende instellingen. Eén respondent loopt op tegen ruzie en onbegrip; instellingen zijn niet geïnteresseerd in de deskundigheid van een ander. Een andere respondent is van mening dat er te conservatief gedacht wordt, maar licht niet toe wat hiermee bedoeld wordt.

3.6 Huidige en voorgenomen samenwerking

Aan de respondenten is ook gevraagd met wie ze in de toekomst willen samenwerken. Ook hierbij is een onderscheid gemaakt tussen structurele en projectmatige samenwerking. In grafiek 20 worden de huidige structurele samenwerking en de voornemens voor structurele samenwerking met elkaar vergeleken.

Grafiek 21

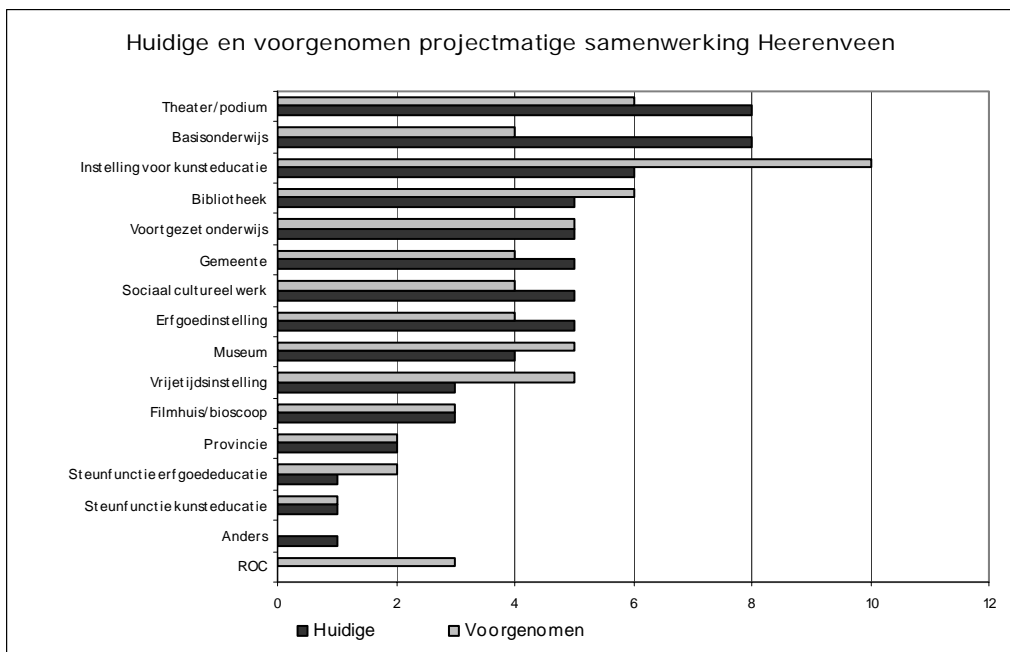

N = 17

Zowel bij de huidige als bij de voorgenomen structurele samenwerking zijn de bibliotheek en de instelling voor kunsteducatie de twee meest genoemde partners.

De voorgenomen samenwerking komt grotendeels overeen met de huidige samenwerking. Enige verschillen zijn te zien bij het voortgezet onderwijs, het sociaal-cultureel werk en de erfgoedinstelling. Ook is het opvallend dat het theater, het filmhuis en de steunfunctie-instelling voor kunsteducatie niet genoemd worden als huidige structurele samenwerkingspartner, maar wel als voorgenomen samenwerkingspartner.

Grafiek 22

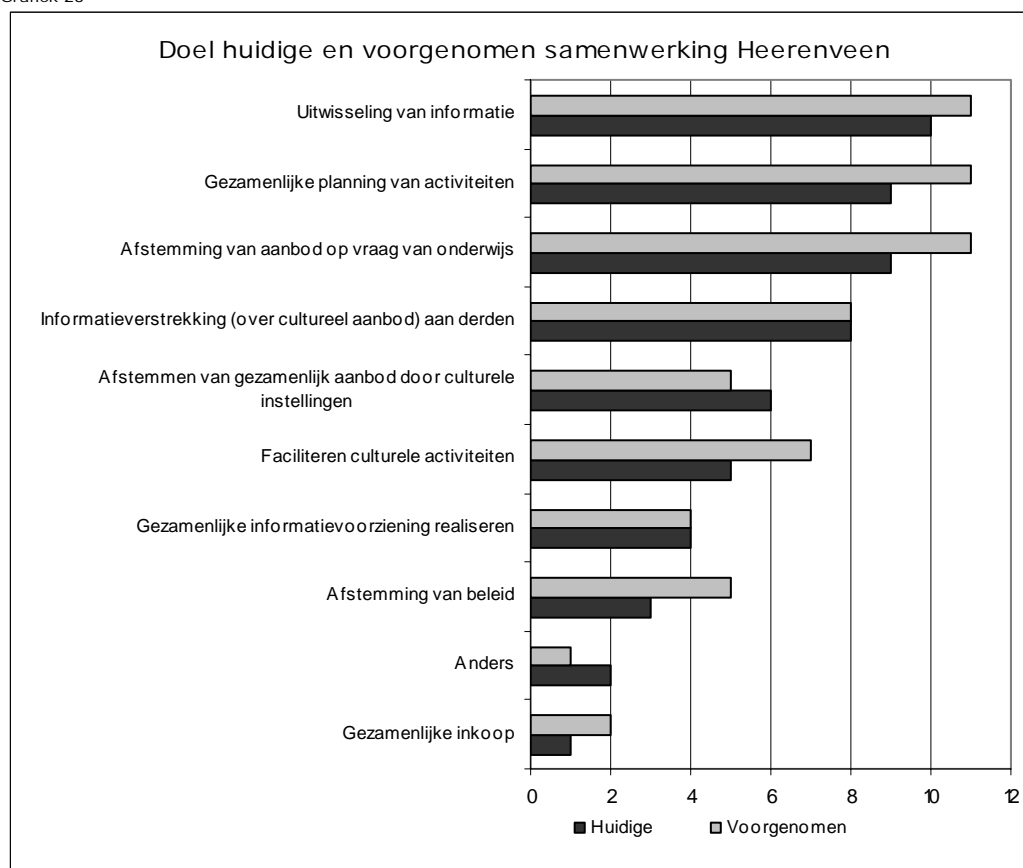
N = 17

In grafiek 22 worden de huidige projectmatige samenwerking en de voornemens voor projectmatige samenwerking met elkaar vergeleken. Daarbij valt een aantal zaken op. Op dit moment werken acht instellingen samen met het basisonderwijs. In de voornemens zijn er vier instellingen die willen samenwerken met het basisonderwijs. De instelling voor kunsteducatie wordt veel genoemd als huidige samenwerkingspartner. Maar er zijn nog meer instellingen die het voornemen hebben om met de instelling voor kunsteducatie samen te werken.

De bibliotheek wordt bij structurele samenwerking het meest genoemd. Bij projectmatige samenwerking heeft de bibliotheek een plaats in de middenmoot. Een laatste opvallend verschil tussen huidige en voorgenomen samenwerking betreft het ROC. Geen van de instellingen zegt op dit moment projectmatig samen te werken met een ROC, maar vier instellingen hebben wel dit voornemen.

Uit grafiek 23 blijkt dat de doelen van de voorgenomen samenwerking overeen komen met de doelen die men nu al nastreeft bij samenwerking. Die doelen zijn: uitwisseling van informatie, het gezamenlijk plannen van activiteiten en het afstemmen van het aanbod op de vraag van het onderwijs. Ze worden echter wel meer genoemd bij de voornemens dan bij de huidige samenwerking.

Grafiek 23

N = 17

3.7 Interview met creativiteitscentrum De Cirkel

Een probleem van de gemeente bij de samenwerking met de scholen, is dat cultuureducatie in scholen sterk afhankelijk is van één enthousiast persoon. Volgens de gemeente is de meest actieve partij in Heerenveen creativiteitscentrum De Cirkel. Ook de muziekschool doet regelmatig wat voor het onderwijs, aldus de gemeente

De gemeente is ten tijde van het gesprek aan het nadenken over de Brede School en de plaats van kunst en cultuur daarbinnen.

Zoals gezegd speelt de instelling voor kunsteducatie, De Cirkel, een belangrijke rol bij de samenwerking van instellingen in Heerenveen. Veel verschillende partijen noemen deze als samenwerkingspartner. De Cirkel zegt structureel samen te werken met een erfgoedmuseum en het museum voor beeldende kunst. De Cirkel zegt in de enquête ook projectmatig samen te werken met deze instellingen en daarnaast ook nog met de gemeente, de provincie, het sociaal-cultureel werk, de bibliotheek en het theater.

Het interview is gehouden met de directeur van De Cirkel. In het interview kwamen de volgende onderwerpen aan bod: samenwerkingspartners, rol van de scholen, producten van samenwerking en wensen.

De Cirkel verzorgt een cursusaanbod dat gericht is op de gehele bevolking van de gemeente Heerenveen. Sinds 1999 delen zij een gebouw met het museum Willem van Haren. Met dit museum wordt regelmatig samengewerkt. Zo wordt bijvoorbeeld werk van cursisten van De Cirkel geëxposeerd in het museum.

Daarnaast heeft De Cirkel voor bepaalde doelgroepen speciale activiteiten. Zo werkt De Cirkel samen met verzorgingsflats zodat ouderen niet per se naar de het centrum hoeven te komen om een cursus te volgen. Ook werkt het samen met instellingen voor mensen met verstandelijke beperkingen en met kinderdagverblijven voor het aanbieden van passende cursussen.

Met het onderwijs wordt niet structureel overlegd. Wel zijn er veel incidentele en informele contacten. Deze contacten zijn door de jaren heen tot stand gekomen. Er is wel eens een gezamenlijk overleg geweest tussen de contactpersonen van alle scholen, maar hier wilden de scholen 'niet het achterste van hun tong laten zien'. Scholen willen zich profileren ten opzichte van elkaar. Dit is een reden waarom er niet structureel samengewerkt wordt tussen en met de scholen. Toch wordt er incidenteel veel gedaan. De directeur zegt dat de scholen de weg naar het creativiteitscentrum weten te vinden en dit wordt in de enquête bevestigd. Het aanbod van De Cirkel is opgenomen in een programmaboekje van de provinciale steunfunctie-instelling Keunstwurk dat verspreid wordt onder alle scholen.

De Cirkel werkt vraaggestuurd als het gaat om scholen. Scholen moeten zelf met een vraag naar De Cirkel toekomen. Hier zijn twee redenen voor. Er zijn te weinig stafmedewerkers in dienst bij het centrum om structureel met het onderwijs samen te kunnen werken. Dit heeft te maken met het feit dat De Cirkel als basistaak heeft kwalitatieve cursussen aan te bieden aan de gehele bevolking van de gemeente Heerenveen. Voor deze taak ontvangt De Cirkel structurele subsidie. Als de gemeente wil dat De Cirkel meer gaat doen voor het onderwijs, dan zal daar tijd en geld voor vrijgemaakt moeten worden, aldus de directeur. Een andere reden waarom er niet structureel met het onderwijs samengewerkt wordt, is dat het centrum van mening is dat zoiets alleen kan slagen als er binnen de scholen enthousiaste contactpersonen zijn die daar tijd en energie in steken. Die zijn er op het moment te weinig.

Het centrum zou wel graag structureel voor het onderwijs willen werken. Wanneer De Cirkel daar van de gemeenten meer uren voor krijgt, wil het centrum een kunstmenu ontwikkelen. Vakleerkrachten die in dienst zijn van De Cirkel wil het centrum dan laten rouleren in het gehele onderwijs.

3.8 Samenvatting en conclusies

De gemeente Heerenveen kent twee instellingen die een belangrijke rol spelen bij de samenwerking op het gebied van cultuureducatie. Dit zijn De Cirkel en de openbare bibliotheek. Zowel bij structurele als bij projectmatige samenwerking worden zij door de respondenten het

meest genoemd. Dit geldt ook voor de voorgenomen structurele samenwerking. Ook worden zij het meest genoemd als initiator van samenwerking.

Uit de enquête en de gesprekken met de gemeente en De Cirkel blijkt dat de samenwerking echter voornamelijk projectmatig is. Redenen hiervoor zijn een gebrek aan geld en te weinig structurele formatie om de samenwerking structureel aan te pakken. Bovendien blijkt uit de interviews dat het onderwijs te weinig interesse toont in samenwerking bij cultuureducatieve activiteiten.

Toch zijn er genoeg instellingen die wel voornemens hebben om structureel samen te werken. Of deze samenwerking ook daadwerkelijk van de grond komt, zal afhangen van het beschikbare budget en de bij de structurele samenwerking behorende formatie, maar ook van de inzet van alle betrokken partijen. Dit blijkt ook uit de enquête. Als belangrijkste stimulerende factor wordt genoemd: 'iedereen moet bereid zijn er tijd en energie in te steken'.

Respondenten gemeente Heerenveen

Onderwijs

Vereniging voor christelijk basisonderwijs Heerenveen
Basisschool Sevenaerschool
Basisschool Meester S. Wijbrandischool
Basisschool Sint Jozefschool
Basisschool De Spoorwijzer
Basisschool De Akker
AOC Friesland
SBO (Scholengemeenschap voor Beroepsvoorbereidend Onderwijs)
Bornego College

Culturele instellingen

Posthuis Theater
Museum Willem van Haren
Creativiteitscentrum De Cirkel

Vrije tijd

Federatie van Zangverenigingen in de gemeente Heerenveen
Christelijke Brassband Pro Rege
Tjongerskotploech (folkloristische dansgroep)

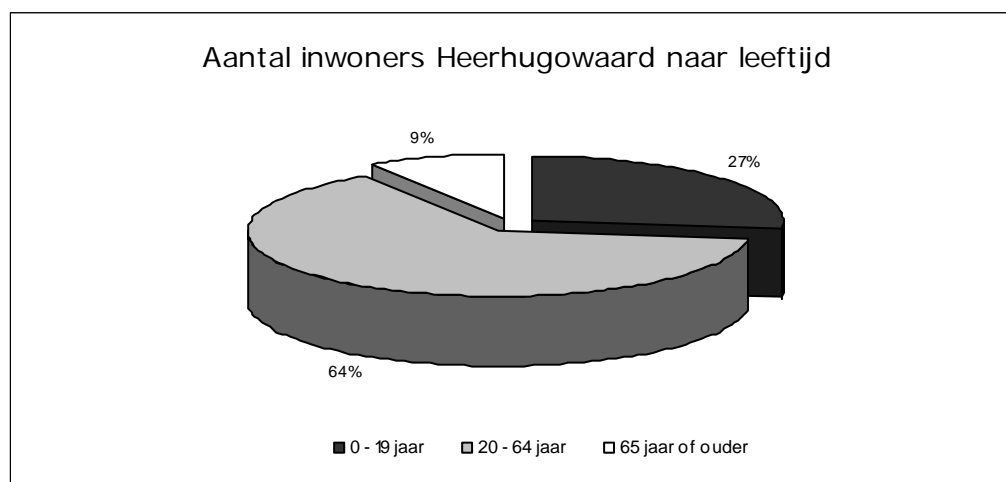
Sociaal-cultureel werk

Stichting Caleidoscoop
Jongeren centrum Sfinks

4 Heerhugowaard

De gemeente Heerhugowaard is een middelgrote gemeente in de provincie Noord-Holland en telt 46.000 inwoners (peildatum 1 januari 2003). In grafiek 24 is de leeftijdsopbouw van de bevolking van Heerhugowaard weergegeven. De grootste bevolkingsgroep bevindt zich in de leeftijdscategorie 20 – 64 jaar (64%). Van de bevolking is 27 procent tussen de 0 – 19 jaar.

Grafiek 24

N=23

4.1 Culturele schets gemeente

De gemeente vindt dat de bewoners van Heerhugowaard de mogelijkheid moeten hebben deel te nemen aan het sociale en culturele leven. Cultuur versterkt het gevoel van eigenwaarde en identiteit. De gemeente Heerhugowaard biedt haar bevolking naar eigen zeggen daarom veel op het gebied van kunst en cultuur.

Een groot aantal organisaties in Heerhugowaard verzorgt samen een breed aanbod aan culturele activiteiten, evenementen, tentoonstellingen, cursussen en festivals. In 2004 bestaat de polder Heerhugowaard 375 jaar, ter ere waarvan veel activiteiten en evenementen worden georganiseerd. Cultuureducatie voor het basisonderwijs wordt in Heerhugowaard geregeld door Sociaal Cultureel Centrum De Schakel.

Tabel 16

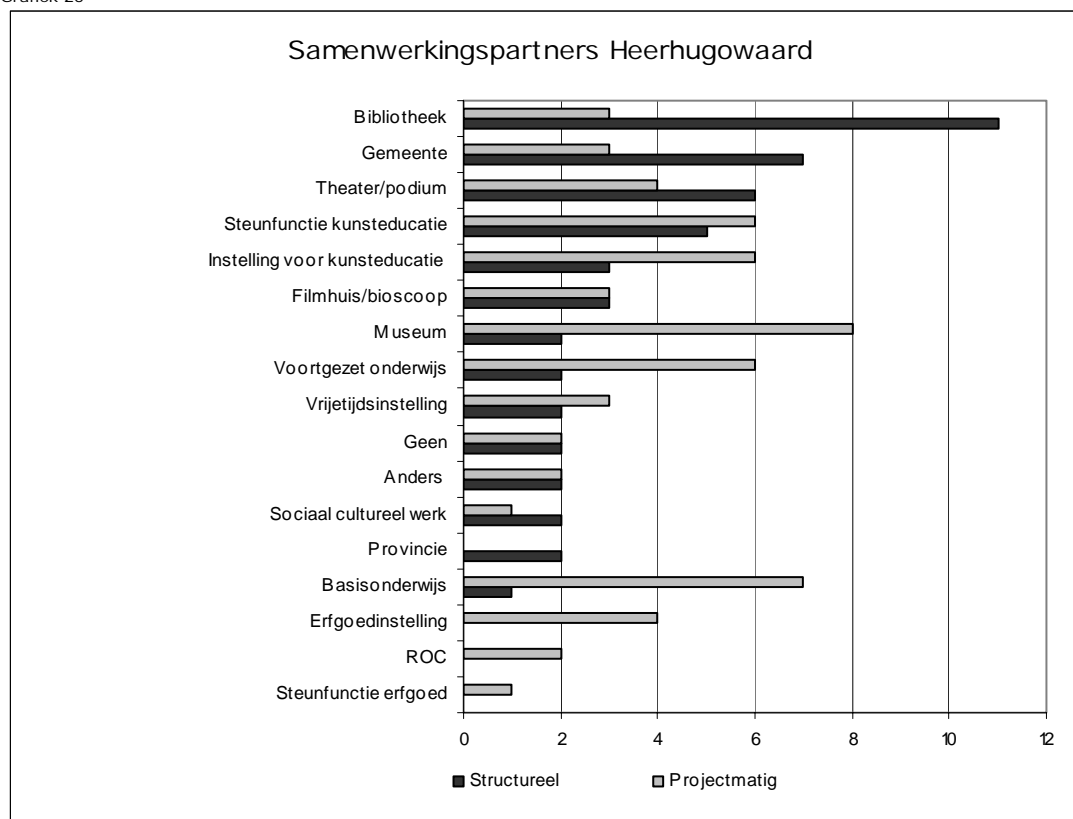
	Heerhugowaard		
	Verstuurd	Respons	Percentage respons
Basisonderwijs	20	8	40
Voortgezet onderwijs	3	2	66
BVE/ROC	1	0	0
Bibliotheek	1	0	0
Erfgoedinstelling	1	1	100
Podium/theater	1	0	0
Museum	1	1	100
Sociaal-cultureel werk	12	4	33
Instelling voor kunsteducatie	1	1	100
Vrijetijdsinstelling	18	3	16
Steunfunctie-instelling	0	0	-
Anders	3	3	100
Totaal	62	23	37

Tabel 16 laat de respons zien van de instellingen in Heerhugowaard. De totale respons is 37 procent. Er zijn verschillende instellingen die 100 procent scoren: de erfgoedinstelling, het museum en de instelling voor kunsteducatie. Het ROC, de bibliotheek en het podium hebben de enquête niet geretourneerd.

4.2 Samenwerkingspartners

De respondenten is gevraagd met welke partijen het afgelopen jaar is samengewerkt bij cultuureducatie. Dit kan gaan om structurele en projectmatige samenwerking.

Grafiek 25

N=23

Uit grafiek 25 blijkt dat in Heerhugowaard structureel het meest wordt samengewerkt met de bibliotheek. Hierna volgen de gemeente en het theater/podium. Projectmatig wordt het meest samengewerkt met het museum, gevolgd door het basisonderwijs. Op een gedeelde derde plaats staan de steunfunctie-instelling kunsteducatie, de instelling voor kunsteducatie en het voortgezet onderwijs.

In de categorie 'anders' worden als structurele partners genoemd: 'lokale kunstenaars' en 'SKV Alkmaar'. In de categorie 'anders' worden als projectmatige partners Hogeschool Inholland en het buurthuis genoemd.

Wie zijn de initiatiefnemers en deelnemers van samenwerking? De bibliotheek en de steunfunctie-instelling voor kunsteducatie worden de belangrijkste initiators genoemd. Hierna volgt de gemeente. Bij de categorie 'anders' worden als initiatiefnemers SKV Alkmaar en Hogeschool Inholland genoemd.

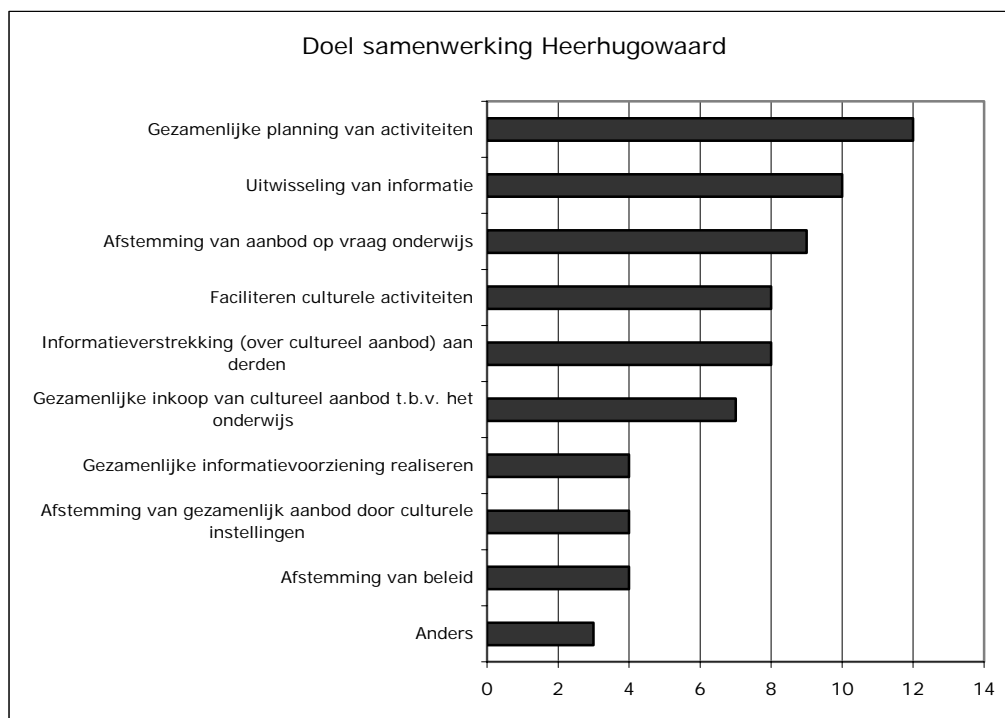
De meest genoemde deelnemer aan samenwerkingsverbanden is het basisonderwijs. De bibliotheek volgt hierop, samen met het theater/podium en de instelling voor kunsteducatie. In de categorie 'anders' worden als deelnemers lokale kunstenaars en het buurthuis genoemd. Hoewel de steunfunctie-instelling erfgoededucatie wel wordt genoemd als partner voor

projectmatige samenwerking, wordt deze niet genoemd als initiatiefnemer van of deelnemer aan samenwerking.

4.3 Formalisering en doel van de samenwerking

De respondenten is gevraagd of de samenwerking geformaliseerd is. De meerderheid van de respondenten beantwoordt deze vraag ontkennend. Wanneer samenwerking toch geformaliseerd is, dan voornamelijk in de vorm van een culturele commissie. Ook is samenwerking geformaliseerd in structureel overleg, een samenwerkingsovereenkomst of een stichting.

Grafiek 26

N=23

Welke doelen worden er met samenwerking voor cultuureducatie nagestreefd? Op de eerste plaats staat het gezamenlijk plannen van activiteiten. Uitwisseling van informatie krijgt een tweede plaats. Op de derde plaats staat afstemming van het aanbod op de vraag van het onderwijs. Antwoorden in de categorie 'anders': 'wij gaan meestal in op aanbieder van culturele activiteiten'; 'deelname aan een culturele amateurmanifestatie' en 'het ontwikkelen van of het stimuleren van initiatieven op het gebied van cultuur'.

4.4 Doelgroep en resultaten van de samenwerking

Wie zijn de doelgroep van de cultuureducatieve activiteiten? Kinderen zijn volgens de respondenten de belangrijkste doelgroep voor samenwerking op het gebied van cultuureducatie. Jongeren en volwassenen zijn respectievelijk de tweede en derde doelgroep. In de categorie 'anders' worden ouders genoemd.

Aan de respondenten is gevraagd wat de resultaten zijn van samenwerking voor cultuureducatie. De belangrijkste resultaten blijken producten te zijn zoals een expositie, een voorstelling en cursussen. Op de laatste plaats komt de uitvoering van 'erfgoedactiviteiten met behulp van een erfgoeddeskundige'. In de categorie 'anders' wordt genoemd: 'informatie over het thema van de cultuurproductie voor bijvoorbeeld het voortgezet onderwijs'.

Welke onbedoelde resultaten hebben de verschillende samenwerkingsverbanden gehad? Op deze vraag antwoorden zeven respondenten. De onbedoelde resultaten van samenwerking zijn vooral een grotere bekendheid van de instelling onder daarvoor nog niet bereikte doelgroepen. Eén respondent merkt op dat er veel praktische 'bijwerkingen' zijn. Het kost veel tijd en goed overleg tussen de betrokken partijen om de samenwerking goed te regelen.

4.5 Stimulerende en belemmerende factoren

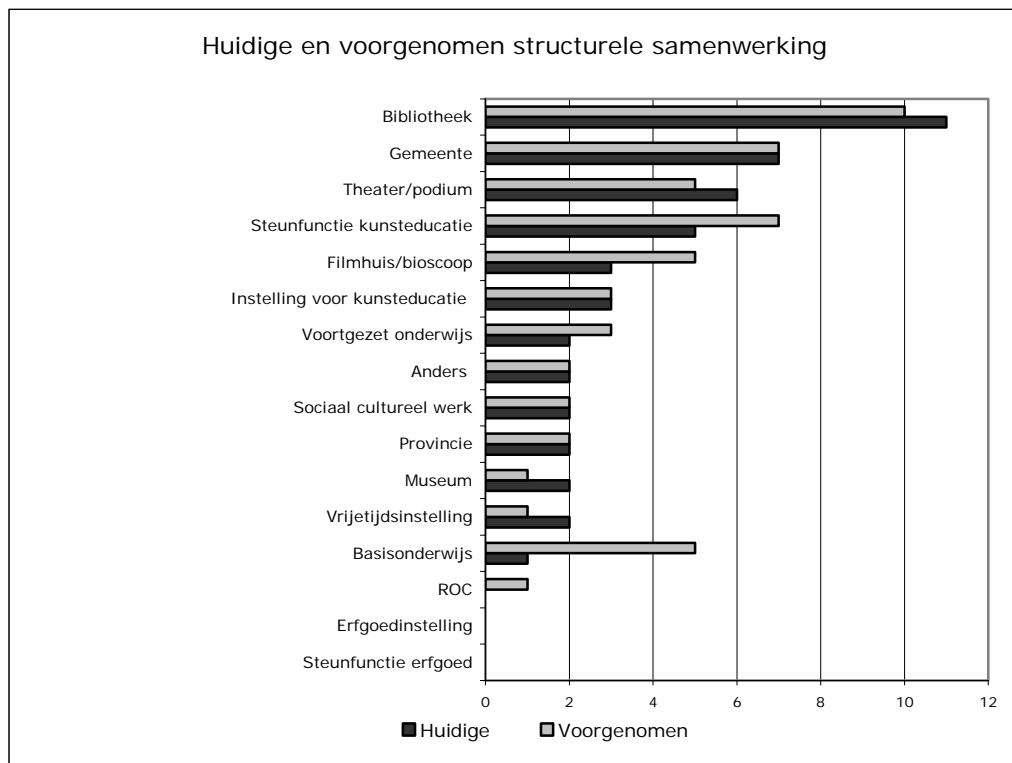
De respondenten is gevraagd welke factoren een stimulerende werking hebben op de verschillende samenwerkingsvormen. Deze vraag is door zeventien respondenten beantwoord. De meeste respondenten vinden persoonlijk contact het belangrijkste. Betrokkenheid van en communicatie met leerlingen, kunstenaars, leerkrachten en publiek en enthousiasme zijn belangrijke stimuli voor samenwerking. De financiële haalbaarheid van activiteiten is ook een belangrijke voorwaarde voor een goede samenwerking. Wanneer men zich geen zorgen hoeft te maken over financiële middelen en subsidies werkt dit stimulerend. Daarnaast is het halen van concrete resultaten een belangrijke stimulans.

Welke factoren hebben volgens u een belemmerende werking op samenwerking? Op deze vraag antwoorden zeventien respondenten. Een tekort aan financiën is een belemmering voor samenwerking. Ook de tijdsinvestering die met samenwerking gemoeid is, werkt belemmerend. Andere belemmeringen zijn 'negatief gedrag' en 'betutteling van betrokkenen'.

4.6 Huidige en voorgenomen samenwerking

In grafiek 27 worden de huidige structurele samenwerking en de voornemens voor structurele samenwerking met elkaar vergeleken.

Grafiek 27

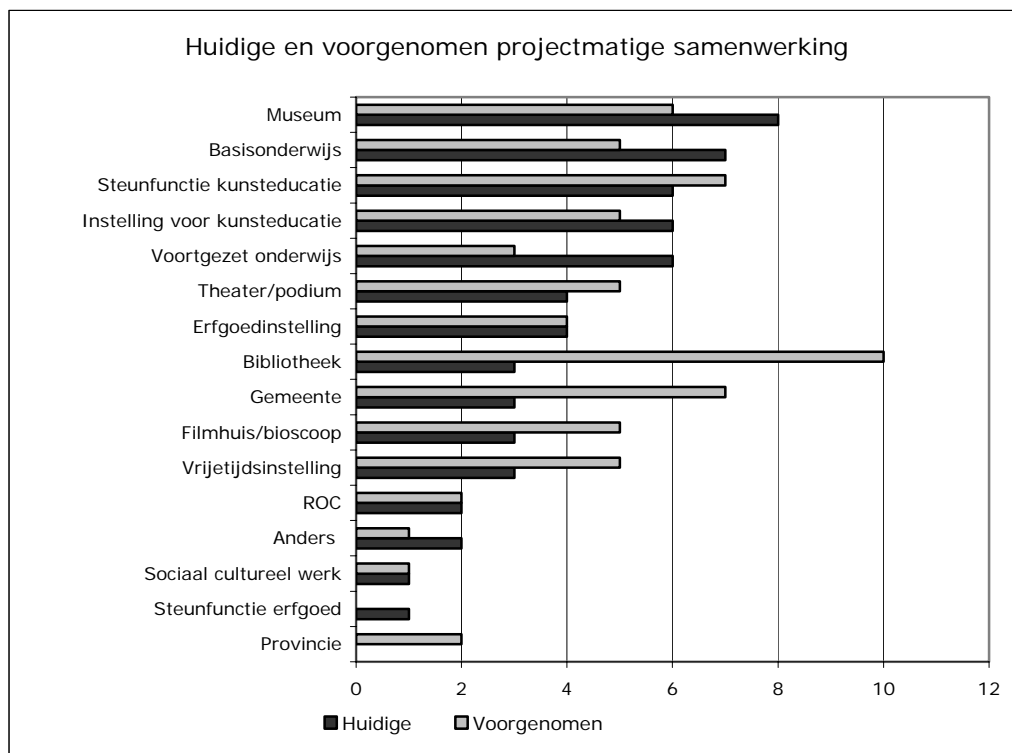
N=23

In grafiek 27 is het verschil te lezen tussen de huidige structurele samenwerking en de voorgenomen structurele samenwerking. De verschillen hierin zijn niet groot. Op de eerste

plaats - bij zowel feitelijke samenwerking als het voornemen tot samenwerking - staat de bibliotheek. De gemeente staat op de tweede plaats; ook zowel bij de huidige als de voorgenomen samenwerking. Het grootste verschil is te vinden bij het basisonderwijs. Daar is de feitelijke samenwerking veel kleiner dan de voorgenomen samenwerking.

Grafiek 28 laat het verschil zien tussen de feitelijke projectmatige samenwerking en de projectmatige samenwerking die men voornemens is.

Grafiek 28

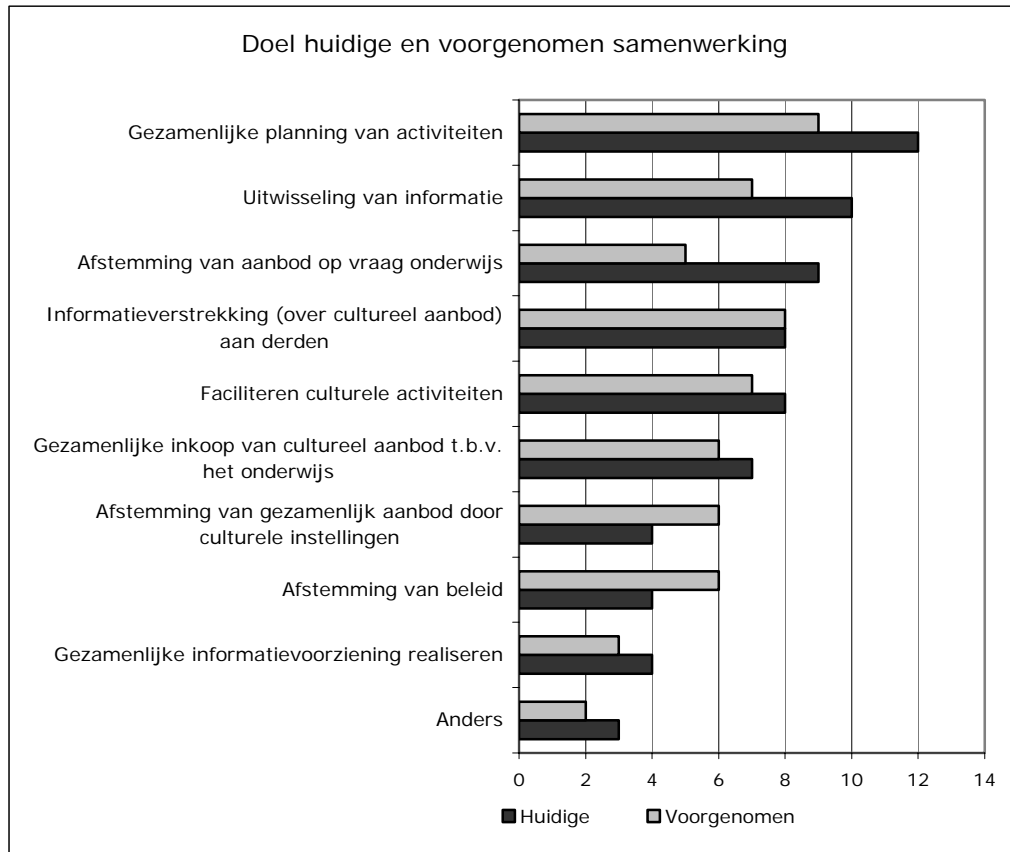

N=23

Met het museum wordt op dit moment het meest projectmatig samengewerkt. De partij waarmee men in de toekomst het meest projectmatig wil gaan samenwerken, is de bibliotheek. Met het basisonderwijs wordt op dit moment ook veel projectmatig samengewerkt. Op de tweede plaats bij voorgenomen projectmatige samenwerking staat de steunfunctie-instelling kunsteducatie en de gemeente. Hoewel op dit moment niet projectmatig wordt samengewerkt met de provincie, zijn twee respondenten dit in de toekomst wel van plan.

Het doel dat het meest genoemd wordt is een gezamenlijke planning van activiteiten. Dit geldt voor zowel de huidige als de voorgenomen doelen. Uitwisseling van informatie wordt als tweede huidige doelstelling genoemd. De tweede voorgenomen doelstelling is informatieverstrekking over cultureel aanbod aan derden.

Grafiek 29

N=23

Indien respondenten geen voornemens hadden, konden zij invullen wat hiervan de reden was. Hierop hebben zes respondenten geantwoord. De antwoorden lopen uiteen. Sommige respondenten hebben geen behoefte aan samenwerking op het gebied van cultuureducatie omdat cultuureducatie in hun doelstelling als stichting of vereniging niet genoemd wordt. Anderen vinden dat er te weinig betrokkenheid is om samen te werken of dat samenwerking nauwelijks van de grond komt.

4.7 Interview met Sociaal Cultureel Centrum De Schakel

Sociaal Cultureel Centrum De Schakel is een multifunctioneel centrum (theater/podium, sociaal-cultureel werk, amateurkunst) dat ook bemiddelt voor kunsteducatie in het basisonderwijs, zo blijkt uit de enquête. Omdat het interessant is te achterhalen of er integraal gewerkt wordt voor het onderwijs en hoe de bemiddeling in elkaar steekt, is besloten De Schakel te interviewen.

De Schakel is al 25 jaar in het stadshart van Heerhugowaard gevestigd. De Schakel heeft een zeer divers programma. Er zijn theatervoorstellingen en manifestaties, maar ook cultuur-educatieve activiteiten zoals een politiek café en een cultureel programma voor het basisonderwijs. De Schakel verhuurt daarnaast ruimtes voor culturele, sociaal-culturele en commerciële activiteiten. Dit zijn activiteiten zoals koffieconcerten, bingomiddagen en festivals, georganiseerd door derden.

Bij De Schakel ligt de nadruk op het aanbieden van professionele voorstellingen. Er worden ongeveer veertig voorstellingen per jaar geprogrammeerd. Daarnaast zijn er ook amateurkunstvoorstellingen en schoolvoorstellingen. De Schakel ontvangt subsidie van de gemeente voor het programmeren van voorstellingen. Derden betalen voor de huur van een zaal.

Er zijn zestien personen in vaste dienst bij De Schakel en evenveel oproepkrachten. Daarnaast werkt De Schakel ook veel met vrijwilligers. De Schakel heeft een educatief medewerker. De Schakel werkt veel met vrijwilligers voor de uitvoering van projecten. Als er een idee is, gaat De Schakel op zoek naar groepen en of partijen die dit uit kunnen voeren. Per project wordt er een deskundige ingehuurd voor de coördinatie van het project en die op zoek gaat naar de groepen die een bijdrage kunnen leveren. Een voorbeeld hiervan is de inzet van de Stichting Welzijn Heerhugowaard (SWH). Deze stichting heeft veel contacten met allochtone groepen die ingezet werden voor het multiculturele festival.

De educatief medewerker besteedt twaalf uur per week aan het basisonderwijs. In deze tijd maakt hij, samen met de openbare bibliotheek, een brochure waarin het aanbod voor het basisonderwijs opgenomen wordt. Dit gebeurt in overleg met de werkgroep Basisonderwijs, bestaande uit directeurs en of docenten uit dit onderwijs. Deze werkgroep loopt goed, de samenwerking met de educatief medewerker is goed, aldus de directeur. Voor het basisonderwijs worden er verschillende educatieve voorstellingen geprogrammeerd. De plaats waar de voorstellingen gegeven worden varieert, dit kan bij De Schakel zijn maar ook op de scholen zelf in de aula of de gymzaal.

Voor het voortgezet onderwijs ligt het initiatief meer bij de scholen. Scholen voor voortgezet onderwijs kunnen contact opnemen met De Schakel om een aantal voorstellingen in te huren of te reserveren. Leerlingen van het voortgezet onderwijs komen ook individueel naar voorstellingen toe, bijvoorbeeld in het kader van CKV. Maar activiteiten voor het voortgezet onderwijs vinden vooral plaats op vraag van de scholen. Hoe actief de scholen zijn, valt of staat met een actieve leraar of CKV-coördinator. Er was enige tijd een CKV-overleg in Heerhugowaard. Scholen gaven echter te kennen minder bemoeienis te willen van culturele instellingen: ze willen zelf meer kiezen. Nu dient het overleg nog vooral voor het verstrekken van informatie. Leerlingen van het voortgezet onderwijs is wel wat moeilijker als doelgroep. Jongeren zijn zelfstandiger en willen zelf meer doen.

De Schakel, Artiance Alkmaar (Centrum voor de Kunsten in Alkmaar), SKV (Steunpunt Kunstzinnige Vorming Noord-Kennemerland) en de muziekschool maken deel uit van een overkoepelend platform. Dit platform heeft voor een periode van vier jaar via het Actieplan Cultuurbereik een bijdrage van de provincie ontvangen voor extra activiteiten. Ook de gemeente draagt financieel bij aan het platform. In het eerste jaar heeft het platform *Mixstream* georganiseerd, een grote activiteit voor jongeren. Het tweede jaar organiseerde het platform een multicultureel festival en het derde jaar richtte het platform zich op de doelgroep 50+, 'de senioren van de toekomst en hun wensen op het gebied van cultuur'. Ieder jaar kiest het platform een nieuwe doelgroep. Hoewel het platform geen formele status heeft, heeft het een beleidsplan voor vier jaar. Het platform werkt volgens De Schakel uitstekend. Knelpunten zijn er niet; men doet binnen de financiële mogelijkheden wat men kan. In 2004 wordt er voor het platform een nieuw beleidsplan geschreven, waarna het wordt voortgezet.

De Schakel heeft geen nieuwe voornemens voor cultuureducatie. De werkzaamheden die de educatief medewerker voor het basisonderwijs verricht zijn naar wens. De Schakel vindt dat het al veel doet voor cultuureducatie. Wel is er behoefte aan een doorlopende leerlijn. Dit is wel lastig te realiseren, want het voortgezet onderwijs is een doelgroep die je niet bij de hand kunt nemen en die een heel andere aanpak vergt.

4.8 Interview met de openbare bibliotheek Heerhugowaard

Hoewel de bibliotheek de enquête niet geretourneerd heeft, heeft het projectteam van Cultuurnetwerk Nederland toch besloten de bibliotheek te interviewen. Verschillende scholen en instellingen noemden de bibliotheek immers als samenwerkingspartner. Omdat zij een spil lijkt te zijn in de samenwerking voor cultuureducatie in Heerhugowaard is de bibliotheek benaderd voor een interview.

De bibliotheekorganisatie heeft drie teams: jeugd, volwasseneneducatie en volwassenen leesbevordering. Het speerpunt van de bibliotheek ligt bij de jeugd. Het doel van de bibliotheek is om jongeren zo vroeg mogelijk in aanraking te brengen met lezen. De bibliotheek richt zich dus ook op het voorschoolse onderwijs en het basisonderwijs. De bibliotheek houdt zich bezig met leesbevordering en informatievoorziening. Men wil groepen van scholen in aanraking brengen met alle media.

Voor het basisonderwijs stelt de bibliotheek, samen met De Schakel, ieder jaar een brochure met het aanbod samen. Dat bestaat voornamelijk uit theatervoorstellingen in combinatie met bibliotheekaanbod. De samenwerking met De Schakel loopt goed, de taken zijn goed afgebakend. Ieder weet wat men moet doen omdat er duidelijke afspraken zijn gemaakt. De bibliotheek is hier erg tevreden over.

Voor het voortgezet onderwijs ligt de nadruk op de eerste twee jaar van het vmbo, omdat daar de meeste leesachterstand is. De bibliotheek biedt zeer verschillende programma's aan, zoals leesbevordering en introductieprogramma's, die geïntegreerd worden met andere media en disciplines. Eens per jaar, in mei, biedt de bibliotheek de scholen voor voortgezet onderwijs een totaalpakket aan waarop ze kunnen intekenen. Docenten werken ook zelf mee aan de ontwikkeling van programma's. Na ieder bibliotheekbezoek van een groep leerlingen wordt er kort geëvalueerd. Na afronding van het jaarprogramma wordt er met de scholen uitgebreid geëvalueerd over hoe het programma is bevallen en wat er verbeterd zou kunnen worden.

Heerhugowaard kent het *Rondje Cultuur*. Hiervoor werken alle culturele instellingen in Heerhugowaard samen. Het *Rondje cultuur* is bedoeld om de scholen te laten zien welke kunst- en culturele instellingen er zijn in Heerhugowaard, wat er te doen is en welke verbanden er tussen de culturele instellingen zijn. Vorig jaar was er van tevoren een conferentie met de culturele instellingen over de aanpak. Dit jaar gebeurt dat niet en de bibliotheek betreurt dit.

De bibliotheek ziet veel voordelen in samenwerking. Je kent de mensen waarmee je samenwerkt en je kunt ze gemakkelijker vinden. Samenwerking moet wel veel vanuit jezelf komen, aldus de geïnterviewde. Voor- en nadelen moeten tegen elkaar afgewogen worden. De investering moet opwegen tegen de resultaten. Samenwerking moet wel wat opleveren. Op dit moment is het nog niet nodig om samenwerkingsverbanden te formaliseren, omdat men elkaar toch wel kan vinden. Meer kennis van elkaars beleid en van elkaars programma is wel belangrijk. Heel grote projecten worden wel contractueel vastgelegd. Door de samenwerking met de scholen komt er veel feedback op de programma's van de bibliotheek. Dit vindt de bibliotheek prettig. Ook kunnen de bibliotheekmedewerkers veel leren van de didactische vaardigheden van de docenten.

Bij scholen ben je vaak afhankelijk van individuele docenten; als dat contact weg is valt het project ook weg, één en ander is teveel afhankelijk van één persoon terwijl het eigenlijk van het beleid moet afhangen. Vastleggen van schoolbeleid kan een oplossing zijn maar dit is niet al te gemakkelijk. Er is op scholen niet altijd behoefte aan of het ontbreekt gewoon. Scholen voor voortgezet onderwijs hebben altijd twee lagen, directie en docenten. Hierdoor is het moeilijk afspraken te maken en hen te informeren. Ook het aanbieden van nieuwe

activiteiten is hierdoor lastig, omdat dit met beide lagen overlegd moet worden. Ook de bereikbaarheid van docenten is vaak een probleem.

Het is volgens de bibliotheek belangrijk dat culturele instellingen kennis hebben van elkaars beleid en elkaars programma. Dit is goed omdat je dan meer op één lijn zit bij bepaalde doelgroepen. Zo weet je beter wat je als instelling voor elkaar kunt betekenen.

Het afstemmen van programma's mag volgens de bibliotheek meer centraal geregeld worden. Anders komt het voor dat er kort na elkaar dezelfde activiteit wordt aangeboden terwijl er ook samengewerkt had kunnen worden. Deze afstemming kan bijvoorbeeld bereikt worden door overleg in een cultureel platform of door publicatie van het jaarprogramma zodat iedereen van elkaar kan zien wat de plannen zijn voor dat jaar. Dit blijkt lastig want niet alle culturele instellingen hebben een jaarprogramma. Wat ook kan is het publiceren op een website - van de gemeente bijvoorbeeld - van een digitale kalender, die door de instellingen steeds wordt bijgehouden.

De bibliotheek verhuist binnenkort naar een nieuw gebouw en dan heeft zij de mogelijkheid een leuke, uitdagende plaats te worden voor kinderen en jongeren waarbij alle media door elkaar kunnen worden gebruikt. De kinderafdeling van de bibliotheek wordt onder begeleiding door de kinderen zelf gemaakt. Het idee hierachter is dat kinderen zo in hun eigen wereld kunnen zijn als ze naar de bibliotheek komen.

Verder wenst de bibliotheek geïntegreerde programma's waarin alle instellingen en scholen samenwerken. Vandaar dat de bibliotheek voornemens is om ook de bioscoop structureel bij projecten te betrekken. Een andere wens is, zoals gezegd, meer kennis van elkaars beleid en programma. Het verschil in ambitie tussen instellingen vindt de bibliotheek wel eens lastig.

4.9 Samenvatting en conclusies

In Heerhugowaard is de bibliotheek een spin in het web als het gaat om samenwerking op het gebied van cultuureducatie. De bibliotheek werkt op dit moment al met veel verschillende instellingen samen en is dit ook in de toekomst van plan. Ook wordt zij regelmatig genoemd door andere instellingen als samenwerkingspartner. Uit het interview met de bibliotheek blijkt haar actieve rol op het vlak van cultuureducatie.

Hoewel er in Heerhugowaard al veel gedaan wordt op het gebied van cultuureducatie kan het zware stempel van de bibliotheek hier op den duur negatief werken. Samenwerking floreert immers pas echt als taken en verantwoordelijkheden goed verdeeld zijn over de verschillende instellingen. De gemeente zou hierin een rol kunnen spelen. Samenwerking op het terrein van cultuureducatie zou door alle instellingen op dat vlak aangepakt moeten worden en een plaats in het beleid moeten krijgen, zodat samenwerking niet afhankelijk is van één instelling.

Geïntegreerde programma's en kennis van elkaars beleid, zoals de bibliotheek dat wenst, zou hierbij een goed hulpmiddel kunnen zijn.

Respondenten gemeente Heerhugowaard

Onderwijs

Basisschool De Wingerd
Basisschool Montessorischool
Basisschool De Zuid-Wester
Basisschool De Kleine en Grote Beer
Basisschool Pater Jan Smitschool
Basisschool De Zevensprong
Basisschool De Vlindertuin
Basisschool De Zeppelin
Clusius College
Trinitas College

Culturele instellingen

Artiance, Centrum voor de Kunsten
Sociaal Cultureel Centrum De Schakel
Gemeentelijke Artotheek Heerhugowaard
Poldermuseum

Vrije tijd

Stichting Culturele Amateur Manifestatie
Stichting Schrijverswaard i.o.
Balletschool Heerhugowaard
Fanfare Hou en Trouw en Het opleidingsorkest
Toneelvereniging Amicitia

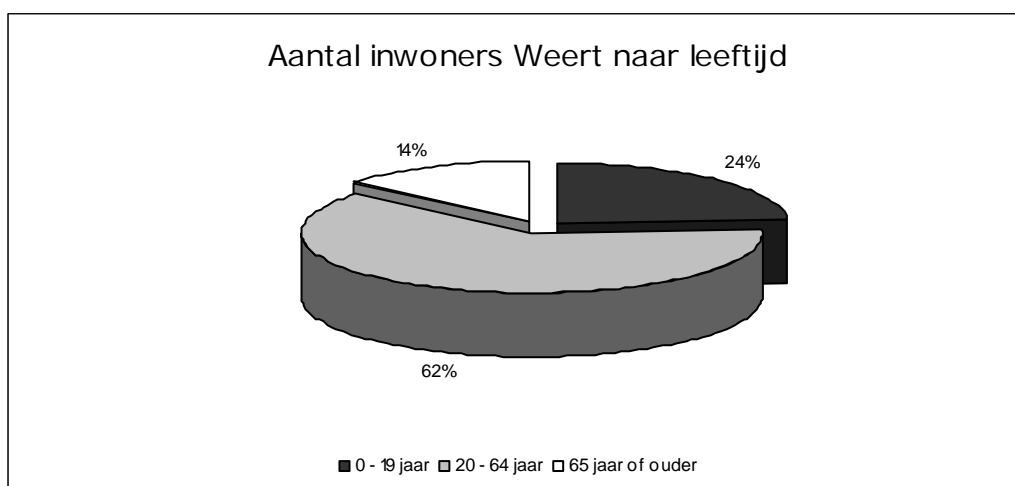
Sociaal-cultureel werk

Buurthuis Anton Bakker
Wijkvereniging 't Kruis
Wijkpaneel Butterhuizen
Stichting Welzijnsbevordering Heerhugowaard

5 Weert

Weert is een middelgrote gemeente in de provincie Limburg en telt 48.000 inwoners (peildatum 1 januari 2003). Weert maakt deel uit van het samenwerkingsverband Euroregio Rijn-Maas-Noord, een grensoverschrijdend initiatief dat ook opereert op cultureel gebied. Naast de stad Weert omvat de gemeente Weert de kerkdorpen Stramproy, Laar, Altweeterheide, Tungalroy en Swartbroek. In grafiek 30 is de leeftijdsopbouw van de bevolking van Weert weergegeven. Van de bevolking in Weert is 62 procent 20 – 64 jaar oud en 24 procent is 0 – 19 jaar oud.

Grafiek 30

N = 37

5.1 Culturele schets gemeente

De gemeente Weert heeft relatief veel harmonieën, fanfares en zangkoren, terwijl de Academie voor Muziek en Dans (voorheen Streekmuziekschool) en het Kunstcollege zorgdragen voor de muzikale en creatieve vorming van jong en oud. Weert heeft een theater en andere culturele voorzieningen. Er is dus een bloeiend professioneel en amateur cultuurleven.

De respons van de culturele, amateurkunst- en onderwijsinstellingen in Weert is te lezen in tabel 17.

Tabel 17

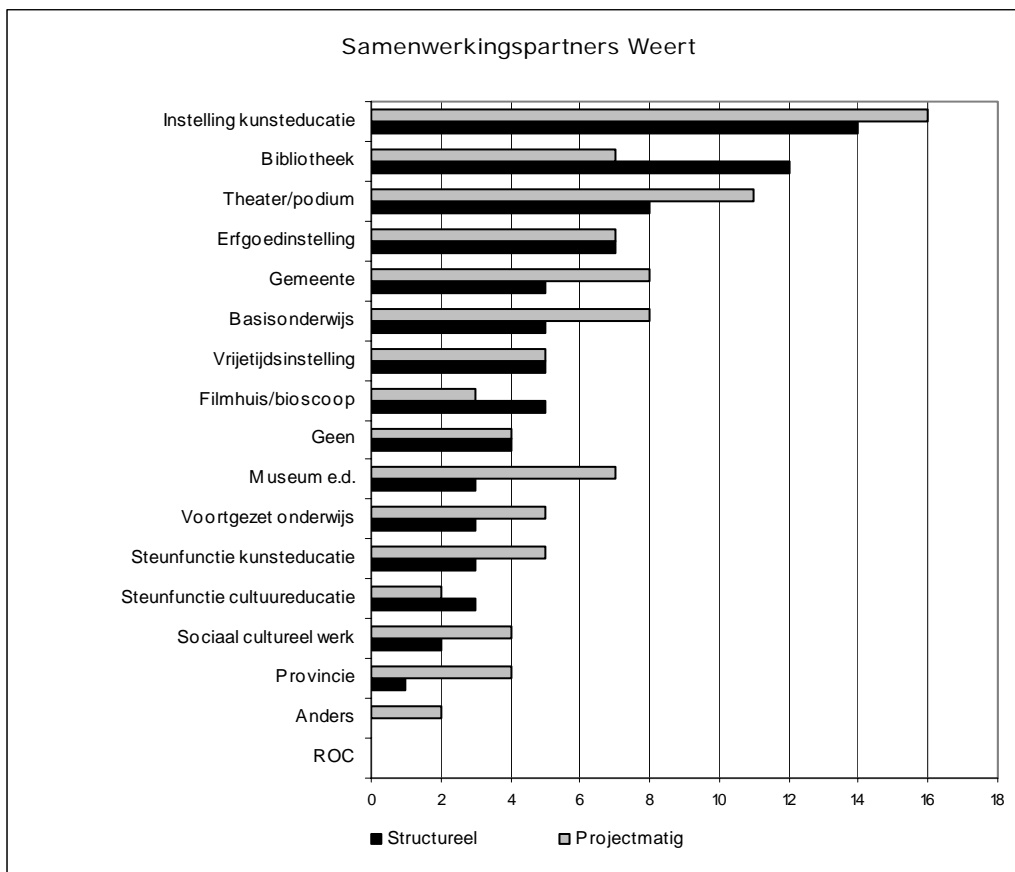
	Weert		
	Verstuurd	Respons	Percentage respons
Basisonderwijs	23	11	48
Voortgezet onderwijs	4	2	50
BVE/ROC	0	0	-
Bibliotheek	2	1	50
Erfgoedinstelling	2	2	100
Podium/theater	1	1	100
Museum	1	1	100
Sociaal-cultureel werk	7	1	14
Instelling kunsteducatie	3	1	33
Vrijtijdsinstelling	40	11	28
Steunfunctie kunsteducatie	0	0	-
Anders	7	6	86
Totaal	90	37	41

De totale respons in Weert is 41 procent. De erfgoedinstellingen, het podium/theater en het museum hebben elk een respons van 100 procent. Het sociaal-cultureel werk heeft een respons van 14 procent.

5.2 Samenwerkingspartners

Met welke partners werken de respondenten samen voor cultuureducatie?

Grafiek 31

N=37

Grafiek 31 laat zien dat met de instelling voor kunsteducatie zowel structureel als projectmatig het meest wordt samengewerkt. De bibliotheek staat op een tweede plaats bij structurele samenwerking, terwijl het theater/podium op een tweede plaats staat bij projectmatige samenwerking. Met de provincie en het sociaal-cultureel werk wordt in Weert op het terrein van cultuureducatie weinig samengewerkt.

Aan de respondenten is gevraagd wie initiatiefnemer van en/of deelnemer is aan samenwerking. In Weert is de gemeente de belangrijkste initiator van samenwerking voor cultuureducatie, op de voet gevolgd door de instelling voor kunsteducatie. De scholen - zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs - worden gezien als belangrijke deelnemers. Ook de instelling voor kunsteducatie en het theater/podium worden genoemd als deelnemers voor samenwerking. In de categorie 'anders' wordt als initiator het Kunstcollege genoemd.

5.3 Formalisering en doel van de samenwerking

Is de samenwerking geformaliseerd? Nee, antwoordde de meerderheid van de respondenten. Wanneer samenwerking wel geformaliseerd is, dan is dat in een stichting, een structureel overleg of een samenwerkingsovereenkomst. In de categorie 'anders' noemt een respondent het Kunst- en Cultuurmenu een formalisering van de samenwerking.

Grafiek 32

N=37

In Weert is de gezamenlijke planning van activiteiten het belangrijkste doel van samenwerking. Andere doelen die genoemd worden, zijn uitwisseling van informatie en afstemmen van gezamenlijk aanbod door culturele instellingen. Doelen die in de categorie 'anders' worden genoemd, zijn 'onderwijs'; 'ledenwerving' en 'Kunst- en Cultuurmenu'.

5.4 Doelgroep en resultaten van de samenwerking

Kinderen zijn de belangrijkste doelgroep van samenwerking in Weert. Verder worden jongeren en in mindere mate volwassenen als doelgroep genoemd.

Een voorstelling wordt het meest genoemd als resultaat van samenwerking. In mindere mate zijn cursussen en exposities het resultaat van samenwerking. Enkele antwoorden in de categorie 'anders': 'ontmoetingsbijeenkomsten van jongeren'; 'aanbod cultuur voor kinderen' en 'vast aanbod voor basisschool leerlingen.'

Welke onbedoelde resultaten van samenwerking noemen de respondenten? De onbedoelde resultaten die genoemd worden zijn allemaal positief. Een greep uit de reacties: 'bevordering communicatie'; 'kinderen in contact brengen met verschillende culturen'; 'leren van elkaars vakgebied'; 'aanmelding van nieuwe leden'; 'elkaar weten te vinden en enthousiasmeren' en 'samen sta je sterker tegenover de subsidiegever'.

5.5 Stimulerende en belemmerende factoren

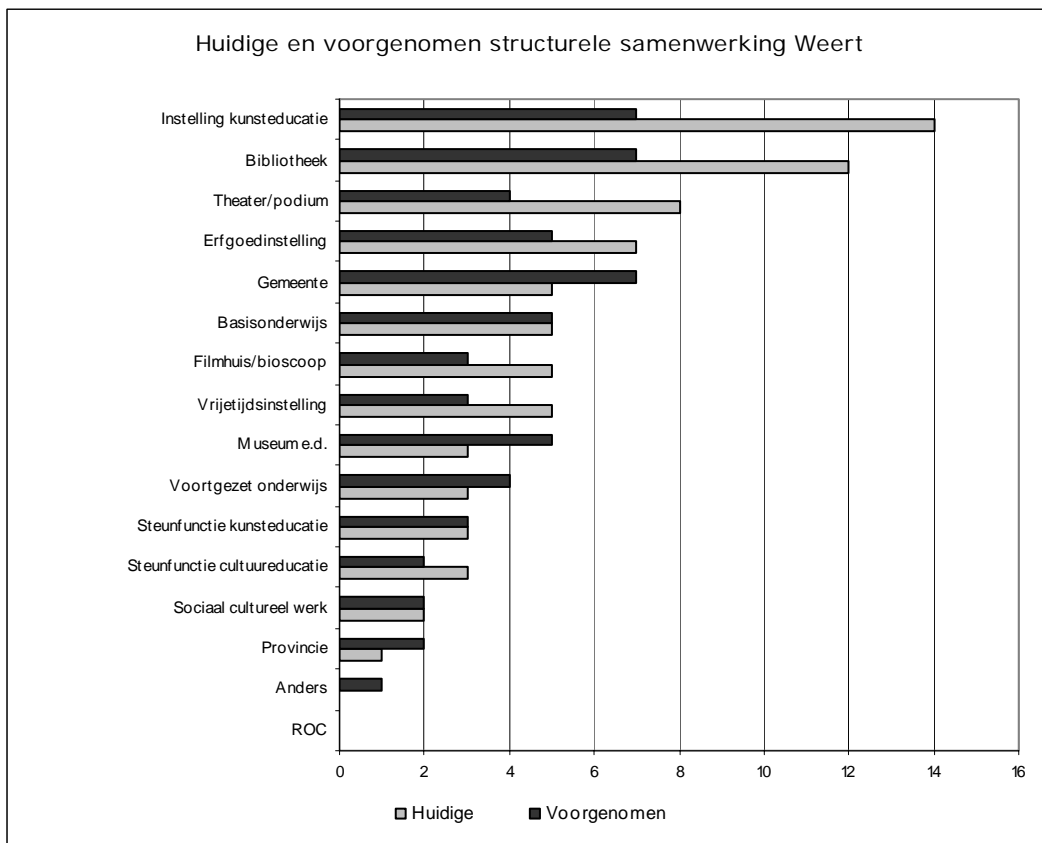
Welke stimulerende factoren van samenwerking noemen de respondenten? Twintig respondenten hebben deze vraag beantwoord. De breedte van het aanbod door samenwerking, ervaren veel respondenten als stimulerend. Ook het overleg over het aanbod en de afstemming is positief. Een positieve houding werkt volgens de respondenten ook stimulerend. Verder is over de benodigde financiën beschikken om de plannen uit te kunnen voeren ook een stimulant. Een greep uit de overige reacties: 'kennis van je eigen en andermans vakgebied';

'naamsbekendheid'; 'dezelfde behoeften/uitgangspunten' en 'we hebben elkaar nodig om kinderen en jongeren te bieden wat hen toekomt'.

Ook is gevraagd naar belemmerende factoren bij samenwerking. Vijftien respondenten noemden belemmerende factoren. Gebrek aan financiën wordt door verschillende respondenten als belemmerend ervaren. Ook de onderlinge communicatie blijkt een struikelblok. Verder noemden de respondenten: 'de organisatie van het onderwijs (zowel basis- als voortgezet onderwijs)'; 'het aanbod is onvoldoende afgestemd op de vraag van scholen'; 'de planning sluit niet aan op de schoolplanning' en 'de uitvoering is van onvoldoende kwaliteit'.

5.6 Huidige en voorgenomen samenwerking

Grafiek 33

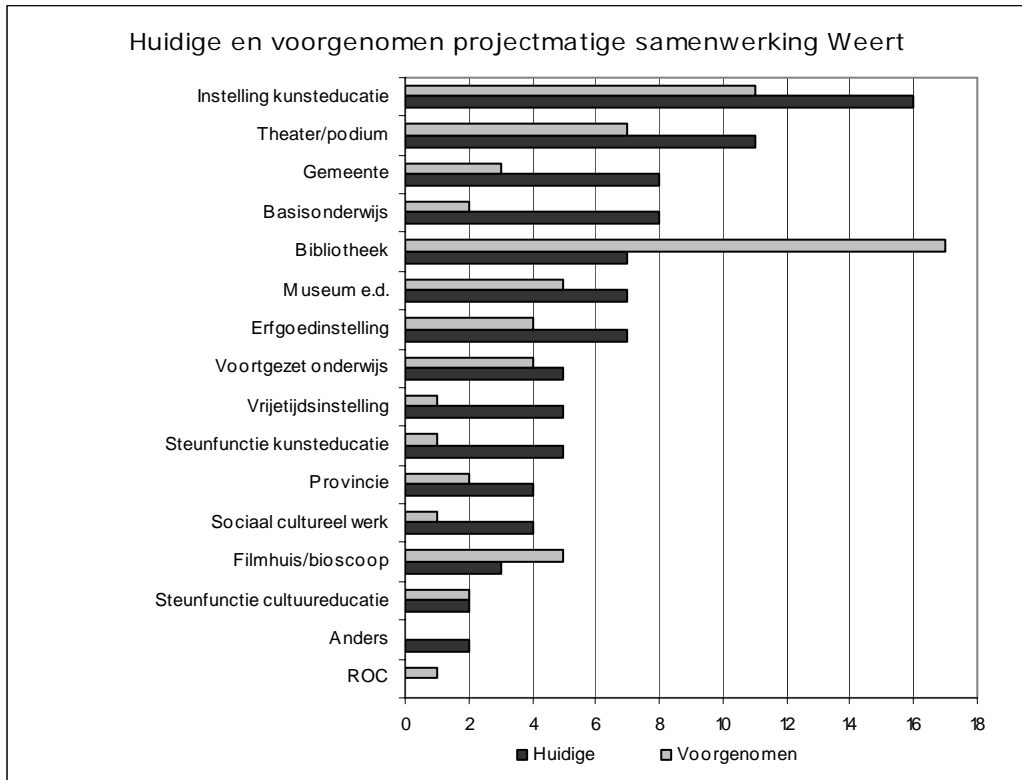

N=37

In grafiek 33 zijn de huidige en de voorgenomen structurele samenwerking naast elkaar gezet. Op dit moment wordt structureel het meest samengewerkt met de instelling voor kunsteducatie. Op de tweede plaats staat de bibliotheek. Deze twee instellingen bezetten, samen met de gemeente, ook de eerste plaatsen als het gaat om voorgenomen structurele samenwerking.

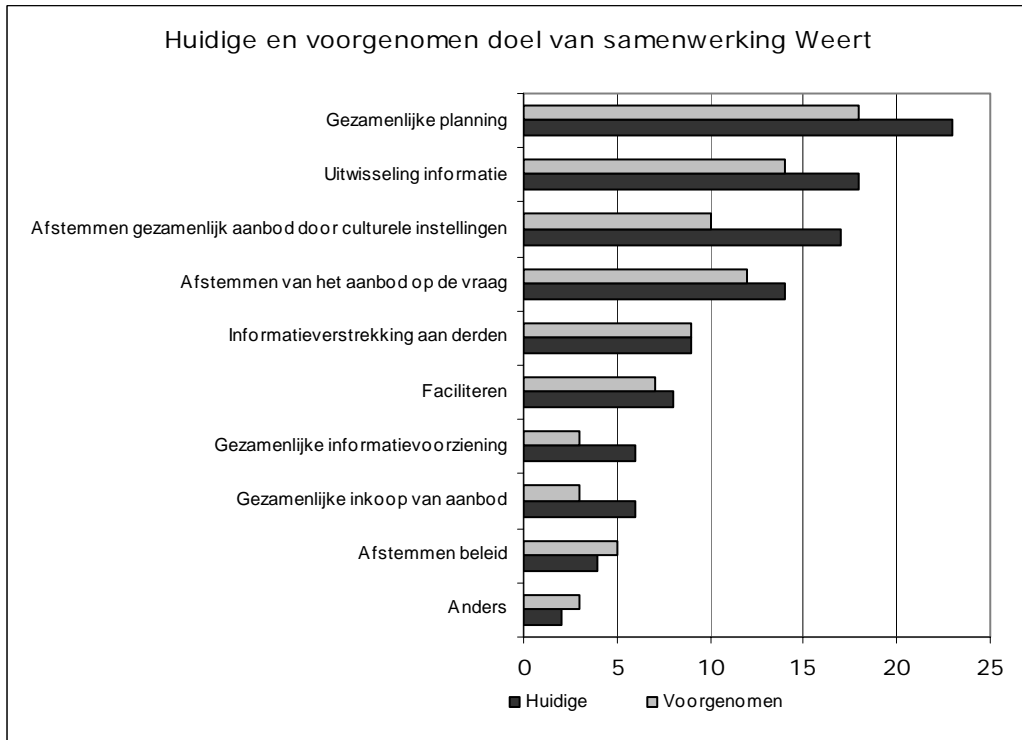
Grafiek 34 laat de vergelijking zien tussen de huidige en de voorgenomen projectmatige samenwerking. Met de instelling voor kunsteducatie wordt op dit moment het meest projectmatig samengewerkt. De bibliotheek wordt het vaakst genoemd als partner bij voorgenomen projectmatige samenwerking. Er is een groot verschil tussen de huidige en de voorgenomen samenwerking met de bibliotheek. De instelling voor kunsteducatie wordt als tweede genoemd bij voorgenomen projectmatige samenwerking. De tweede plaats voor huidige samenwerking is voor het theater/podium. Met de steunfunctie-instelling voor erfgoededucatie wordt op dit moment nauwelijks samengewerkt en men is dat ook weinig voornemens.

Grafiek 34

N=37

Grafiek 35

N=37

Zijn er verschillen tussen de huidige doelen van samenwerking en de voorgenomen doelen? Het beeld dat grafiek 35 laat zien is tamelijk eenduidig. De gezamenlijke planning van activiteiten wordt zowel als huidige en als voorgenomen doel als eerste genoemd. Ditzelfde geldt voor het als tweede genoemde doel, uitwisseling van informatie.

Zijn er redenen te noemen waarom men niet wil samenwerken voor cultuureducatie? Negen respondenten noemen hun redenen. Verschillende respondenten vinden de aard van hun instelling en hun activiteiten een reden om niet samen te werken, aldus bijvoorbeeld een muziekkapel en een vereniging. Twee andere respondenten maken gebruik van het Kunst- en Cultuurmenu en zijn hier zo tevreden over dat aan nieuwe contacten geen behoefte is.

Aan de respondenten is gevraagd of zij nog aanvullende opmerkingen hebben. Drie respondenten merken op heel tevreden te zijn met het Kunst- en Cultuurmenu in Weert vanwege de veelzijdigheid van het programma. Andere opmerkingen zijn: 'goede jaarplanning vooraf is belangrijk'; 'cultuureducatie is een redelijk klein onderdeel van het activiteitenaanbod van Punt Welzijn'; 'moeilijk om het formulier in te vullen'; 'dit jaar doen we voor het eerst mee met het menu, dus de samenwerking is nog pril' en 'het is de bedoeling om een structurele samenwerking op te zetten tussen museum en archief'.

5.7 Interview met Harmonie St.-Joseph

St.-Joseph is een stadsharmonie. In Weert bestaan ook nog verschillende wijkharmonieën. De harmonie meldt leden aan als leerlingen bij de Academie voor Muziek en Dans voor instrumentale lessen. Een deel van de kosten wordt door de harmonie betaald. Daarbij gaat men ervan uit dat de leerlingen gedurende een langere periode lid blijven van de harmonie. Er zijn soms problemen met docenten (die bijvoorbeeld niet in staat zijn om adequaat lessen te verzorgen). Dan regelt de harmonie een docent en worden de examens afgenomen door de Limburgse Bond van Muziekgezelschappen.

In het verleden testten leden van de harmonie alle leerlingen van groep 7 van de basisschool op muzikaal talent. Kinderen met muzikale kwaliteiten werden uitgenodigd lid te worden van de harmonie. De wijkharmonieën in Weert protesteerden tegen deze gang van zaken, omdat St.-Joseph daarmee leden voor hun neus wegkaapte. Er is nu nog één basisschool waar de tests worden afgenomen.

Er is geen relatie met het Kunst- en Cultuurmenu in Weert. Men is hiermee ook niet bekend.

Er wordt samengewerkt met enkele professionele culturele instellingen, zoals het Munttheater. De harmonie organiseert bijzondere festivals zoals *The arts of percussion* en *New cool percussion*. Hierbij worden ook workshops georganiseerd.

In het kader van *Proms voor jeugdorkesten* in Limburg zijn concerten gegeven met een popband, onder andere in het voortgezet onderwijs. De organisatie is geheel in handen van het bestuur, dat bestaat uit bevlogen vrijwilligers.

De harmonie krijgt, naast de ledenbijdrage, subsidie van de gemeente Weert en vraagt soms ook projectsubsidie aan, bijvoorbeeld voor het organiseren van de festivals.

De harmonie wil verschillende projecten opzetten met het jeugdorkest, zoals het geven van concerten in de bibliotheek tijdens de boekenweek of in het museum in het kader van bepaalde tentoonstellingen. Tevens wil men vaker concerten organiseren voor het voortgezet onderwijs.

De harmonie is niet ontevreden over de beschikbare financiële middelen. Wel zou men graag meer contacten hebben met het basisonderwijs. Tevens is nieuwe aanwas in het bestuur belangrijk met het oog op continuering.

5.8 Samenvatting en conclusies

De gemeente Weert heeft een sturende rol in de samenwerking voor cultuureducatie maar is in mindere mate zelf partner. Veel samenwerkingsverbanden in de gemeente Weert zijn gericht op het basis- en voortgezet onderwijs. Samenwerkingsverbanden zijn vaak niet geformaliseerd in Weert.

Er zijn drie belangrijke instellingen in Weert voor cultuureducatie en de samenwerking hierbij. Dit zijn de instelling voor kunsteducatie, de bibliotheek en - in iets mindere mate - het theater/podium. Deze instellingen worden het meest genoemd als het gaat om huidige of voorgenomen samenwerking, zowel projectmatig als structureel.

Respondenten gemeente Weert

Onderwijs

Scholengemeenschap Bisschoppelijk College
Scholengemeenschap Philips van Horne
Basisschool J.F. Kennedy
Basisschool De Biest
Basisschool St. Franciscus
Basisschool Het Dal
Basisschool St. Joannes
Basisschool St. Laurentius
Basisschool Odaschool Boshoven
Basisschool St. Willibrordus
Basisschool Montessorischool Weert
Basisschool De Graswinkel
S.B.O. Het Palet

Culturele instellingen

Muziekcentrum De Bosuil
Het Munttheater
Academie voor Muziek en Dans
Stichting Kunstencentrum Weert
Gemeentemuseum voor religieuze kunst Jacob van Horne/De Tiendschuur
Kunstcollege

Vrije tijd

Openbare Leeszaal Stramproy
Danssportvereniging L'aventura
Fotogroep Weert
Video Kollektief Weert
Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap De Aldenborgh
Die Waegenspeelers
Con Amore
Da Capo
Weerter Operettekoor
Harmonie St.-Joseph 1880 /Jeugdharmonie-orkest
Fanfare St. Willibrordus
Harmonie van het Heilig Hart
Harmonie/Slagwerkgroep St.-Joseph
Hermeni-j Good Zat
Kapel Um te bääke
Veldeke, vereniging Limburgse taal
Vocaal Ensemble Genti

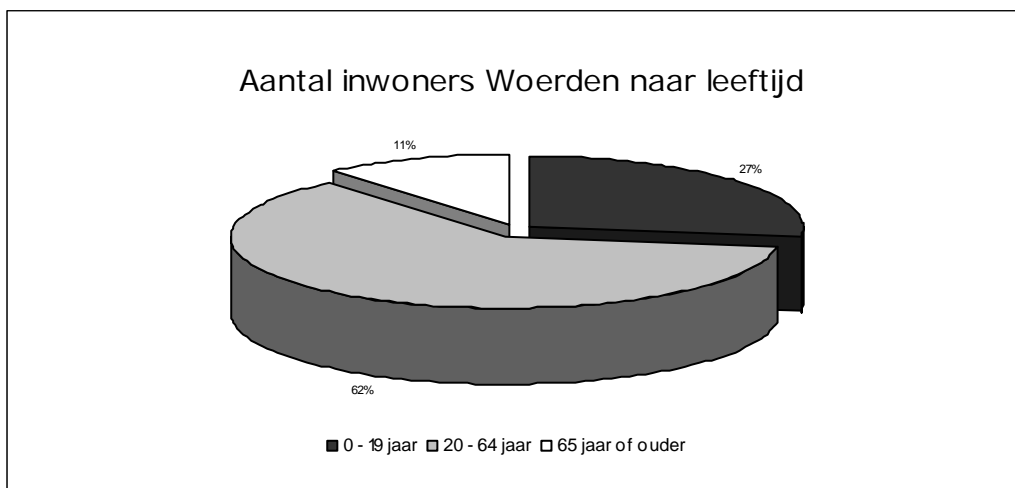
Sociaal-cultureel werk

Jongerencentrum Walhallo
PUNT welzijn, de Roos

6 Woerden

De gemeente Woerden bestaat uit de kernen Harmelen, Kamerik, Woerden en Zegveld. Woerden telt 48.000 inwoners (peildatum 1 januari 2003). Van de inwoners valt 62 procent in de leeftijdscategorie 20 - 64 jaar en 27 procent is 0 - 19 jaar.

Grafiek 36

6.1 Culturele schets

Tabel 18

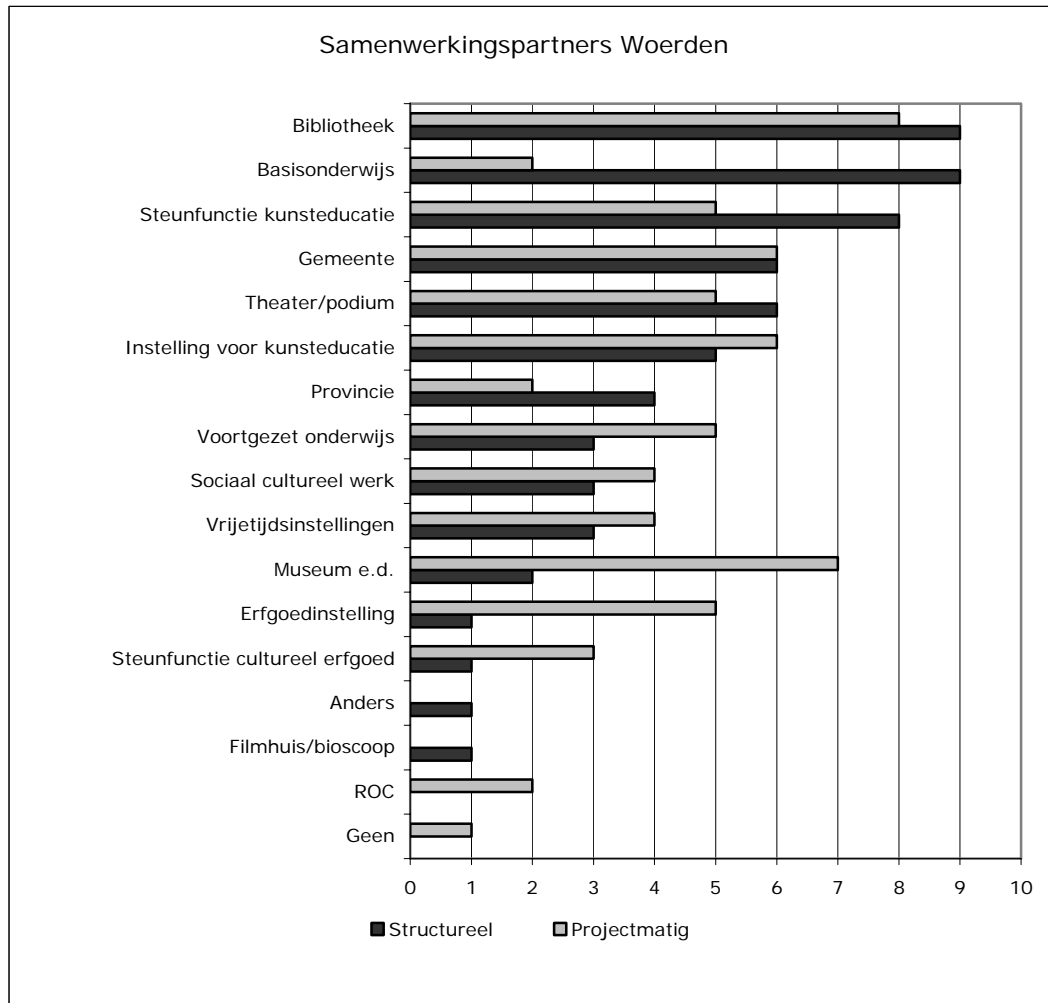
	Woerden		
	Verstuurd	Respons	Percentage respons
Basisonderwijs	25	7	28
Voortgezet onderwijs	2	1	50
BVE/ROC	2	0	0
Bibliotheek	3	2	67
Erfgoedinstelling	0	0	-
Podium/theater	0	0	-
Museum	1	0	0
Sociaal-cultureel werk	4	1	25
Instelling voor kunsteducatie	1	1	100
Vrijtijdsinstelling	20	6	30
Steunfunctie-instelling	2	1	50
Anders	8	4	50
Totaal	68	23	34

De gemeente Woerden verandert momenteel de bemiddelingsstructuur voor de kunstzinnige vorming in de regio Woerden. De huidige lokale bemiddelingsstructuur kost de gemeente veel geld, geld dat beter ingezet kan worden voor bestaande en nieuwe activiteiten. De gemeente wil aansluiten bij de ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs, zoals bij het vak CKV, en de ontwikkelingen rondom de vorming van de Brede School en de Verlengde Schooldag, waarin naschoolse culturele activiteiten worden aangeboden.

6.2 Samenwerkingpartners

Aan de respondenten is gevraagd met welke partijen zij in het afgelopen jaar hebben samengewerkt. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en projectmatige samenwerking. De respondenten konden meer dan één antwoord geven. In grafiek 37 staat hoe vaak de instellingen door de respondenten genoemd zijn.

Grafiek 37

N=23

De bibliotheek (en de kunstuitleen) en het basisonderwijs worden het meest genoemd als partner voor structurele samenwerking. De respondenten noemen ook de steunfunctie-instelling kunsteducatie, het theater/podium en de gemeente als partners waarmee zij regelmatig structureel samenwerken. De respondent die 'anders' heeft aangekruist, licht zijn antwoord toe met: 'cultureel platform'.

Ook op projectmatige basis werken de respondenten vaak samen met de bibliotheek/kunstuitleen. Andere veelgenoemde partners voor projectmatige samenwerking zijn het museum, de instelling voor kunsteducatie en de gemeente.

Gevraagd naar de initiatiefnemers van deze samenwerking, noemen de meeste respondenten de gemeente en de steunfunctie-instelling kunsteducatie. De respondenten noemen de bibliotheek/kunstuitleen, het basisonderwijs en het sociaal-cultureel werk ook vaak. Ook hier heeft een respondent 'anders' aangekruist. Hij noemt een kerkelijke instelling. Verder worden de bibliotheek/kunstuitleen het meest genoemd als deelnemer, gevolgd door het basisonderwijs. De respondenten konden meerdere instellingen als deelnemer en als initiatiefnemer noemen.

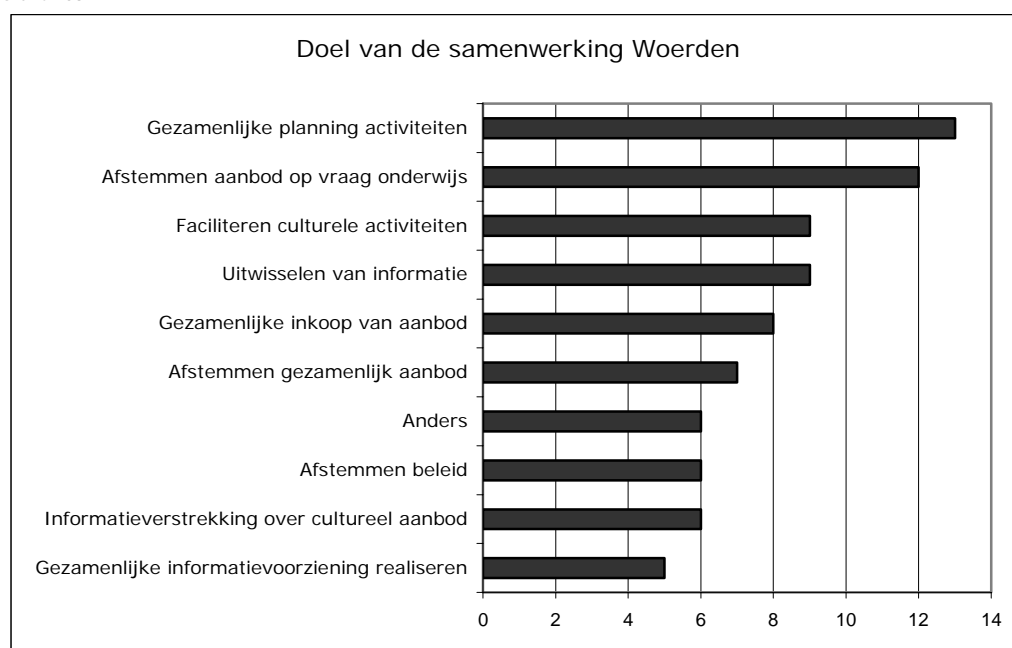
6.3 Formalisering en doel van de samenwerking

Aan de respondenten is gevraagd of de samenwerkingsverbanden geformaliseerd zijn. Vier respondenten zijn van mening dat het samenwerkingsverband niet geformaliseerd is. Eén respondent heeft geen antwoord gegeven. Negen respondenten noemen structureel overleg en acht respondenten hebben stichting aangekruist. Enkele toelichtingen op het antwoord in de categorie 'anders': 'gemeenschappelijke projectleiders' en 'participatie'.

6.4 Doelgroep en resultaten van de samenwerking

Wat is het doel van de samenwerkingsverbanden? Uit grafiek 38 blijkt dat meer dan de helft van de respondenten de antwoorden 'gezamenlijke planning van activiteiten' en 'afstemmen aanbod op vraag onderwijs' heeft aangekruist. Enkele antwoorden uit de categorie 'anders': 'het stimuleren van de plaatselijke bevolking', 'uitvoeren van concrete projecten' en 'gezamenlijke activiteiten organiseren'.

Grafiek 38

N=23

Meer dan de helft van de respondenten heeft als doelgroep kinderen. Ook jongeren en volwassenen worden door meer dan de helft van de respondenten genoemd. Bij deze vraag konden respondenten meer antwoorden aankruisen. 'De bevolking van Woerden' en 'kerkelijken en onkerkelijken' zijn doelgroepen die respondenten noemen in de categorie 'anders'.

Wat is het resultaat van de samenwerkingsverbanden? Het resultaat van de samenwerking is bij meer dan de helft van de respondenten een voorstelling, een expositie of een specifieke activiteit zoals een festival of een manifestatie. 'Uitgave van een bundel' is het antwoord dat een respondent gaf in de categorie 'anders'. Respondenten konden meerdere antwoorden aankruisen.

Welke eventueel onbedoelde resultaten hebben de verschillende samenwerkingsverbanden gehad? Op deze open vraag zijn uiteenlopende antwoorden gegeven. Een selectie: 'kinderen raken geïnteresseerd in kunst, dans en theater', 'goed aanbod voor het onderwijs' en 'meer publieke belangstelling'.

6.5 Stimulerende en belemmerende factoren

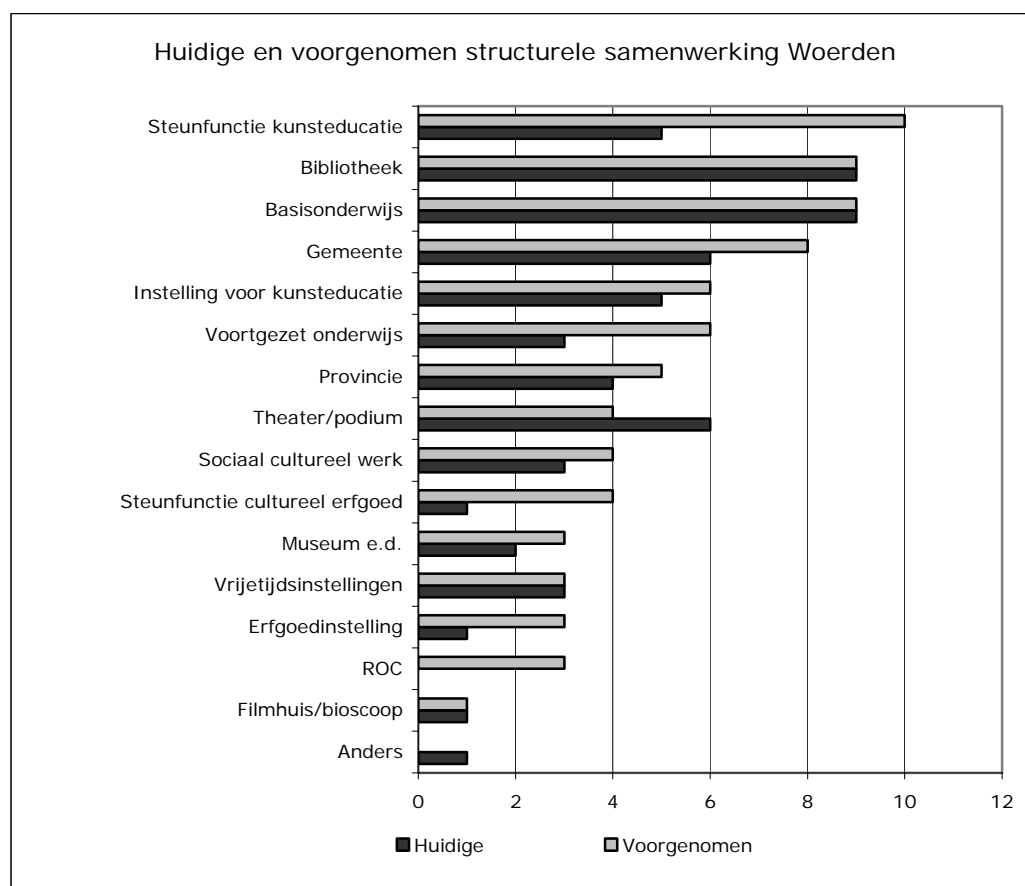
Welke factoren stimuleren samenwerking? Op deze open vraag noemen vier respondenten factoren die te maken hebben met communicatie en overleg. Twee respondenten geven als antwoord financiën en twee anderen het gebruik maken van expertise. Nog eens twee respondenten vinden dat enthousiasme van het publiek en de samenwerkingspartners stimulerend is. Tot slot een selectie van gemaakte opmerkingen: 'de herkenbaarheid van de waarde van de gerealiseerde producten (en diensten)'; 'visie op het onderwijs, cultuureducatie moet als integraal onderdeel van het onderwijs gezien worden'; 'de aanstelling van een specifieke projectmedewerker door de gemeente om een en ander te coördineren en in de publiciteit te brengen' en 'de eis van sponsors dat samengewerkt moet worden'.

Op de vraag welke factoren belemmerend zijn voor samenwerkingsvormen geven de respondenten diverse antwoorden. Factoren die door meerdere respondenten worden genoemd: geld (drie respondenten), vrijwilligers (twee respondenten) en vervoersproblemen (twee respondenten). Een selectie van andere opmerkingen: 'budgettering, aanvragen van subsidies'; 'geen eigen ruimte als vereniging'; 'slechte huisvesting'; 'beleid van gemeente Woerden'; 'hokjesdenken'; 'starheid in regels en tarieven' en 'machtspelletjes instellingen'.

6.6 Huidige en voorgenomen samenwerking

Aan de respondenten is gevraagd met wie zij in de toekomst willen samenwerken. De huidige structurele samenwerking en de voorgenomen structurele samenwerking zijn in grafiek 39 naast elkaar geplaatst.

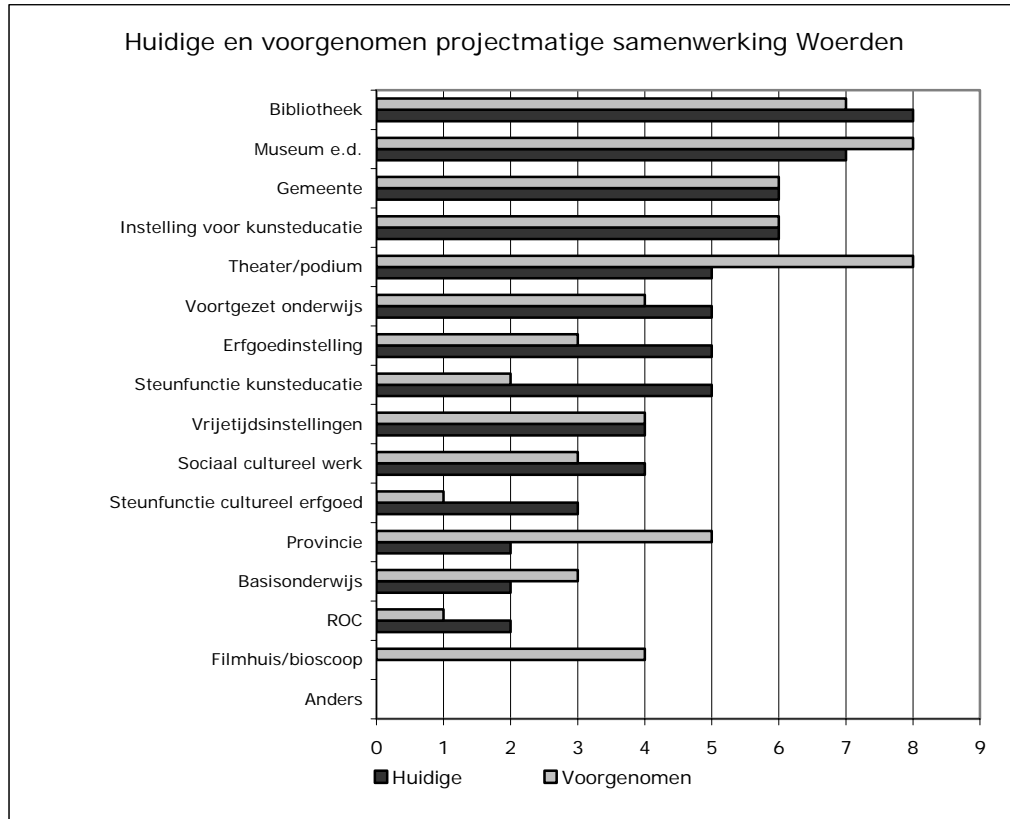
Grafiek 39

N=23

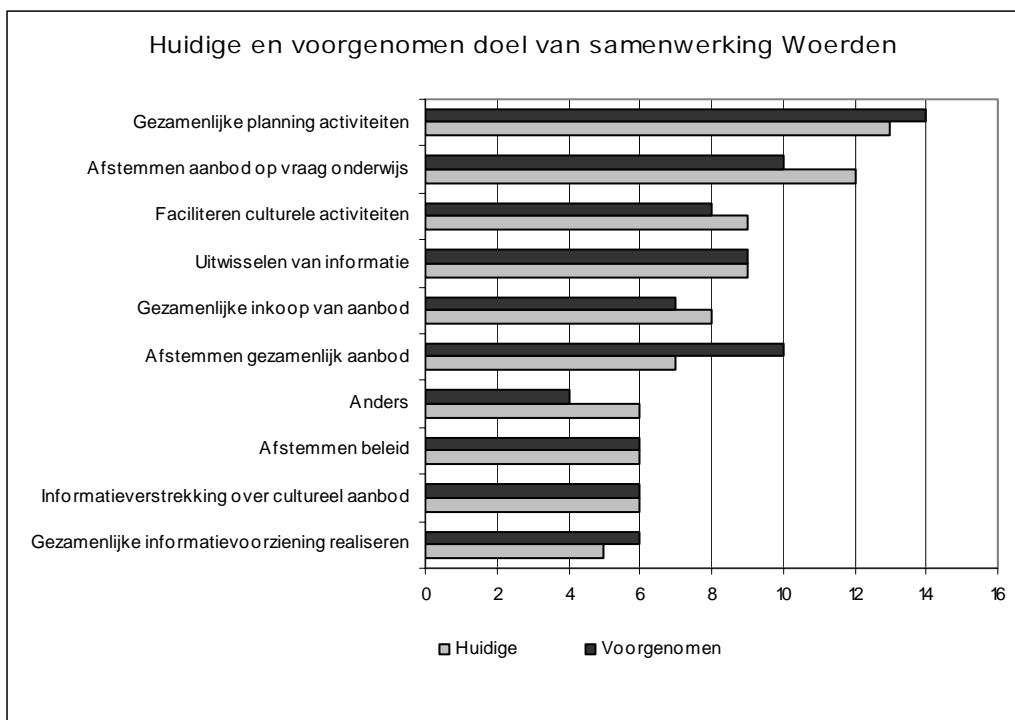
De steunfunctie-instelling kunsteducatie, de bibliotheek/kunstuitleen, het basisonderwijs en de gemeente worden vaak genoemd als toekomstige partner voor structurele samenwerking. De vijf meest genoemde instellingen waarmee het afgelopen jaar structureel is samengewerkt, zijn de bibliotheek/kunstuitleen, het basisonderwijs, de steunfunctie-instelling kunsteducatie, het theater/podium en de gemeente.

Grafiek 40

N=23

Uit grafiek 40 is af te leiden dat respondenten in de toekomst vooral met het museum, het podium/theater en de bibliotheek/kunstuitleen op projectmatige basis willen samenwerken. De meeste respondenten hebben het afgelopen jaar projectmatig samengewerkt met de bibliotheek/kunstuitleen, musea, instellingen voor kunsteducatie en de gemeente. Hierbij valt op dat de bibliotheek/kunstuitleen zowel structureel als projectmatig een gewilde samenwerkingspartner is. Het museum is een instelling waarmee de respondenten vooral op projectmatige basis (willen) samenwerken.

N=23

Wat is het doel van de voorgenomen samenwerking? Meer dan de helft van de respondenten wil samenwerken met het oog op gezamenlijke planning van activiteiten. Bijna de helft van de respondenten noemt afstemmen van gezamenlijk aanbod en afstemmen van het aanbod op vraag van het onderwijs. Uitwisseling van informatie, het faciliteren van culturele activiteiten en de gezamenlijke inkoop van aanbod worden genoemd door bijna een derde van de respondenten. De respondenten die de categorie 'anders' hebben ingevuld, willen 'uitvoering van aangevraagde producten en diensten'; 'gezamenlijke activiteiten organiseren'; 'afnemen aanbod' en 'een ontmoeting tussen culturen'. De huidige situatie komt min of meer overeen met de voorgenomen situatie. Gezamenlijke planning van activiteiten is ook voor de toekomst het meest genoemde doel. Het afstemmen van het aanbod op de vraag van het onderwijs en de afstemming van het gezamenlijke aanbod worden beide even vaak genoemd.

Indien u geen voornemens heeft om in de toekomst met andere instellingen te gaan samenwerken op het gebied van cultuureducatie, wat is hiervan de reden? Enkele antwoorden op deze open vraag: 'ik hoop dat wat er nu is behouden kan worden en niet om financiële redenen verdwijnt. Liever zien wij nog uitbreiding van activiteiten'; 'tevredenheid met huidige voorzieningen'; 'gebrek aan vrijwilligers'; 'met de kleine groep vrijwilligers hebben we (met de te realiseren huidige doelstelling) de handen vol' en 'cultuureducatie hoewel zeer wenselijk kunnen we niet behappen'.

Uit het oriënterende gesprek met de gemeente bleek dat zij de bemiddelingsstructuur voor de kunsteducatie wil veranderen. De huidige structuur kost veel geld en bovendien wil de gemeente aansluiten bij landelijk en provinciaal beleid. Daarnaast blijkt uit de enquête-resultaten dat de gemeente samenwerking initieert. Uit het gesprek met de gemeente bleek tevens dat de bibliotheek/kunstuitleen een belangrijke rol speelt in het culturele veld van de gemeente Woerden. Dit blijkt ook uit de enquête: veel respondenten noemen de bibliotheek/kunstuitleen als samenwerkingspartner, nu en straks.

6.7 Interview met de gemeente

Uit het interview met de gemeente blijkt dat zij de bemiddelingsstructuur zodanig wil veranderen dat:

- ⊙ de vraag van het onderwijs centraal komt te staan;
- ⊙ er een goede afstemming tussen aanbod en vraag ontstaat;
- ⊙ de doorgaande lijn van kunsteducatie in het onderwijs van 4 tot 19 jaar gewaarborgd wordt;
- ⊙ de kwaliteit en de besteding van cultuurgelden gecontroleerd worden.

Uitgangspunten bij de herstructurering zijn:

- ⊙ een effectieve makelaarsfunctie tussen scholen en kunsteducatieaanbieders;
- ⊙ een goede aansluiting op provinciaal en rijksoverheidsbeleid met bijbehorende geldstromen;
- ⊙ een plaats in de structuur voor lokale kunstinstellingen;
- ⊙ een optimaal gebruik van de bestaande lokale expertise;
- ⊙ een optimaal gebruik van de bovenlokale expertise.

Volgens de uitwerking van de plannen richt de gemeente een organisatie op met een makelaarsfunctie. Deze organisatie moet afspraken tussen het culturele veld (de aanbieders) en de vragers (waaronder het onderwijsveld) bewerkstelligen. Zowel het onderwijsveld als het culturele veld zijn vertegenwoordigd in deze organisatie. Culturele instellingen, individuele kunstenaars, amateurkunstorganisaties en regionale/landelijke partijen vertegenwoordigen het culturele veld. Tot de vragers behoren amateurorganisaties, culturele en sociale instellingen en onderwijsinstellingen (vooral basis- en voortgezet onderwijs). De makelaarsorganisatie moet het onderwijs helpen bij het formuleren van een adequate vraag op cultureel gebied en bij het ontwikkelen en formuleren van cultuurbeleid.

De nieuwe organisatie krijgt een plaats in het gebouw waar de bibliotheek/kunstuitleen gehuisvest is. Dit gebouw wordt het centrale culturele informatiepunt voor de inwoners van Woerden.

De gemeente stimuleert samenwerking. Zij treedt op als initiator en innovator, maar maakt zelf geen deel uit van samenwerkingsverbanden. De gemeente houdt zich wel bezig met het optimaliseren van de randvoorwaarden zoals een efficiëntere bemiddelingsstructuur en een centrale informatiefunctie voor de inwoners. In een budgetcontract met de nieuwe organisatie wordt in grote lijnen vastgelegd welk product met behulp van de subsidie geleverd moet worden.

Wat het onderwijs betreft kan de gemeente niets anders doen dan optimale randvoorwaarden scheppen, al zou zij wel eens willen dat dit anders was. Zo wil de gemeente graag dat lokale partijen samenwerken met de provinciale ondersteuningsstructuur omdat zij een dergelijke samenwerking waardevol acht. Kunst Centraal (de provinciale steunfunctie-instelling) heeft waardevolle expertise en kwalitatief hoogwaardig aanbod in huis. De lokale partijen blijken echter niet overtuigd te zijn van de meerwaarde van Kunst Centraal. De gemeente kan de scholen alleen wijzen op de waarde van de provinciale steunfunctie-instelling. De gemeente mag zich immers niet bemoeien met de inhoud van het onderwijs. Dat is een taak van de onderwijsbesturen en de onderwijsinspectie.

6.8 Interview met de bibliotheek en de kunstuitleen

De drijfveer van de bibliotheek en de kunstuitleen om samen te werken komt voort uit de missie 'hét centrum voor informatie en educatie in Woerden' te willen zijn. De bibliotheek en de kunstuitleen willen een zo aantrekkelijk mogelijk aanbod bieden aan de Woerdense burgers. Momenteel is samenwerking met andere instellingen erg afhankelijk van persoonlijke relaties. Het gevolg hiervan is dat mensen soms teleurgesteld worden of zich 'over de kop werken'.

Samenwerking resulteert altijd in concrete producten. Deze producten ontstaan op initiatief van de bibliotheek en kunstuitleen, op verzoek van groepen in Woerden of door een samenloop van omstandigheden.

De bibliotheek en kunstuitleen willen meer samenwerken dan nu het geval is. Een belemmering hierbij is dat de mogelijke samenwerkingspartners afspraken hebben gemaakt met de gemeente of andere instellingen, waardoor er weinig speelruimte over blijft.

Het gebouw waar de bibliotheek en kunstuitleen nu in zijn gevestigd, wordt verbouwd tot een multifunctioneel gebouw. Naast publieksdiensten van de gemeente, zullen waarschijnlijk ook commerciële bedrijven, zoals de VVV, een plaats krijgen.

Ook de makelaarsorganisatie voor de bemiddeling voor kunsteducatie zal in dit gebouw gevestigd worden. De stichting KUVVO (Kulturele en Kunstzinnige vorming), die nu deels bij het kunsteducatieaanbod voor de scholen bemiddelt, werkt overigens nu al samen met de bibliotheek en kunstuitleen.

Hoe uiteindelijk de situatie zal worden is nog onduidelijk. Misschien komt er in de toekomst wel één centrale balie in het gebouw - ten dienste van alle organisaties - van waaruit mensen met specialistische vragen worden doorverwezen. Of dit zal gebeuren is afhankelijk van de identiteit van de verschillende instellingen die in het gebouw gehuisvest worden. De bibliotheek/kunstuitleen is als een van de drie grote en professionele instellingen (naast het Stedsmuseum en Het Klooster) vanaf het begin door de gemeente bij de plannen betrokken.

6.9 Samenvatting en conclusies

Uit de respons op de enquête blijkt dat instellingen en organisaties in Woerden vooral structureel samenwerken met de bibliotheek en het basisonderwijs. De bibliotheek is ook een veelgenoemde partner voor projectmatige samenwerking, samen met het museum en de erfgoedinstelling. De initiatiefnemers van de samenwerking zijn vooral de gemeente, de steunfunctie-instelling voor kunsteducatie en de bibliotheek. Deelnemers van samenwerkingsverbanden zijn voornamelijk de bibliotheek en het basisonderwijs. De samenwerkingsverbanden zijn vooral geformaliseerd in de vorm van structureel overleg. De doelen van de samenwerking zijn, nu en in de toekomst, vooral het afstemmen van de planning en de afstemming van vraag en aanbod. Samenwerking resulteert veelal in voorstellingen en exposities, en kinderen en jongeren zijn de voornaamste doelgroepen. Partners voor toekomstige structurele samenwerking zijn de steunfunctie-instelling kunsteducatie en het basisonderwijs. Voor projectmatige samenwerking zijn dit vooral het theater, de bibliotheek en het museum.

De gemeente Woerden stimuleert samenwerking. Zij neemt geen deel aan samenwerkingsverbanden, maar treedt op als initiator en innovator. De gemeente optimaliseert randvoorwaarden voor samenwerking, zoals een efficiënte bemiddelingsstructuur en een centrale informatiefunctie voor de inwoners. De gemeente Woerden hecht hierbij aan de mening van het onderwijsveld en het culturele veld. Dat de gemeente deze mening belangrijk vindt, blijkt uit de gang van zaken rond de herstructurering van de bemiddelingsstructuur van de kunstzinnige vorming. De redenen waarom de gemeente deze herstructurering in gang zette zijn: beter besteden van geld en aansluiting bij het landelijk en provinciaal beleid en de daaruit voortvloeiende budgetten. De gemeente kan alleen beschikken over de provinciale gelden door de provinciale steunfunctie-instelling kunsteducatie Kunst Centraal. Deze steunfunctie-instelling beschikt bovendien over bovenlokale expertise en heeft een kwalitatief hoogwaardig aanbod in huis. Na overleg met het veld heeft de gemeente besloten om Kunst Centraal geen grote rol te geven in de bemiddelingsstructuur. Kunst Centraal zal een van de aanbieders zijn die door de organisatie met de makelaarsfunctie bemiddeld worden.

Respondenten gemeente Woerden

Onderwijs

Basisschool De Fontein
Basisschool De Molenwiek
Basisschool Margrietschool
Basisschool R.de Jagerschool
Basisschool Wilhelminaschool
Basisschool Willem Alexanderschool
Basisschool 't Ravelijn
Basisschool De Waldhoorn
Minkema College

Culturele instellingen

Bibliotheek Woerden
Openbare Bibliotheek Kamerik
Kunstencentrum Het Klooster
Stadsmuseum Woerden
Kunst Centraal
Bibliotheek de Omslag
Kunstenaarsvereniging Woerden
Stichting Hugo Kotestein

Vrije tijd

Volksdansgroep Machar
Fotoclub Iris
DichtersGroep Woerden
Stichting Intercultureel Festival
Christelijk gemengd koor Chaverim

Sociaal-cultureel werk

Stichting Impossible

Overzicht van geïnterviewden

Dronten

De heer H. de Vries - Openbare bibliotheek Dronten
De heer B. Bruinewoud – CKV Dronten

Etten-Leur

Mevrouw I. van den Elshout - Openbare bibliotheek Etten-Leur
De heer M. Bicknesse - Harmonie Constantia

Heerenveen

De heer J. Veenstra - Creativiteitscentrum De Cirkel

Heerhugowaard

Mevrouw A. van der Horst - Sociaal Cultureel Centrum De Schakel
De heer R. de Haan - Openbare bibliotheek Heerhugowaard

Weert

Harmonie St.-Joseph

Woerden

Mevrouw A. Schol - Openbare Bibliotheek/Kunstuitleen Woerden
Mevrouw M. Roegholt- Gemeente Woerden

Literatuurlijst

Bergman, V., Hagedaars, P., Kommers, M.-J. & Liefstink, J. (2002). *Cultuureducatieve netwerken in Noord-Brabant: een inventarisatie van samenwerkingsvormen*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Bergman, V., Hagedaars, P., Miellet, G. & Poll, J. (2003). *Cultuureducatie. Handboek Cultuurbeleid*. Den Haag: Elsevier.

Bruines, S. (2003). *Reactie op het vooradvies Raad voor Cultuur met betrekking tot cultuurnota 2005-2008*. Utrecht: De Kunstconnectie.

Hagedaars, P., Liefstink, J. & Poll, J. (2003). *Culturele activiteiten in het onderwijs. Gemeentelijk beleid in Nederland 2002*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Hitters, E., Ydens, T., Mol, M., Silfhout, W. van & Vet, O. van der (2002). *Monitor Actieplan Cultuurbereik 1999-2001. Voorbereiding en vormgeving van stedelijke en provinciale Programma's Cultuurbereik*. Rotterdam: Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen.

Hitters, E., Ydens, T., Mol, M., Silfhout, W. van & Vet, O. van der (2003). *Monitor Actieplan Cultuurbereik 2002: ervaringen van twee jaar stedelijke en provinciale Programma's Cultuurbereik*. Rotterdam: Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen.

Schaaf, H. (red.) (2003). *Vooradvies van de Raad voor Cultuur (2005-2008). Cultuur, meer dan ooit. Inleiding en sectoranalyse*. Den Haag: Raad voor Cultuur.

Taakgroep Cultuureducatie in Primair Onderwijs (2003). *Hard/t voor cultuur: eindrapport*.

Wester, M. (red.) (2003). *Van jonge mensen en de dingen die gaan komen. Rapportage over de jaren 2001 en 2002 door de visitatiecommissie cultuurbereik. Actieplan Cultuurbereik 2001-2004*. Zoetermeer: Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Wijn, C. (1996). De culturele infrastructuur van gemeenten: een verkenning. *Boekmancahier*, 8(27), 41-59.

Websites

www.cultuurbereik.nl

www.minocw.nl/po/

www.cultuurenschool.net

Colofon

Cultuureducatie in gemeenten. Een studie naar samenwerkingsverbanden in zes gemeenten is een uitgave van Cultuurnetwerk Nederland. De studie is verricht in overleg met de gemeenten Dronten, Etten-Leur, Heerenveen, Heerhugowaard, Weert en Woerden.

Projectuitvoering en tekst

Piet Hagenaars, Vera Bergman, Judith Liefstink, Marie-José Kommers, Josefiene Poll, Marja van der Sluis en Camiel Vingerhoets

Tekstredactie

Ineke Bijl, Utrecht

Cultuurnetwerk Nederland

Ganzenmarkt 6

Postbus 61

3500 AB Utrecht

Telefoon 030-236 12 00

Fax 030-236 12 90

E-mail info@cultuurnetwerk.nl

Internet www.cultuurnetwerk.nl / www.cultuurnetwerk.org

ISBN 906997 107 0

© Cultuurnetwerk Nederland, Utrecht

* De vragenlijst die voor dit onderzoek is gebruikt kunt u aanvragen bij Cultuurnetwerk Nederland (bureau Studies & Onderzoek)